

TÖRTÉNELEM

A hat évfolyamos gimnáziumok a nemzeti köznevelési törvény alapján a tehetséggondozás sajátos feladatát látják el. Az iskolatípus egyesíti egymással az általános iskola felső tagozata befejező, 7–8. osztályait és a négy évfolyamos gimnázium egészét. A történelem-tananyag elrendezése a hatosztályos gimnáziumokban lineáris rendszer. A feldolgozás jellegét tekintve végig elemző, forrás- és tevékenységközpontú.

A gimnáziumi történelemtanítás legfőbb célja az általános történelmi műveltség kiterjesztése és elmélyítése, valamint a magasabb műveltség megalapozását szolgáló nevelési-oktató tevékenység biztosítása. A történelmi tanulmányoknak jelentős szerepük van a tanulók személyiségének fejlesztésében, társadalmi szerepvállalásuk tudatosításában.

Olyan alapvető normákról, értékekről van szó, mint a nemzeti azonosságtudat kialakítása a magyar történelem feldolgozásával; az európai demokratikus értékrend kialakítása az egyetemes történelem elemzésével. Ezekon túl a társadalomismereti tantárgyrészek révén is a történelemtanítás segíti a demokratikus gondolkodásra és magatartásra nevelést; az állampolgári feladatokra és a tudatos közéleti részvételre való felkészítést; az alapvető személyiségi és emberi jogok, valamint erkölcsi normák megismerését és tisztelését; az egyenlő bánásmóddal és esélyegyenlőséggel kapcsolatos ismeretek és képességek fejlesztését; valamint a szociális érzékenység kialakítását a társadalmi egyenlőtlenségek okainak megismertetésével. Kiemelt cél annak érzékeltetése, hogy a magyar nemzet történelme sokféle egyéb nemzetiség és etnikum együttműködésének az eredménye is. Nyitott, elfogadó gondolkodást kell kialakítani az eltérő kultúrák iránt a kisebbségek történelmének áttekintésével – beleértve a határon túli magyarság és a hazai nemzeti és etnikai kisebbségek múltját és jelenét is –, különös tekintettel a Kárpát-medencében együtt élő népekre; továbbá a tudatos környezetvédelemre, fenntarthatóságra nevelésre kell törekedni a környezet és a természet, valamint az ember kapcsolatának koronkénti bemutatásával.

A kronologikus történelemtanítás lineáris rendszer, bár az első harmada (7–8. évfolyam) épít az általános iskola 5-6. évfolyamain elsajátított tudáselemekre és kifejlesztett képességekre. A tananyag ilyen jellegű elrendezését több tényező is indokolja. A 12–13. év markáns pedagógiai életkorhatár, melytől a tanulók gondolkodása eléri azt az elvonatkoztatási szintet, melyen megértik a komplexebb történelmi fogalmakat és mélyebb összefüggéseket. Ezzel a szerkezettel egyrészt el lehet kerülni a felesleges ismétléseket, másrészt biztosítani lehet a tehetséggondozás magasabb szintjét lehetővé tevő mélyebb feldolgozást is.

A gimnáziumi történelemtanítás szintje a források önálló feldolgozásán alapuló, elemző jellegű, mely az összefüggések egyre önállóbb feltárását jelenti. Ugyanakkor a történelem élményszerű tanítására, közös feldolgozására kell törekedni, mely örömet jelent a diákok számára. El kell érni, hogy a tanulói tudás a tények ismeretén túl kiterjedjen az ismeretek birtoklásának igényére, az önálló tájékozódási és tanulási módszerek elsajátítására, a problémaérzékenységre és a kritikai gondolkodásra is.

Az ismeretek elsajátításával azonos fontosságú a tanulói képességek fejlesztése, melyet kellően változatos tevékenységformák biztosításával lehet a leghatékonyabban elérni. Ez azért is szükséges, hogy képessé váljanak a tanulók önálló ismeretek szerzésére, értelmezésére, velük kapcsolatban önálló vélemény megfogalmazására.

Fontos feladat a tanulói képességek különböző területeken történő azonos súlyú fejlesztése. Ezek az ismeretszerzés, tanulás; a kritikai gondolkodás; a kommunikáció; valamint az időben és térben való tájékozódás. El kell érni, hogy a tanulók a fejlesztési területek révén rendelkezzenek a történelmi gondolkodás kialakításához szükséges alapokkal; birtokában legyenek az alapvető történelmi tények ismeretének; tudják használni a szaknyelvet jelentő történelmi fogalmakat; képesek legyenek ismereteiket szóban és írásban

egyaránt el adni. Ezek mellett el kell érni azt is, hogy tudják értelmezni a történelmi múlt és a jelenkor társadalmi eseményeit, és legyenek képesek álláspontjukat érvekkel alátámasztva képviselni.

A tantervi táblázatok fejlesztési követelmények oszlopában a Nat-ban rögzített négy fejlesztési feladattípusra lehet példákat találni. Az elvárás az, hogy egy kétéves ciklus során a megfelelő évfolyamokhoz kötött fejlesztési feladatok megvalósítását segít adott tevékenységek mindegyike legalább egyszer megjelenjen. A szaktanár döntheti el, hogy melyik témánál mely fejlesztési feladatokat vagy tevékenységeket, milyen konkrét formában dolgozza fel. Így a tevékenység megnevezése után d lt bet vel írt zárójeles példák is csupán javasolt, tájékoztató jelleg ek. Ugyancsak tájékoztató jelleg , csupán javasolt a táblázatok ismeretek rovatában d lt bet vel jelölt ismétl d és hosszmetzeti témák, valamint a kapcsolódási pontok és ajánlott anyagaik is.

A történelemtanítás egyik kulcsfontosságú feladata a tanulók történelemszemléletének formálása, ugyanakkor a pluralizmus alapelve jegyében az alkotmányos alapelvekbe nem ütköz eltér szemlélet tiszteltben tartása is elengedhetetlen.

A *társadalmi és állampolgári ismereteket* a 7–10. évfolyamokon a történelmi tartalmak részeként kell megjeleníteni oly módon, hogy az egyes korszakok eseményei, jelenségei feldolgozásakor az ide kapcsolódó kulcsfogalmakat, fogalmakat folyamatosan b vítteni, mélyíteni szükséges. A 11–12. osztály témakörei a társadalmi gyakorlatra összpontosító, szocializációs célú tartalmi egységek, amelyek komplex módon próbálnak reagálni a diákokat közvetlenül érint társadalmi jelenségekre. Problémafelvetésük és szóhasználatuk olyan tudományterületekre épül, mint a szociológia, a szociálpszichológia, a politológia, a jogtudomány, a közgazdaságtan és a média tudománya. Az e témakörökben megjelen ismeretek fontos szerepet játszanak a társadalom múltjára és jelenére vonatkozó középiskolai tudás összekapcsolásában. Egyúttal alapokat kínálnak annak megértéséhez, hogy miként m ködik a társadalom, az állam és a gazdaság, amelyben a diákok mindennapi élete zajlik. Ezért fontos, hogy közismereti tanulmányaik utolsó szakaszában, a fiatalok találkozzanak e témakörökkel, és a feln tt kor küszöbén alapvet ismereteket, valamint ösztönzést kapjanak ahhoz, hogy aktív állampolgárként kapcsolódjanak be egyrészt saját helyi közösségeik, másrészt az ország egészének életébe.

A tematikai egységekhez rendelt nevelési-fejlesztési célok az iskolaszakaszok között egymásra épülnek, ezért az 5–6. évfolyamra megfogalmazottak a hatévfolyamos gimnáziumok közel első négy éveiben (7-10. évfolyamon) szintén elvárásként jelennek meg. (Ezt jelzi a tematikai egységeknél megjelen ”◀” jel.)

7–8. évfolyam

Az évfolyamok által meghatározott életkori szinten már lehetőség van a múlt valóságát a korábbinál összetettebben, teljesebben, az általánosítás magasabb szintjét megragadva, sokoldalúbb történelmi összefüggésekbe ágyazva bemutatni. A tanulók már elvont fogalmi gondolkodásra is képessé válnak. A képzés tehetséggondozó jellegű, következésképpen a történelemtanítás már az alsóbb évfolyamokon is nem csupán a múltat megjelenítő jellegű, hanem jobban közelít az elemző irányába. Mindez nem jelenti azonban azt, hogy képszerűség elvét és igényét teljességgel el kellene hagyni, de mindenképpen törekedni kell arra, hogy a tanulók a történelem megismerésének és elemzésének alapvető módszereit is elsajátítsák. Ebben a képzési szakaszban kiemelt szerepet kap a magyar középkor bemutatásán keresztül a hazafiság erősítése, mely a magyar középkor történetén keresztül jól fejleszthető. További fontos cél a történelmi ismeretek önálló elsajátítása képességének mind magasabb szintre emelése.

7. évfolyam

Éves óraszám: 72

Tematikai egység	Az skor és az ókori Kelet		Órakeret 18 óra
El zetes tudás	Az skori ember világa. Ószövetségi történetek. Ókori keleti örökségünk (id számítás, írás, tudományos ismeretek, vallások, építmények).		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	<p>◀ A tanuló felismeri, hogy a történelem különböző szaktudományok módszereit és eredményeit hívja segítségül a múlt rekonstrukciójához, mivel a történelmi források sokszínűek. Tudatosul benne, hogy az emberi történelem korai id szakára vonatkozó eltér tudományos megközelítések alapvetően a forrásanyag hiányosságából fakadnak. Felismeri, hogy a közösségek vallási törvényekkel, szokásokkal, szabályokkal, az államok jogrenddel teremtik meg az együttélés szükséges feltételeit.</p> <p>Belátja, hogy az emberi faj fennmaradása a természet és a társadalom szerves összefüggésében lehetséges. Megérti, hogy az ember az alkotó munka során állandóan felhasználja tapasztalatait, ismereteit. Felismeri, hogy a közösség teremt meg az embert, az ember viszont létrehozza és fenntartja közösséget.</p> <p>Felismeri, hogy minden társadalomnak megvannak a maga szabályai, s maga kormányzata, amelyek az emberek életét irányítják, s fordítva, a kormányzás is hat a társadalomra. A források önmagukban nem adnak válaszokat a kérdéseinkre. Elemzésre és a forrásokból kiolvasható információk megszólaltatására van szükség ehhez.</p> <p>Felismeri a természeti adottságok meghatározó szerepét az első államok, birodalmak keletkezésében és felbomlásában. Megismeri az ókori keleti vallások szellemi, társadalmi gyökereit, megérti az emberi kultúra fejlődésére gyakorolt hatásukat. Belátja, hogy a társadalom az ókori Keleten tagolt, melyben az engedelmesség, az emberek közötti kölcsönös függés és hierarchia egyaránt fontos.</p> <p>Képes ismereteket meríteni különböző információforrásokból, és azokat rendszerezni. Képes id meghatározásra történelmi id szakokhoz kapcsolódva és konkrét eseményekhez kapcsolódva egyaránt.</p>		
Témák	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	
<p>A történelem forrásai.</p> <p>Az skor világa.</p> <p>Az újkor változásai (gazdaság, életmód, vallás).</p> <p>Az ókori folyamvölgyi civilizációk.</p> <p>A földrajzi környezet.</p>	<p><i>Ismeretszerzés, tanulás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Különböz emberi magatartás-típusok, élethelyzetek megfigyelése különböző források alapján. <p><i>(Pl. a zsákmányoló és a termel életmód összehasonlítása.)</i></p>	<p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i></p> <p>Bibliai történetek, dokumentumtípusok, írás- és könyvtártörténet. Az írás kialakulása, az írásjelek.</p> <p><i>Matematika:</i></p> <p>Lineáris id fogalom, id tartam, id pont, negatív számok, kör.</p>	

<p>A Közel-Keletet egyesít birodalmak. <i>Birodalmak.</i></p> <p>Vallás az ókori Keleten. <i>A világvallások alapvet tanításai, vallásalapítók, vallásújítók.</i></p> <p>Az ókori Kelet kulturális öröksége. Az írásbeliség kezdetei. <i>Vallások szellemi, társadalmi gyökerei és hatásai.</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> – Írott forrásból szerzett információk rendszerezése. <i>(Pl. Hammurapi törvényeinek elemzése megadott szempontok alapján.)</i> – Önálló internetes információgy jtés. <i>(Pl. a buddhizmus jellemz i.)</i> <p><i>Kritikai gondolkodás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Érvek gy jtése vitatott történelmi kérdésben saját vélemény alátámasztására. <i>(Pl. az egyiptomi piramisépítéshez kapcsolódó elképzelések.)</i> <p><i>Kommunikáció:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Ábra elemzése. <i>(Pl. Egyiptom társadalmát vagy a sumer templomgazdaságot bemutató ábra elemzése.)</i> – Szóbeli beszámoló gy jt -, illetve kutatómunkával szerzett ismeretek alapján. <i>(Pl. az ókori keleti civilizációk jellegzetes tárgyi emlékeinek és kulturális örökségének feldolgozása.)</i> <p><i>Tájékozódás térben és id ben:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Tanult események topográfiai helyének megmutatása térképen. <i>(Pl. Nílus, Jeruzsálem, Egyiptom).</i> 	<p><i>Biológia-egészségtan:</i> A homo sapiens az egységes faj, fajok kihalása és megjelenése.</p> <p><i>Vizuális kultúra:</i> A gízai piramis együttes.</p> <p><i>Mozgókép kultúra és médiaismeret:</i> A kommunikáció történetének alapfordulatai: írás.</p>
<p>Értelmez kulcsfogalmak</p>	<p>Történelmi id , változás és folyamatosság, okok és következmények, történelmi forrás, tények és bizonyítékok.</p>	
<p>Tartalmi kulcsfogalmak</p>	<p>Társadalom, társadalmi csoportok, népességrobbanás, életmód, város, gazdaság, gazdasági tevékenység, termelés, er források, gazdasági kapcsolatok, kereskedelem, város, politika, állam, államforma, államszervezet, hatalmi ágak, egyeduralom, birodalom,</p>	

	vallás, monoteizmus/egyistenhit, politeizmus/többistenhit, kultúra.
Fogalmak, adatok	<p><i>Fogalmak:</i> skor, ókor, régészet, homo sapiens, sk kor, újk kor, mágia, zsákmányoló életmód, bronzkor, vaskor, nemzetség, despotizmus, városállam, öntözéses földm velés, piramis, múmia, fáraó, hieroglifa, ékírás, hangjelöl írás, Biblia, Ószövetség, buddhizmus, brahmanizmus, konfucianizmus, taoizmus.</p> <p><i>Személyek:</i> Kheopsz, II. Ramszesz, Hammurapi, Salamon, I. Dareiosz, Mózes, Buddha, Konfuciusz.</p> <p><i>Topográfia:</i> „termékeny félhold”, Mezopotámia, Tigris, Eufrátesz, Egyiptom, Nílus, Palesztina, Perzsia, India, Kína, Babilon, Jeruzsálem.</p> <p><i>Kronológia:</i> Kr. e. 8000 körül (az újk kor kezdete), Kr. e. 3000 körül (az els államok kialakulása, az Egyiptomi Birodalom egyesítése), Kr. e. XVIII. sz. (Hammurapi uralkodása), Kr. e. X. sz. (a zsidó állam fénykora), Kr. e. VI. század (a babiloni fogság).</p>

Tematikai egység	Az ókori Hellász		Órakeret 21 óra
Elzetes tudás	Görög istenek, hősök, tudósok, művészek és az olimpia. A görög-perzsa háborúk.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	<p>◀ A tanuló képes jellemezni a különböző államformákat (királyság, köztársaság) és a hatalomgyakorlás eltérő formáit (demokrácia, diktatúra). Megismeri az ókori demokrácia alapelveit, vázlatosan összehasonlítja a modern demokrácia alapelveivel.</p> <p>Áttekinti a háborúk – történelmi, politikai, gazdasági, vallási, etnikai, hatalmi – okait, különválasztva az ürügyeket.</p> <p>Azonosítja a háborúk egyénekre és közösségekre gyakorolt hatásait. Elfogadja a közügyekben való részvétel fontosságát. Belátja a humánus, a szépség és jószág antik eszméje megbecsülésének és a művészi értékek megővésének szükségességét.</p> <p>Felismeri, hogy túlnépesedő területekről általában a népesség kiáramlásra kerül sor. Érzékeli, hogy a gazdaságilag fejletlen és fejlett területek közötti kereskedelem meg lehet sen élénk lehet: nyersanyagokat, élelmiszereket ad az egyik oldal, míg iparcikkeket a másik. Átlátja, hogy európai civilizáció gyökerei az antikvitásból erednek.</p> <p>Képes az európai civilizáció gyökereinek feltárására, az ókori demokrácia alapelveinek vázlatos összehasonlítására a modern demokrácia alapelveivel. Képes a szerzett információk rendezésére és értelmezésére, kiseladás tartására. Képes különböző időszakok történelmi térképeinek az összehasonlítására.</p>		
Témák	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	
<p>A polisz kialakulása. <i>A földrajzi környezet.</i></p> <p>A görög gyarmatosítás és hatásai.</p> <p>Az athéni demokrácia kialakulása. <i>A hatalommegosztás formái, szintjei.</i></p> <p>Spárta. <i>Kisebbség, többség.</i></p> <p>A görög-perzsa háborúk.</p> <p>A demokrácia működése Athénban. <i>Államformák, államszervezet.</i></p>	<p><i>Ismeretszerzés, tanulás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Történelmi atlasz használata. <i>(Pl. a görög-perzsa háborúk tanulmányozásához.)</i> – Vizuális rendezés készítése, tanulmányozása. <i>(Pl. az athéni és a spártai államszervezet megjelenítése ábrán.)</i> <p><i>Kritikai gondolkodás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Adott történetben valós és fiktív elemek megkülönböztetése. <i>(Pl. Plutarkhosz életrajzainak elemzése.)</i> – Az emberi cselekvés és annak következménye közti kapcsolat felismerése 	<p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> Mitológiai történetek, kulturált könyvtárhasználat.</p> <p><i>Matematika:</i> Pitagorasz, Eukleidész.</p> <p><i>Fizika:</i> Az atom fogalmának átalakulásai.</p> <p><i>Földrajz:</i> A Balkán-félsziget földrajzi adottságai.</p> <p><i>Vizuális kultúra:</i> Görög műalkotások. <i>(Pl. athéni Akropolisz).</i></p> <p><i>Dráma és tánc:</i> Az ókori színház és a dráma.</p>	

<p>Nagy Sándor birodalma és a hellenizmus. <i>Birodalmak.</i></p> <p>Az ókori görög hitvilág, m vészet, tudomány és hétköznapok.</p>	<p>(Pl. <i>Themisztoklész példáján</i>).</p> <p><i>Kommunikáció:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Beszámoló, kisel adás tartása. (Pl. <i>a görög m vészetek témájában</i>). – Rajzos vázlat. (Pl. <i>gondolattérkép készítése a görög gyarmatosítás hatásairól</i>). <p><i>Tájékozódás térben és id ben:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Események, jelenségek, tárgyak id rendbe állítása. (Pl. <i>a görög történelemr l komplex kronológiai táblázat készítése</i>.) – A gyorsan és lassan lezajló változások megkülönböztetése. (Pl. <i>a hellenizmusban a görög és keleti jellemz k egymásra hatása</i>.) 	<p><i>Testnevelés és sport:</i> Olimpiatörténet.</p>
<p>Értelmez kulcsfogalmak</p>	<p>Változás és folyamatosság, okok és következmények, interpretáció, jelent ség.</p>	
<p>Tartalmi kulcsfogalmak</p>	<p>Társadalom, társadalmi csoportok, népesedés, népességrobbanás, migráció, életmód, város, gazdaság, gazdasági tevékenység, termelés, er források, gazdasági kapcsolatok, gyarmatosítás, árutermelés, pénzgazdálkodás, kereskedelem, politika, állam, államforma, államszervezet, hatalmi ágak, egyeduralom, köztársaság, demokrácia, polgárjog, birodalom, szuverenitás, politeizmus, kultúra.</p>	
<p>Fogalmak, adatok</p>	<p><i>Fogalmak:</i> polisz, mitológia, olimpia, arisztokrácia, démosz, hoplita, türannisz, népgy lés, esküdtbírótság, demagógia, sztratégosz, cserépszavazás, Akropolisz, katonaállam, helóta, filozófia, hellenizmus. <i>Személyek:</i> Szolón, Peiszisztratosz, Kleiszthenész, Miltiadész, Leónidasz, Themisztoklész, Periklész, Pheidiasz, Hérodotosz, Platón, Arisztotelész, Nagy Sándor, legfontosabb görög istenek. <i>Topográfia:</i> Balkán-félsziget, Olümposz, Athén, Spárta, Olüm pia, Marathón, Thermopü lai-szoros, Szalamisz, Peloponnészosz, Makedónia, Alexandria. <i>Kronológia:</i> Kr. e. 776 (az els feljegyzett olimpiai játékok), Kr. e. 594 (Szolón reformjai), Kr. e. 508 (Kleiszthenész reformjai), Kr. e. 490 (a marathóni csata), Kr. e. 480 (a thermopü lai csata, a szalamiszi ütközet) Kr.e. V. század közepe (Periklész kora, Athén</p>	

	fénykora), Kr. e. 336–323 (Nagy Sándor uralkodása), Kr. e. 31 (a hellenizmus id szakának vége).
--	--

Tematikai egység	Az ókori Róma		Órakeret 26 óra
Elzetes tudás	Az ókori Róma alapítása. Hadvezérek, csaták, uralkodók az ókori Rómában. Újszövetségi történetek.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	<p>◀ A tanuló felismeri, hogy egy több évszázadon keresztül fennálló állam felemelkedésében és hanyatlásában több tényező együttes hatása játszik szerepet, valamint, hogy a hosszú élet birodalmak társadalma, gazdasági élete, politikai berendezkedése folyamatosan változik. Megismeri a birodalomszervezési elveket, valamint azt, hogy a kormányzati hatalom sokféle tényezőn nyugodhat: anyagi tényezők – tulajdon, jövedelem; politikai tényezők – legitimáció, jogok, jogkörök; társadalmi tényezők – társadalmi támogatottság; kulturális tényezők – ideológia; egyéb tényezők – ereszak.</p> <p>Látja, hogy a kormányzati hatalom általában egyének és testületek között oszlik meg. Megérti, hogy a gazdasági és katonai hatalom birtoklása alapja lehet egy-egy személy vagy csoport politikai befolyásának, de a politikai befolyás is gazdasági hatalomhoz juttathat embereket.</p> <p>Érzékeli a zsidó gyökerekből is táplálkozó kereszténység kialakulásának és egyházzá szerveződésének hatását a későbbi korok fejlődésére, valamint felismeri annak civilizációformáló szerepét.</p> <p>Belátja, hogy az ókori Római Birodalmat a katonai erő, fejlett jogrendszer és államszervezet jellemezte. Tudja, hogy az antik kultúra a görög és a római kultúra kölcsönhatása során alakult ki, látja ennek az európai civilizációra gyakorolt hatását.</p> <p>Képes források megbízhatóságára vonatkozó kérdések megfogalmazására, valamint feltevéseket megfogalmazni, közben vitában tárgyilagosan érvelni. Képes történelmi témákat vizuálisan ábrázolni (folyamatábra, diagram, vizuális rendezés stb.).</p>		
Témák	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	
<p>A királyok kora Rómában.</p> <p>A korai köztársaság időszak.</p> <p>Társadalmi és politikai küzdelmek a köztársaságkori Rómában.</p> <p>A hódító Róma.</p> <p>A hódítások társadalmi, gazdasági és politikai hatásai.</p> <p>A római köztársaság válságának időszak: reformok, reformkísérletek, egyeduralmi törekvések.</p> <p><i>Békék, háborúk, hadviselés.</i></p>	<p><i>Ismeretszerzés, tanulás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Ismeretszerzés tárgyak, épületek megfigyeléséből. (Pl. római kori tárgyi emlék megtekintése.) – Segédkönyvek, kézikönyvek, lexikonok használata. (Pl. a római hadseregről készített kiseladáshoz). – A tanultak felhasználása új feladathelyzetben. (Pl. a természeti viszonyok hatása az államok kialakulására.) 	<p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> Biblia, bibliai történetek, kulturált könyvtárhasználat.</p> <p><i>Földrajz:</i> Az Appennini-félsziget és a Földközi-tenger medencéjének földrajzi adottságai.</p> <p><i>Vizuális kultúra:</i> A római művészet. (Pl. római Colosseum.)</p>	

<p>Korai császárcor, a principatus politikai rendszere. <i>Államformák, államszervezet.</i></p> <p>A Római Birodalom gazdasága.</p> <p>A kereszténység kialakulása és legfontosabb tanai. <i>A világvallások alapvet tanításai, vallásalapítók, vallásújítók.</i></p> <p>A kereszténység és a Római Birodalom viszonya, az egyházszervezet kialakulása. <i>Vallások szellemi, társadalmi gyökerei.</i></p> <p>A Római Birodalom válsága és a Nyugatrómai Birodalom bukása.</p> <p>Pannónia provincia.</p> <p>A római hitvilág, m vészet, tudomány és a jog.</p> <p>Életmód és mindennapok a Római Birodalomban.</p>	<p><i>Kritikai gondolkodás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Történelmi problémák felismerése, tanulmányozása. <i>(Pl. Miért üldözték a kereszténységet egyes római császárok?)</i> – Adott történetben valós és fiktív elemek megkülönböztetése. <i>(Pl. Róma alapításának mítosza).</i> – Feltevések megfogalmazása a történelmi személyiségek cselekedeteinek, viselkedésének mozgatórugóiról. <i>(Pl. Constantinus reformjai.)</i> <p><i>Kommunikáció:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Folyamatábra készítése <i>(Pl. a római köztársaság válságáról).</i> – Fogalmazás írása történelmi-társadalmi témáról. <i>(Pl. egy római polgár mindennapjairól).</i> – Események dramatikus megjelenítése. <i>(Pl. vita a szenátusban Caesar korában.)</i> <p><i>Tájékozódás térben és id ben:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Kronológiai adatok rendezése. <i>(Pl. a római történelem eseményeinek id rendbe állítása.)</i> 	
<p>Értelmez kulcsfogalmak</p>	<p>Történelmi id , változás és folyamatosság, okok és következmények, jelent ség.</p>	
<p>Tartalmi kulcsfogalmak</p>	<p>Társadalom, társadalmi csoportok, népesedés, migráció, életmód, város, gazdaság, gazdasági tevékenység, termelés, er források, gazdasági kapcsolatok, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, kereskedelmi mérleg, gazdasági válság, adó, politika, állam, államforma, államszervezet, hatalmi ágak, birodalom,</p>	

	<p>egyeduralom, királyság, köztársaság, császárság, önkényuralom, diktatúra, polgárjog, szuverenitás, vallás, politeizmus, monoteizmus, vallásszabadság, vallásüldözés.</p>
Fogalmak, adatok	<p><i>Fogalmak:</i> patrícius, plebejus, consul, senatus, dictator, néptribunus, légio, provincia, senatori rend, lovagrend, rabszolga, polgárháború, triumvirátus, principatus, limes, colonus, dominatus, diaszpóra, Újszövetség, apostol, egyház, püspök, zsinat, barbár, népvándorlás.</p> <p><i>Személyek:</i> Hannibal, Cornelius Scipio, a Gracchus-testvérek, Marius, Sulla, Julius Caesar, Antonius, Augustus, Názáreti Jézus, Péter apostol, Pál apostol, Diocletianus, Constantinus, Attila.</p> <p><i>Topográfia:</i> Appennini-félsziget, Róma, Karthágó, Szicília, Római Birodalom, Zama, Actium, Júdea, Betlehem, Pannónia, Konstantinápoly, Aquincum, Sopianae, Savaria.</p> <p><i>Kronológia:</i> Kr. e. 753 (Róma hagyomány szerinti alapítása), Kr.e. 510 (a köztársaság létrejötte), Kr. e. 494 (a patrícius-plebejus harcok kezdete, a néptribunusi hivatal létrejötte), Kr. e. 367 (a Licinius–Sextius-féle földtörvény), Kr. e. 264–146 (a pun háborúk id szaka), Kr. e. 202 (a zamai csata), Kr. e. 133 (Tiberius Gracchus reformjai), Kr. e. 44 (Caesar halála), Kr. e. 31 (az actiumi csata), Kr. u. 70 (Jeruzsálem lerombolása), 313 (a milánói ediktum) 325 (a niceai zsinat), 395 (a Római Birodalom felosztása), 476 (a Nyugat-római Birodalom bukása).</p>
Év végi ismétlés, rendszerezés	7 óra
A fejlesztés várt eredményei az évvégén	<p>Ismerje fel és fogadja el az ókori egyetemes kultúrkincs rendszerez megismerésével, az egyetemes emberi értékek tudatos vállalását, a családhoz, a lakóhelyhez, a nemzethez való tartozás fontosságát.</p> <p>Ismerje fel a múltat és a történelmet formáló, összetett folyamatok, látható és a háttérben meghúzódó összefüggéseit, és tudja azonosítani ezek erkölcsi-etikai aspektusait. Ismerje fel a korábbi korokban élt emberek, közösségek élet-, gondolkodás- és szokásmódját, a különböző államformák m kódési jellemz it. Ismerje fel a tanuló a civilizációk történetének jellegzetes sémáját (kialakulás, virágzás, hanyatlás).</p> <p>Ismerje és mind szélesebb körben alkalmazza a történelem értelmezését segít kulcsfogalmakat és egyedi fogalmakat, az árnyalt történelmi tájékozódás és gondolkodás érdekében. Ismerje fel, hogy az utókor a nagy történelmi személyiségek, nemzeti h sök cselekedeteit a közösségek érdekében végzett tevékenységek szempontjából értékeli.</p> <p>Tudjon példákat mondani különböző korok eltér értékítéleteir l egy-egy történelmi személyiség kapcsán, tevékenységük bemutatása alapján.</p> <p>Tudja, hogy az egyes népeket vallásuk és kultúrájuk, életmódjuk alapján lehet megkülönböztetni. Ismerje fel, hogy a vallási el írások, valamint az államok által megfogalmazott szabályok dönt mértékben befolyásolhatják a társadalmi viszonyokat és a mindennapokat. Tudja, hogy a történelmi jelenségeket, folyamatokat társadalmi, gazdasági, szellemi tényez k együttesen befolyásolják. Ismerje fel a meghatározó vallási, társadalmi, gazdasági, szellemi összetev ket egy-egy történelmi jelenség, folyamat</p>

értelmezésénél. Tudja értelmezni az eltér uralkodási formák és társadalmi, gazdasági viszonyok közötti összefüggéseket.

Legyen képes történelmi-társadalmi, erkölcsi problémákat felismerni és megfogalmazni, többféleképpen értelmezhet szövegek jelentésrétegeit feltárni, feltevéseket megfogalmazni történelmi személyiségek cselekedeteinek, viselkedésének mozgatórugóiról.

Legyen képes mindennapi élethelyzeteket elbeszélni, eljátszani a különböző szereplők szempontjából. Legyen képes feltevéseket megfogalmazni az egyes társadalmi-történelmi jelenségek, intézmények háttéréről, feltételeiről, okairól, érveket gyűjteni a feltevések mellett és ellen.

A forráskritika alapelemei közül tudjon kérdéseket megfogalmazni a forrás megbízhatóságára vonatkozóan.

Legyen képes beszámolót, kiselőadást tartani szépirodalmi művekből, sajtótermékekből, rádió- és televíziós műsorokból.

Legyen képes rajzos vázlatot készíteni, folyamatábrát, diagramot elemezni, fogalmazást írni történelmi-társadalmi és erkölcsi témáról.

Legyen képes a történelmi események idő meghatározását konkrét kronológiai adatokkal megadni, azokat kezdetleges szinten rendezni, kronológiai számításokat végezni, a tanultakat elhelyezni az időben, a korszakokon belül, kronológiai számításokat végezni.

Legyen képes az egyes korszakokat jellegzetességeik alapján megragadni és összehasonlítani, valamint a gyorsan és lassan lezajló változásokat megkülönböztetni.

Legyen képes helyeket megkeresni a térképen, távolságot becsülni és számítani, eseményeket és jelenségeket leolvasni a történelmi térképekről. A kiemelt eseményeket és jelenségeket tudja elhelyezni vaktérképen.

8. évfolyam

Éves óraszám: 72

Tematikai egység	A középkor		Órakeret 27 óra
Elzetes tudás	A zsidó-keresztény hagyomány és a kereszténység születése, tanításai és a korai egyházszerkezet. A kereszténység története és jellemzői a kora középkorban. A népvándorlás és az antik civilizáció felbomlása. A Frank és a Bizánci Birodalom. Az iszlám vallás. Lovagi életmód, lovagi erények. A középkori élet színterei és szereplői.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	<p>◀ A tanuló látja, hogy a felszínen változatlanok tűnő korokban végbemenetnek olyan változások, amelyek csak később és hosszabb távon fejtik ki hatásukat jelentősen az emberek életviszonyaira és életmódjára. Nyomon követi a középkori keresztény vallásos világnépmódosulását a történelem során. Meghatározó európai fejlődési mozgatórugókként értékeli az egyéni érdekesség kiterjedését, a hatalommegosztás elvének megjelenését az egyházi és világi, illetve a központi és helyi hatalom között.</p> <p>Érti a keresztény vallás szerepét az európai szellemi és hatalmi expanzióban, azonosítja az egyház társadalomépítő és - szabályozó tevékenységét, megérti távlatos jelentőségét. Tudatosítja az iszlám vallás civilizációformáló szerepét.</p> <p>Nyomon követi a középkori keresztény vallásos világnépmódosulását a történelem során. Kimutatja a humanizmus örökségét a modern ember gondolkodásmódjában. Felismeri a könyvnyomtatás kulturális és politikai szerepét, jelentőségét.</p> <p>Azonosítja a rendiséget, mint a modern állam középkori gyökerét. Kimutatja a középkori város továbbélését a modern európai civilizációban, felméri a városokat megillető közösségi szabadságjogok és önkormányzatiság értékét. Feltárja a középkori keresztény civilizáció örökségét és kimutatja a középkori városi civilizáció továbbélését a modern európai civilizációban. Felismeri a termelés új szervezeti formáinak társadalomformáló hatását. Különböző szempontok alapján összehasonlítja Európa eltérő gazdasági fejlődési régióit.</p> <p>Tudja, hogy a népsűrűség eloszlásából egy területen sokféle következtetést lehet vonni (pl. a gazdaság fejlettségéről, a városiasodás mértékéről, háborús pusztításokról).</p> <p>Képes írott és hallott szövegekből tételeket kiemelni, szövegeket tömöríteni és átfogalmazni. Képes többféleképpen értelmezhet szövegek jelentésrétegeinek a feltárására. Képes történelmi helyzeteket dramatizálására.</p>		
Témák	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	
Nyugat–Európa államai és birodalmai a kora középkorban. <i>Birodalmak.</i>	<i>Ismeretszerzés, tanulás:</i> – Különböző emberi magatartástípusok, élethelyzetek megfigyelése különböző	<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> Könyvtárhasználat: könyv- és könyvtártörténet.	

<p>Nyugat–Európa gazdasága és társadalma. <i>Er források és termelési kultúrák.</i></p> <p>A Bizánci Birodalom.</p> <p>A kereszténység a kora középkorban, az egyházszakadás.</p> <p>Az iszlám kialakulása és jellemzői. <i>Vallások szellemi, társadalmi, politikai gyökerei és hatásai.</i></p> <p>Az arab birodalom kialakulása és az arab kultúra.</p> <p>A pápaság és a császárság küzdelme.</p> <p>A kereszties hadjáratok.</p> <p>A középkori város. <i>Falvak és városok.</i></p> <p>A céhes ipar és a kereskedelem.</p> <p>A rendiség kialakulása és jellemzői. <i>A hatalommegosztás formái, szintjei.</i></p> <p>Válság és fellendülés Nyugat–Európában a XIV–XV. században.</p> <p>Itália, a humanizmus és a reneszánsz. <i>Világkép, eszmék, ideológiák.</i></p> <p>Közép- és Kelet-Európa története a középkorban. <i>Felzárkózás, lemaradás.</i></p>	<p>források alapján. <i>(Pl. a kora középkori falu élete; céhes élet, lovagi életforma.)</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Információk rendszerezése és értelmezése. Vizuális rendezők készítése. <i>(Pl. a hiberniai láncolat sematikus ábrája.)</i> – Önálló információgyűjtés adott témához, rövid szöveges ismertetők készítése. <i>(Pl. építészeti stílusok jellemzői.)</i> – A tanultak felhasználása új helyzetekben. <i>(Pl. céhszabályzat készítése; a nagy pestis egy túlélő jének visszaemlékezése.)</i> <p><i>Kritikai gondolkodás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Társadalmi-történelmi, erkölcsi problémák felismerése, önálló megfogalmazása. <i>(Pl. miért osztották fel Nagy Károly birodalmát? Zsidóság szerepe az európai városiasodásban, antijudaista törekvések az egyház részéről.)</i> – Feltevések megfogalmazása híres emberek, történelmi személyiségek viselkedésének mozgatórugóiról és következményeiről. <i>(Pl. Mohamed tanításainak hatásai.)</i> – A különbségek felismerése és a változások nyomán követése egy-egy történelmi jelenség kapcsán. <i>(Pl. a nyugati és a keleti</i> 	<p><i>Erkölcstan:</i> A világvallások emberképe és erkölcsi tanításai.</p> <p><i>Biológia-egészségtan:</i> Az emberi test anatómiája, a vérkeringés, fertőzés, higiénia, járvány.</p> <p><i>Földrajz:</i> Európa földrajzi adottságai, az arab világ területe, éghajlat-módosító tényezők, világvallások.</p> <p><i>Vizuális kultúra:</i> Bizánci művészet, romanika (pl. jáki templom), gótika (pl. amiens-i székesegyház, Giotto), reneszánsz (pl. Leonardo da Vinci, Michelangelo Buonarroti, Raffaello Santi) jelentős alkotásai és alkotói.</p> <p><i>Ének-zene:</i> A reneszánsz zene.</p> <p><i>Mozgókép-kultúra és médiaismeret:</i> A kommunikáció történetének alapfordulatai: nyomtatás.</p> <p><i>Informatika:</i> Könyv- és könyvtártörténet, az internet tudatos használata.</p>
---	--	--

<p>Az Oszmán (Török) Birodalom felemelkedése és jellemzői.</p> <p>Művelődés és kultúra a középkorban. <i>Korok, korstílusok.</i></p> <p>A középkori élet. <i>Hétköznapok és ünnepek.</i></p>	<p><i>kereszténység összehasonlítása.)</i></p> <p><i>Kommunikáció:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Események, történetek elbeszélése élő szóban, illetve emlékezetből. <i>(Pl. a Pápai Állam létrejötte.)</i> – Szóbeli beszámoló önálló gyűjtés, illetve kutatómunkával szerzett ismeretekből. <i>(Pl. a bencés szerzetesek mindennapjai.)</i> – Fogalmazás írása valamely történelmi-társadalmi és erkölcsi témáról. <i>(Pl. Nagy Károly államszervezete.)</i> – Saját vélemény megfogalmazása, tárgyilagos érvelés és mások véleményének figyelembe vétele. <i>(Pl. vita a kereszties hadjáratok okairól.)</i> – Rajzos vázlat készítése. Folyamatábra, diagram elemzése. <i>(Pl. a középkori város szerkezetéről.)</i> – Események, történetek, jelenségek mozgásos, dramatikus megjelenítése. <i>(Pl. Canossa-járás).</i> <p><i>Tájékozódás időben és térben:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – A tanultak elhelyezése az időben a kiemelt időpontokhoz képest, kronológiai számítások. <i>(Pl. események Nagy Károly megkoronázásához képest.)</i> – Néhány kiemelt esemény, jelenség topográfiai helyének megmutatása 	
--	--	--

	<p>vagy elhelyezése a térképen.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Egyes történelmi jelenségek eltérő időbeli ritmusának felismerése. (Pl. a középkor építészeti korstílusai.) – A múltban élt emberek életének összehasonlítása a jelennel. (Pl. a középkori és a mai városi élet.) – Néhány kiemelt esemény, jelenség topográfiai helyének megjelölése vaktérképen. 	
Értelmez kulcsfogalmak	Történelmi idő, változás és folyamatosság, történelmi forrás, okok és következmények.	
Tartalmi kulcsfogalmak	Társadalom, társadalmi csoportok, társadalmi mobilitás, felemelkedés, lesüllyedés, népesedés, népességrobbanás, migráció, életmód, város, falu, gazdaság, gazdasági tevékenység, termelés, erőforrások, gazdasági szereplők, gazdasági kapcsolatok, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, gazdasági válság, adó, politika, állam, államforma, hatalmi ágak, egyeduralkodó, monarchia (királyság, császárság), államszervezet, közigazgatás, birodalom, szuverenitás, vallás, monoteizmus, vallásüldözés, kultúra.	
Fogalmak, adatok	<p><i>Fogalmak:</i> középkor, kancellária, grófság, római katolikus egyház, ortodox egyház, pápa, szerzetes, kolostor, kódex, bencés rend, feudalizmus, hűbérviszony, hűbérúr, hűbéres, vár, jobbágy, robot, majorság, uradalom, önellátás, nyomásos gazdálkodás, iszlám, Korán, kalifa, investitúra, cölibátus, inkvizíció, eretnokség, koldulórendek, keresztes hadjáratok, antijudaizmus, rendi monarchia, középkori város, városi önkormányzat, hospes, céh, járványok, levantei kereskedelem, Hanza, huszitizmus, rekonkvizita, skolasztika, egyetem, lovag, román stílus, gótika, reneszánsz, humanizmus, könyvnyomtatás, perszónálunió, szultán, szpáhi, janicsár.</p> <p><i>Személyek:</i> Nursiai Szent Benedek, Justinianus, Mohamed próféta, Karolingok, Nagy Károly, VII. Gergely, IV. Henrik, Aquinói Szent Tamás, Leonardo da Vinci, Husz János, Gutenberg, II. Mohamed.</p> <p><i>Topográfia:</i> Bizánci Birodalom, Mekka, Arab Birodalom, Frank Birodalom, Egyházi (Pápai) Állam, Verdun, Német-római Birodalom, Szentföld, Velence, Firenze, Oszmán (Török) Birodalom, Rigómez.</p> <p><i>Kronológia:</i> 622 („Mohamed futása”, a muszlim időszámítás kezdete), 732 (a frankok győzelme az arabok felett), 800 (Nagy Károly császárrá koronázása), 843 (a verduni szerződés), 962 (a Német-római Császárság létrejötte), 1054 (a nagy egyházszakadás), 1075 (az investitúraharc kezdete), 1096–99 (az első keresztes hadjárat), 1215 (a Magna Charta kiadása), 1122 (a wormszi konkordátum, az investitúraharc első</p>	

	szakaszának lezárása), 1389 (az első rigómezei ütközet), 1453 (Konstantinápoly elfoglalása, a százéves háború vége), XV. század közepe (a könyvnyomtatás kezdete).
--	--

Tematikai egység	A magyar történet és az Árpádok kora		Órakeret 18 óra
Elszerezett tudás	Történetek a magyarság vándorlásáról és a honfoglalásról. A keresztény egyház a középkorban. Az Árpád-ház szentjei. A Német-római Birodalom és Bizánc. Művelődés és kultúra a középkorban.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	<p>◀ A tanuló tudja, hogy a magyar történetben sok a vitatott kérdés és feltételezés, mert kevés és töredékes a rendelkezésre álló forrás, és így az egyes szaktudományok kutatási eredményei egymásnak is ellentmondhatnak. Felismeri a források felhasználásával, hogy a magyarság korai története során a környező népekkel való kapcsolatok segítettek népünk alkalmazkodó képességét, új tudás elsajátítását, mely feltétele volt fennmaradásának.</p> <p>Megérti az államalapítás történelmi jelentőségét, Belátja, hogy az egyházszerzés és a vármegyrendszer évszázadokra meghatározta Magyarország fejlődését. Tudja, hogy az Árpád-korban megszületett a keresztény magyar állam. Megismeri és értékeli a legjelentősebb Árpád-házi uralkodók tevékenységét.</p>		
Témák	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	
<p>A magyarság eredete.</p> <p>A magyarság vándorlása.</p> <p>A honfoglalás.</p> <p>A kalandozások kora.</p> <p>A X. század politikai, társadalmi és gazdasági viszonyai.</p> <p>Az államalapítás első lépései Géza fejedelem uralkodása idején.</p> <p>A keresztény monarchia megalapítása I. (Szent) István uralkodása idején. <i>Uralkodók, államférfiak.</i></p> <p>A trónviszályok és a királyi hatalom megszületése a XI. század folyamán.</p> <p>A hatalomgyakorlás és az államszervezet a XII. században. III. Béla és kora.</p>	<p><i>Ismeretszerzés, tanulás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Kulcsszavak és kulcsmondatok keresése a szövegekben. <i>(Pl. az Aranybulla kulcsszavainak megkeresése korabeli törvényi elírások az idegenekről.)</i> – Rövid szöveges tartalmi ismertetők készítése az internet felhasználásával vagy ismeretterjesztő folyóiratból. <i>(Pl. az Árpád-házi szentek élete.)</i> – A tanultak felhasználása új feladathelyzetekben. <i>(Pl. haditudósítás készítése a muhi csatáról.)</i> <p><i>Kritikai gondolkodás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Tételmondat meghatározása, szövegtömörítés, szöveg átfogalmazása adott szempont szerint. <i>(Pl. Rogerius muhi</i> 	<p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> Mondák, legendák, Arany János: Rege a csodaszarvasról.</p> <p><i>Hon- és népismeret:</i> Az ősi magyar kultúra hagyatéka, néprajzi tájak, hagyományos magyar történelmi sportok, népi mesterségek.</p> <p><i>Földrajz:</i> Kárpát-medence földrajza, Magyarország tájai és folyói, Kelet-Európa és Szibéria tájai és folyói.</p> <p><i>Vizuális kultúra:</i> Szent Korona, a honfoglalás kora <i>(pl. a nagyszentmiklósi kincs)</i>, romantika <i>(pl. jáki templom)</i>, a gótika jelentős alkotásai.</p>	

<p>II. András és az Aranybulla.</p> <p>IV. Béla és a tatárjárás. <i>Kisebbség, többség, nemzetiségek.</i></p> <p>A királyi hatalom meggyengülése, az utolsó Árpádok.</p> <p>Életmód, társadalom és gazdaság az Árpád-házi királyok idején. <i>Népesség, demográfia (vándorlás, migráció). Női, férfi életmódja és társadalmi helyzete, életformák.</i></p> <p>A magyar nyelv és kultúra emlékei az Árpád-korban.</p>	<p><i>csataleírásának átfogalmazása mongol szemszögből.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Feltevések megfogalmazása igaz történetek szereplő cselekedeteinek mozgatóiról és/vagy eljárásokról különböző pontból. <i>(Pl. IV. Béla tatárjárás eltti és utáni politikája.)</i> – Önálló vélemény megfogalmazása szereplőkről, jelenségekről. <i>(Pl. Szent László törvényalkotó tevékenysége.)</i> <p><i>Kommunikáció:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Különböző információforrások alapján következtetések megfogalmazása. <i>(Pl. az egyházszerzés jellemzőinek bemutatása ábrán és térkép alapján.)</i> – Saját vélemény megfogalmazása, tárgyilagos érvelés és mások véleményének figyelembe vétele. <i>(Pl. II. András birtokpolitikája.)</i> – Események, történetek elbeszélése szóban, illetve emlékeztetőben. <i>(Pl. egy kalandozó hadjárat felidézése.)</i> <p><i>Tájékozódás időben és térben:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Események, jelenségek, tárgyak, személyek időrendbe állítása. <i>(Pl. az Árpád-házi uralkodók időrendi sorba rendezése.)</i> 	
--	--	--

	<ul style="list-style-type: none"> – Távolságok becslések és számítása történelmi térképeken. Egyszer alaprajzok készítése. (Pl. egy Árpád-kori falu alaprajza.) – Néhány kiemelt esemény, jelenség topográfiai helyének megmutatása a térképen, vagy elhelyezése a vaktérképen. 	
Értelmez kulcsfogalmak	Változás és folyamatosság, történelmi források, tények és bizonyítékok, interpretáció, történelmi nézőpont.	
Tartalmi kulcsfogalmak	Társadalom, társadalmi csoportok, társadalmi mobilitás, felemelkedés, lesüllyedés, népesedés, népességrobbanás, népességfogyás, migráció, életmód, város, gazdaság, gazdasági tevékenység, termelés, erőforrások, gazdasági szereplők, gazdasági kapcsolatok, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, gazdasági válság, adó, politika, állam, államforma, hatalmi ágak, egyeduralkodó, monarchia (királyság), államszervezet, törvény, közigazgatás, birodalom, szuverenitás, vallás, monoteizmus, vallásüldözés, kultúra.	
Fogalmak, adatok	<p><i>Fogalmak:</i> nyelvrokonság, hunok, finnugor, störténet, shaza, félnomád életmód, nagycsalád, törzs, törzsszövetség, fejedelem, kettős fejedelemség, táltos, honfoglalás, kalandozások, királyi vármegye, ispán, nádor, egyházmegye, érsekség, királyi tanács, tized, várjobbágy, bán, vajda, szerviens, Aranybulla, ellenállási jog, nemesi vármegye, székelyek, szászok, tatárok, kunok, familiaritás, báró, nemes.</p> <p><i>Személyek:</i> Árpád, Géza fejedelem, I. (Szent) István, Koppány, Szent Gellért, I. (Szent) László, Könyves Kálmán, III. Béla, Anonymus, II. András, IV. Béla.</p> <p><i>Topográfia:</i> Ural, Magna Hungaria, Baskíria, Kazár birodalom, Levédia, Etelköz, Vereckei-hágó, Kárpát-medence, Pozsony, Augsburg, Pannonhalma, Esztergom, Székesfehérvár, Buda, Erdély, Horvátország, Dalmácia, Muhi.</p> <p><i>Kronológia:</i> 895–900 (a honfoglalás), 907 (a pozsonyi csata), 955 (az augsburgi csata), 972–997 (Géza fejedelemsége), 997/1000–1038 (I. /Szent/ István uralkodása), 1077–95 (I. /Szent/ László uralkodása), 1095–1116 (Könyves Kálmán uralkodása), 1205–1235 (II. András uralkodása), 1222 (az Aranybulla kiadása), 1235–70 (IV. Béla uralkodása), 1241–42 (a tatárjárás), 1301 (az Árpád-ház kihalása).</p>	

Tematikai egység	Magyarország története a vegyesházi királyok korában	Órakeret 20 óra
Elzetes tudás	<p>A lovagi életmód és kultúra. A középkori város. Nyugat-Európa válsága.</p> <p>Az Oszmán (Török) Birodalom. Mivel és kultúra a középkorban.</p> <p>Az államszervezet, a gazdaság és a társadalom változásai az Árpád-korban. A magyar mivel és kultúra emlékei az Árpád-korban.</p> <p>Hunyadi János a törökellenes küzdelmek élén. Hunyadi Mátyás és udvara.</p>	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	<p>◀ A tanuló megismeri és értékelni tudja a kor jelentős uralkodóit és tevékenységüket. Tudja bizonyítani példák bemutatásával, hogy a Magyar Királyság Közép-Európa egyik jelentős hatalma volt, és sorsa több ponton összekapcsolódott a környező államok és Nyugat-Európa fejlődésével. Megérti a királyi hatalom súlyának a változása és a gazdasági és társadalmi folyamatok közötti összefüggéseket. Be tudja mutatni az árutermelés és pénzgazdálkodás, valamint a rendiség szerepét.</p> <p>Felismer néhány történelmi párhuzamot és analógiát az európai és a magyar történelem között (pl. a reneszánsz esetében vagy a királyi hatalom jellemzői alapján).</p>	
Témák	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<p>A tartományúri hatalom felszámolása.</p> <p>A középkori magyar állam megerősödése I. Károly uralkodása idején. <i>A természetformálás és átalakítás hatásai.</i></p> <p>I. (Nagy) Lajos törvényalkotói tevékenysége és külpolitikája. <i>Járványok.</i></p> <p>Luxemburgi Zsigmond magyarországi uralkodása és külpolitikája.</p> <p>Hunyadi János törökellenes harcai és kormányzósága. <i>Egyezmények, szövetségek.</i></p> <p>Hunyadi Mátyás reformjai és külpolitikája.</p> <p>Mátyás, a reneszánsz uralkodó.</p>	<p><i>Ismeretszerzés, tanulás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Segédkönyvek, kézikönyvek, atlaszok, lexikonok használata. <i>(Pl. Hunyadi János hadjáratainak ismertetése.)</i> – Ismeretszerzés személyes beszélgetésekből, tárgyak, épületek, képek közvetlen megfigyeléséből, hallott és olvasott elbeszélő szövegekből, különböző médiumok anyagából. <i>(Pl. Mátyás udvara.)</i> – Információk rendszerezése és értelmezése. Vizuális rendezők készítése. <i>(Pl. I. Károly és Hunyadi Mátyás bevételeinek összevetése.)</i> 	<p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> Janus Pannonius: Pannónia dicsérete, kulturált könyvtárhasználat.</p> <p><i>Hon- és népismeret:</i> Épített örökségünk, szellemi kulturális örökség.</p> <p><i>Biológia-egészségtan:</i> Fertőzés, higiénia, járvány.</p> <p><i>Földrajz:</i> A Balkán természeti földrajzi viszonyai; Magyarország természeti földrajza; településtípusok és szerepük.</p> <p><i>Ének-zene:</i> A reneszánsz zene.</p> <p><i>Informatika:</i> Könyv- és könyvtártörténet.</p>

<p>Társadalmi és gazdasági változások a XIV–XV. században.</p> <p>A magyar művelődés és kultúra emlékei a XIV–XV. században. <i>Korok, korstílusok.</i></p>	<p><i>Kritikai gondolkodás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Feltevések megfogalmazása történelmi személyiségek viselkedésének mozgatóiról és következményeiről. <i>(Pl. a Hunyadiak törökpolitikája.)</i> – Feltevések megfogalmazása egyes társadalmi-történelmi jelenségek, intézmények háttéréről, feltételeiről, okairól. <i>(Pl. a középkori városfejlődés.)</i> <p><i>Kommunikáció:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Szóbeli beszámoló önálló gyűjtés, illetve kutatómunkával szerzett ismeretekből. <i>(Pl. a gótika Magyarországon.)</i> – Események, történetek, jelenségek mozgásos, dramatikus megjelenítése. <i>(Pl. a visegrádi királytalálkozó.)</i> – Saját vélemény megfogalmazása, tárgyilagos érvelés és mások véleményének figyelembe vétele. <i>(Pl. Nagy Lajos hadjáratainak értékelése.)</i> <p><i>Tájékozódás időben és térben:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Kronológiai adatok rendezése. <i>(Pl. események uralkodóhoz kötése.)</i> – Egyes történelmi jelenségek eltérő időbeli ritmusának felismerése. <i>(Pl. a korstílusok európai és magyarországi megjelenése.)</i> 	
---	--	--

Értelmez kulcsfogalmak	Változás és folyamatosság, történelmi források, tények és bizonyítékok, interpretáció, történelmi nézőpont.
Tartalmi kulcsfogalmak	Társadalom, társadalmi csoportok, társadalmi mobilitás, felemelkedés, lesüllyedés, népesedés, migráció, életmód, város, gazdaság, gazdasági tevékenység, termelés, erőforrások, gazdasági szereplők, gazdasági kapcsolatok, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, gazdasági válság, adó, politika, állam, államforma, hatalmi ágak, egyeduralkodó, törvény, monarchia (királyság), államszervezet, közigazgatás, birodalom, szuverenitás, vallás, kultúra.
Fogalmak, adatok	<i>Fogalmak:</i> tartományúr, bandérium, honorbirtok, aranyforint, regálé, harmincad, kamara haszna, kapuadó, szabad királyi város, bányaváros, mezőváros, úriszék, köznemes, kilenced, siség, végvárrendszer, rendi országgyűlés, telekkatonaság, kormányzó, rendkívüli hadiadó, füstpénz, fekete sereg, Corvina. <i>Személyek:</i> I. Károly, Csák Máté, I. (Nagy) Lajos, Luxemburgi Zsigmond, Hunyadi János, Hunyadi Mátyás, Kinizsi Pál. <i>Topográfia:</i> Körmöcbánya, Besztercebánya, Visegrád, Nikápoly, Várna, Nándorfehérvár, Kenyérmező, Bécs. <i>Kronológia:</i> 1308–42 (I. Károly uralkodása), 1335 (a visegrádi királytalálkozó), 1342–82 (I. /Nagy/ Lajos uralkodása), 1351 (I. /Nagy/ Lajos törvényei), 1387–1437 (Luxemburgi Zsigmond uralkodása), 1396 (a nikápolyi csata), 1443–44 (a hosszú hadjárat), 1444 (a várnai csata, I. Ulászló halála), 1456 (a nándorfehérvári diadal), 1458–90 (I. /Hunyadi/ Mátyás uralkodása), 1479 (a kenyérmezei csata).
Év végi ismétlés, rendszerezés	7 óra

**A fejlesztés várt
eredményei
az évvégén**

Ismerje fel és fogadja el a középkori egyetemes és magyar kultúrkincs rendszere megismerésével, az egyetemes emberi értékek tudatos vállalását, a családhoz, a lakóhelyhez, a nemzethez való tartozás fontosságát.

Ismerje fel a múltat és a történelmet formáló, összetett folyamatok, látható és a háttérben meghúzódó összefüggéseit, és tudja azonosítani ezek erkölcsi-etikai aspektusait.

Ismerje fel a korábbi korokban élt emberek, közösségek élet-, gondolkodás- és szokásmódját, a különböző államformák működési jellemzőit.

Ismerje fel a tanuló a civilizációk történetének jellegzetes sémáját (kialakulás, virágzás, hanyatlás).

Ismerje és mind szélesebb körben alkalmazza a történelem értelmezését segítő kulcsfogalmakat és egyedi fogalmakat, az árnyalt történelmi tájékozódás és gondolkodás érdekében.

Ismerje fel, hogy az utókor a nagy történelmi személyiségek, nemzeti hősök cselekedeteit a közösségek érdekében végzett tevékenységek szempontjából értékeli.

Tudjon példákat mondani különböző korok eltérő értékítéleteiről egy-egy történelmi személyiség kapcsán, tevékenységük bemutatása alapján.

Tudja, hogy az egyes népeket vallásuk és kultúrájuk, életmódjuk alapján lehet megkülönböztetni. Ismerje fel, hogy a vallási elírások, valamint az államok által megfogalmazott szabályok döntő mértékben befolyásolhatják a társadalmi viszonyokat és a mindennapokat.

Tudja, hogy a történelmi jelenségeket, folyamatokat társadalmi, gazdasági, szellemi tényezők együttesen befolyásolják.

Ismerje fel a meghatározó vallási, társadalmi, gazdasági, szellemi összetevőket egy-egy történelmi jelenség, folyamat értelmezésénél.

Tudja értelmezni az eltérő uralkodási formák és társadalmi, gazdasági viszonyok közötti összefüggéseket.

Ismerje a keresztény Magyar Királyság létrejöttének, virágzásának eredményeit, meghatározó politikai szereplőit.

Legyen képes történelmi-társadalmi, erkölcsi problémákat felismerni és megfogalmazni, többféleképpen értelmezhet szövegek jelentésrétegeit feltárni, feltevéseket megfogalmazni történelmi személyiségek cselekedeteinek, viselkedésének mozgatórugóiról.

Legyen képes mindennapi élethelyzeteket elbeszélni, eljátszani a különböző szereplők szempontjából. Legyen képes feltevéseket megfogalmazni az egyes társadalmi-történelmi jelenségek, intézmények háttéréről, feltételeiről, okairól, érveket gyűjteni a feltevések mellett és ellen. A forráskritika alapelemei közül tudjon kérdéseket megfogalmazni a forrás megbízhatóságára vonatkozóan.

Legyen képes beszámolókat, kiselőadást tartani szépirodalmi művekből, sajtótermékekből, rádió- és televíziós műsorokból.

Legyen képes rajzos vázlatot készíteni, folyamatábrát, diagramot elemezni, fogalmazást írni történelmi-társadalmi és erkölcsi témáról.

Legyen képes a történelmi események idő meghatározását konkrét kronológiai adatokkal megadni, azokat kezdetleges szinten rendezni, kronológiai számításokat végezni, a tanultakat elhelyezni az időben, a korszakokon belül, kronológiai számításokat végezni.

	<p>Legyen képes az egyes korszakokat jellegzetességeik alapján megragadni és összehasonlítani, valamint a gyorsan és lassan lezajló változásokat megkülönböztetni.</p> <p>Legyen képes helyeket megkeresni a térképen, távolságot becsülni és számítani, eseményeket és jelenségeket leolvasni a történelmi térképekről. A kiemelt eseményeket és jelenségeket tudja elhelyezni vaktérképen.</p>
--	--

9–10. évfolyam

E két évfolyam fő feladata a forráskezelés és -elemzés alapszabályainak, illetve a tudományos anyaggyűjtés elemeinek elsajátítása. Ezzel együtt tovább kell erősíteni az elemző, az oksági viszonyokat kutató jellegű munkát. Mindezek csak a tanulók fokozott tevékenykedtetése révén érhetőek el. Kiemelt szerepe van a problémaközpontú történelemtanításnak, mely adott esetben teljesen eltérő nézőpontok ütköztetését is szükségessé teszi. A kulcskompetenciák közül a hatékony és önálló tanulás szintjének emelése a legfontosabb feladat.

A történelem tantárgy kiválóan alkalmas az önálló ismeretszerzés kialakítására. Ehhez ismerni kell az elsődleges és másodlagos források kezelésének és elemzésének a szabályait. A tudományos anyaggyűjtéshez viszont nélkülözhetetlen a könyvtárakban, illetve azok anyagában (kézikönyvek, lexikonok, atlaszok, ismeretterjesztő folyóiratok stb.), valamint az elektronikus adatbázisokban való tájékozottság. A diákoknak ezen az életkori szinten a szaknyelvet felhasználva el kell jutni az események elbeszéléséhez, a források tartalmi ismertetéséhez, a problémafelvetés, magyarázat, fejtegetés, következtetés és érvelés gyakorlati alkalmazásáig. Fontos feladat a különböző diagramok, grafikonok elemzése, majd készítése, lehetőségeinek a megteremtése is, képi információhordozók gyűjtése, válogatása és készítése, valamint az időben és térben való tájékozottság fejlesztése. Kiemelten fontos ezért a térképhasználat fejlesztése. A tanulók tudják használni a tematikus térképet, tudják azokon méréseket és becsléseket végezni, adatokat értelmezni. (pl. lakosságszám, népsűrűség, gazdasági fejlettség). Tudják a tematikus térképek adatait összehasonlítani, s ebből következtetéseket levonni, és a térképi információkat beépíteni a szóbeli és az írásbeli feladatok megoldásaiba.

9. évfolyam

Éves óraszám: 72

Tematikai egység	A világ és Európa a kora újkorban		Órakeret 23 óra
Elzetes tudás	<p>A késő középkor demográfiai és társadalmi folyamatai Európában. A távolsági kereskedelem a középkori Európában (levantei, Hanza). Az Oszmán (Török) Birodalom felemelkedése. Válság és fellendülés Európában a XIV–XV. században.</p>		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	<p>◀ A tanuló érzékeli, hogy az emberek a maguk által leghelyesebbnek gondolt módon cselekszenek. Az azonban, hogy a különböző korokban mit tartottak helyesnek vagy helytelennek jelentős mértékben eltért egymástól. Ahhoz, hogy az emberek tetteit és döntéseit helyesen tudjuk megítélni, először meg kell érteni a helyzetet, amelyben éltek. Belátja, hogy a világ különböző civilizációit összeköti az emberi alapszükségletek biztosításának igénye (élelem, biztonság, világ megértésének igénye stb.). Megérti, hogy a kultúrák találkozása milyen esélyeket és/vagy veszélyeket hordoz magában.</p> <p>Képes empatikusan, a leigázottak szempontjából is értékelni a földrajzi felfedezéseket és az azt követő gyarmatosítást.</p> <p>A tanuló belátja, hogy Amerika felfedezése gyökeresen megváltoztatta a világ képét. Felismeri, hogy a kereskedelmi utak feletti ellenkezés általában jelentős hatalmi pozíciót is jelent, valamint hogy a kereskedelmi utak terén lezajló változások átrendezik a régiók közötti gazdasági viszonyokat, hosszú távon jelentős gazdasági, társadalmi és politikai következményekkel járnak. Átlátja a késő gazdaság működési mechanizmusát, felismeri a termelés új szervezeti formáinak társadalomformáló hatását. Tudja, hogy a reformáció a katolikus egyház világi hatalmával való szembefordulás nyomán jött létre, és érti, hogy a hitélet megújítása mellett a protestáns gondolkodásmód (önkormányzatiság, hivatás-etika) terjesztésével jelentős eszmei és társadalmi hatást gyakorolt Európára. Megismeri az európai régiók eltérő fejlődését és egymásra hatását.</p> <p>Képes összehasonlítani történelmi időszakokat, egybevetni eltérő emberi sorsokat. Képes a történelmi tér változásainak leolvasására, az adott témához leginkább megfelelő térkép kiválasztására.</p>		
Témák	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	
<p>A földrajzi felfedezések. <i>Felfedezők, feltalálók.</i> <i>A fanatizmus jellemzői és formái.</i></p> <p>A korai gyarmatosítás.</p>	<p><i>Ismeretszerzés, tanulás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Ismeretszerzés különböző írásos forrásokból, statisztikai táblázatokból, grafikonokból, diagramokból. 	<p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> Shakespeare egy drámája, Molière egy komédiája.</p> <p><i>Matematika:</i> Pascal.</p>	

<p>A világgazdaság kialakulásának gazdasági, társadalmi hatásai Nyugat- és Közép-Európában.</p> <p>A kapitalista gazdaság jellemző vonásai.</p> <p>A reformáció kezdetei, Luther tevékenysége.</p> <p>A reformáció kálvini ága. <i>Vallások szellemi, társadalmi, politikai gyökerei és hatásai.</i></p> <p>A reformáció egyéb irányzatai.</p> <p>A katolikus megújulás.</p> <p>Az abszolutizmus. <i>Államformák, államszervezet.</i></p> <p>A Habsburg-francia vetélkedés kezdetei a XVI. században.</p> <p>Spanyolország a kora újkorban.</p> <p>A Tudorok kora Angliában.</p> <p>Az angol polgárháború. Az alkotmányos monarchia létrejötte Angliában. <i>A hatalommegosztás formái, szintjei.</i></p> <p>A francia vallásháború, XIV. Lajos abszolutizmusa.</p> <p>Nagyhatalmi küzdelmek a XVII–XVIII. században: a harmincéves háború, a spanyol örökösödési háború és az északi háború.</p>	<p><i>(Pl. a földrajzi felfedezések gazdasági hatásainak vizsgálata.)</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – A rendelkezésre álló ismeretforrások áttekintése és értékelése. <i>(Pl. információk gyűjtése XIV. Lajosról, forráskritikai megközelítésben.)</i> – Különböző emberi magatartástípusok, élethelyzetek megfigyelése, következtetések levonása. <i>(Pl. a vallási tolerancia és intolerancia következményei, a kora újkori városi és falusi élet összehasonlítása.)</i> <p><i>Kritikai gondolkodás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Különböző filmek vizsgálata a történelmi hitelesség szempontjából. <i>(Pl. a Kolumbuszról készült dokumentum- és játékfilm összehasonlító elemzése.)</i> – Feltevések megfogalmazása a történelmi személyiségek cselekedeteinek mozgatórugóiról. <i>(Pl. a Stuart-restauráció uralkodóinak politikai döntései kapcsán.)</i> – Történelmi jelenetek elbeszélése, eljátszása különböző szempontokból. <i>(Pl. reformátor és jezsuita rendi szerzetes véleménye a harmincéves háborúról, angol nemes és bérlő a bekerítésekről.)</i> 	<p><i>Fizika:</i> A Föld, a Naprendszer és a Világmindenség fejlődéséről alkotott elképzelések.</p> <p><i>Földrajz:</i> Térképi ábrázolás, földrajzi fókuszterület.</p> <p><i>Vizuális kultúra:</i> A barokk stílus. <i>(Pl. Rubens, Rembrandt.)</i></p> <p><i>Ének-zene:</i> A barokk zene. <i>(Pl. Purcell, Monteverdi, J. S. Bach).</i></p> <p><i>Dráma és tánc:</i> Az angol reneszánsz színház és dráma. A francia klasszicista színház és dráma.</p>
---	---	--

<p>Közép-Európa kora újkori története.</p> <p>Az orosz nagyhatalom kialakulása, Nagy Péter reformjai. <i>Fölzárkózás, lemaradás.</i></p> <p>Tudományok, m vészetek a kora újkorban.</p> <p>Életmód és mindennapok a kora újkorban.</p>	<p><i>Kommunikáció:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Vita során véleménykülönbségek tisztázása. <i>(Pl. az abszolutizmus pozitív vagy negatív megítélése témájában).</i> – Különféle társadalmi-történelmi jelenségek összehasonlítása. <i>(Pl. Spanyolország, Anglia gazdasága; Közép-, Kelet- és Nyugat-Európa társadalma.)</i> – Vizuális rendez k (táblázatok, ábrák) készítése. <i>(Pl. a harmincéves háborúban vagy a spanyol örökösödési háborúban szembenálló felek, szövetségek bemutatása.)</i> – Els dleges történelmi források elemzése, különféle társadalmi-történelmi összefüggések felderítése. <i>(Pl. a Jognyilatkozat hatása Anglia politikai rendszerére.)</i> <p><i>Tájékozódás térben és id ben:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Kronológiai adatok. <i>(Pl. a kora újkor eseményeinek összerendezése.)</i> – Különböz id szakok térképeinek összehasonlítása. <i>(Pl. a földrajzi felfedezések id szaka el tti és utáni térképek tanulmányozása során).</i> 	
<p>Értelmez kulcsfogalmak</p>	<p>Történelmi id , változás és folyamatosság, okok és következmények, történelmi források, interpretáció, jelent ség.</p>	

<p>Tartalmi kulcsfogalmak</p>	<p>Társadalom, társadalmi csoportok, identitás, társadalmi mobilitás, felemelkedés, lesüllyedés, népesedés, migráció, életmód, város, gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer, termelés, termelési egység, erőforrások, gazdasági szereplők, gazdasági kapcsolatok, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, gazdasági válság, adó, gyarmatosítás, politika, állam, államforma, államszervezet, hatalmi ágak, egyeduralkodó, monarchia, köztársaság, parlamentarizmus, közigazgatás, birodalom, szuverenitás, centrum, periféria, vallás, vallásüldözés, kultúra, antijudaizmus.</p>
<p>Fogalmak, adatok</p>	<p><i>Fogalmak:</i> újkor, felfedezés, gyarmat, ültetvény, tenger, tengerés, kapitalizmus, bért munkás, világkereskedelem, manufaktúra, vetéskörforgó, abszolutizmus, merkantilizmus, reformáció, protestáns, evangélikus, református, anglikán, puritán, antitrinitáriusok, ellenreformáció és katolikus megújulás, jezsuiták, barokk, restauráció, Jognyilatkozat, alkotmányos monarchia, cenzusos választójog, nemesi köztársaság, cár.</p> <p><i>Személyek:</i> Kolumbusz, Vasco da Gama, Magellán, V. Károly, Luther, Kálvin, Kopernikusz, VIII. Henrik, I. Erzsébet, Cromwell, IV. Henrik, Richelieu, XIV. Lajos, I. (Nagy) Péter, Newton, Spinoza.</p> <p><i>Topográfia:</i> Amerika, Németalföld, London, Párizs, Versailles, Szentpétervár, portugál és spanyol gyarmatok.</p> <p><i>Kronológia:</i> 1492 (Amerika felfedezése), 1517 (Luther fellépése, a reformáció kezdete), 1545–63 (a tridenti zsinat), 1555 (az augsburgi vallásbéke), 1618–48 (a harmincéves háború), 1642–49 (az angol polgárháború), 1689 (a Jognyilatkozat kiadása), 1700–1721 (az északi háború), 1701–1714 (a spanyol örökösödési háború).</p>

Tematikai egység	Magyarország a kora újkorban		Órakeret 30 óra
Elzetes tudás	<p>Magyarország története a XV. században. A rendi monarchia és az abszolutizmus politikai rendszere. Az Oszmán (Török) Birodalom. Nemzetközi viszonyok a XVI–XVII. században. A kontinentális munkamegosztás.</p>		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	<p>◀ A tanuló tudja, hogy a sorsfordító történelmi események nem kizárólag egy kiváltó okra vezethetők vissza, és következményeik döntően befolyásolhatják egy adott állam/közösség fejlődésének lehetőségeit. Értékeli a Rákóczi-szabadságharc idején létrejött széles társadalmi összefogás mozgósító erejét és a kölcsönös engedményeken alapuló megállapodás hosszú távú jelentőségét. Felismeri a kiemelkedő történelmi személyek közösségformáló és társadalom-átalakító szerepét. Megérti, hogy a reformáció a bibliafordítás, a magyar nyelv hitélet és a magyar írásbeliség fellendülése révén formálta jelentősen a magyar művelődéstörténetet, a katolicizmus megújulása során kialakított hagyományok a magyar nemzettudat fontos részévé váltak. Belátja, hogy az oszmán-török katonai fölény mellett a politikai megosztottság is hozzájárult az ország három részre szakadásához. Megérti a részekre szakadt ország helyzetét a két nagyhatalom ütközési zónájában, és belátja, hogy a török kiűzését a hatalmi egyensúly felbomlása tette lehetővé. Átlátja a másfél évszázados török uralom rövid és hosszú távú következményeit. Képes elemezni az egyetemes és magyar történelem eltérő időbeli ritmusát, és ezek kölcsönhatásait. Képes különböző információforrásokból egyszer önálló térképvázlatok rajzolására.</p>		
Témák	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	
<p>A Jagelló-kor. A mohácsi csata és következményei. Az ország három részre szakadása, a várháborúk. A három országrész berendezkedése: a királyi Magyarország és a török hódoltság. A három országrész berendezkedése: az Erdélyi Fejedelemség. <i>Kisállamok, nagyhatalmak.</i></p>	<p><i>Ismeretszerzés, tanulás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Egy történelmi oknyomozás megszervezése. (Pl. <i>Fráter György halála.</i>) – Ismeretszerzés különböző forrásokból. (Pl. <i>irodalmi művek forrásértéke [Szigeti veszedelem, Egri csillagok].</i>) – Különböző emberi magatartástípusok, élethelyzetek megfigyelése, következtetések levonása. (Pl. <i>a török kori nemesi élet rekonstrukciója</i>) 	<p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> Zrínyi Miklós: Szigeti veszedelem; Gárdonyi Géza: Egri csillagok; Balassi Bálint: Egy katonaéneke; Mikes Kelemen: Törökországi levelek.</p> <p><i>Matematika:</i> Statisztikai táblázatok elemzése.</p> <p><i>Földrajz:</i> Magyarország természetföldrajza, népesedési, gazdasági diagramok elemzése.</p>	

<p>A reformáció Magyarországon.</p> <p>A tizenöt éves háború és a Bocskai-felkelés.</p> <p>A katolikus megújulás Magyarországon.</p> <p>A magyar rendek és a Habsburg-udvar viszonya a XVII. században.</p> <p>Az Erdélyi Fejedelemség virágkora: Bethlen Gábor és I. Rákóczi György fejedelemsége.</p> <p>Zrínyi Miklós, a politikus és hadvezér pályája.</p> <p>A török hódoltság korának gazdasága, demográfiai folyamatai. Élet a három országrészben.</p> <p>A török ki zése Magyarországról.</p> <p>A Rákóczi-szabadságharc története. <i>Egyezmények, szövetségek.</i></p>	<p><i>levelezés alapján.)</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Rendelkezésre álló ismeretforrások áttekintése és értékelése. <i>(Pl. eltér történeti vélemények a szatmári békér l.)</i> <p><i>Kritikai gondolkodás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Különböz történelmi elbeszélések összehasonlítása a narráció módja alapján. <i>(Pl. események rekonstruálása török és magyar források alapján.)</i> – Híres emberek, történelmi személyiségek jellemzése, feltevések megfogalmazása a történelmi személyiségek cselekedeteinek, viselkedésének mozgatórugóiról. <i>(Pl. magyarországi nyomdászok szerepe a reformációban, ellenreformációban.)</i> – Többféleképpen értelmezhet szövegek jelentésrétegeinek feltárása. <i>(Pl. a váradi béke.)</i> – Önálló vélemény megfogalmazása történelmi eseményekr l, szerepl kr l. <i>(Pl. Thököly törökbarát politikája.)</i> – Kérdések megfogalmazása a forrás megbízhatóságára, a szerz esetleges elfogultságaira, rejtett szándékaira vonatkozóan. <i>(Pl. Zrínyi halálának körülményeit leíró beszámoló elemzése.)</i> 	<p><i>Ének-zene:</i> A reneszánsz hangszeres zene. <i>(Pl. Bakfart Bálint.)</i></p> <p><i>Informatika:</i> Az internet tudatos és kritikus használata.</p>
---	--	--

	<p><i>Kommunikáció:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Folyamatábra készítése. (Pl. a reformáció terjedésének okairól). – Ábra készítése. (Pl. a három országrész államszervezetéről l.) – Beszámoló, kisel adás tartása népszerű tudományos irodalomból származó szövegek alapján. (Pl. Pázmány Péter életéről l, valamint Schulhof Izsák beszámolója Buda visszavívásáról.) <p><i>Tájékozódás térben és időben:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Egyszer térképvázlatok rajzolása. (Pl. a három részre szakadt ország végvárairól.) – Kronológiai adatok rendezése. (Pl. a nemzetközi és magyarországi események összefüggéseinek bemutatására). – Néhány kiemelt esemény, jelenség topográfiai helyének megjelölése vaktérképen. (Pl. a Rákóczi-szabadságharc fordulópontjai.) – A történelmi tér változásainak leolvasása különböző térképekről l. (Pl. a török hódoltság demográfiai hatásai.) 	
<p>Értelmez kulcsfogalmak</p>	<p>Változás és folyamatosság, okok és következmények, tények és bizonyítékok, interpretáció, történelmi nézőpont.</p>	
<p>Tartalmi kulcsfogalmak</p>	<p>Társadalom, társadalmi csoportok, identitás, társadalmi mobilitás, felemelkedés, lesüllyedés, nemzetiség, népesedés, népességfogyás, migráció, életmód, város,</p>	

	<p>gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer, termelés, er források, gazdasági szereplők, gazdasági kapcsolatok, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, adó, politika, állam, államforma, államszervezet, hatalmi ágak, egyeduralom, monarchia, parlamentarizmus, közigazgatás, birodalom, szuverenitás, centrum, periféria, vallás, vallásüldözés, kultúra.</p>
<p>Fogalmak, adatok</p>	<p><i>Fogalmak:</i> örökös jobbágyság, rendi dualizmus, vilajet, hajdú, vitézlend, unitárius, rendi nemzet, kuruc, szabad királyválasztás joga, trónfosztás.</p> <p><i>Személyek:</i> Dózsa György, II. Lajos, Szapolyai János, I. Ferdinánd, I. Szulejmán, Fráter György, Dobó István, Károli Gáspár, Bocskai István, Bethlen Gábor, I. Rákóczi György, Pázmány Péter, Zrínyi Miklós (a költés és hadvezér), I. Lipót, Thököly Imre, Savoyai Jenő, II. Rákóczi Ferenc.</p> <p><i>Topográfia:</i> Mohács, Keszeg, Hódoltság, Erdélyi Fejedelemség, Gyulafehérvár, királyi Magyarország, Eger, Szigetvár, Nagyszombat, Szentgotthárd, Sáropatak, Debrecen, Zenta, Ónod, Bécs.</p> <p><i>Kronológia:</i> 1526 (a mohácsi csata), 1541 (Buda török kézre kerül, az ország három részre szakadása), 1552 (Eger sikertelen török ostroma), 1566 (Szigetvár eleste), 1591–1606 (a tizenöt éves háború, végén a bécsi béke), 1664 (Zrínyi Miklós téli hadjárata, a vasvári béke), 1686 (Buda visszafoglalása), 1687 (a pozsonyi országgyűlés döntései), 1697 (zentai csata), 1699 (a karlócai béke), 1703–11 (a Rákóczi-szabadságharc), 1707 (az ónodi országgyűlés), 1711 (a szatmári béke).</p>

Tematikai egység/	A felvilágosodás kora		Órakeret 12 óra
Elzete tudás	Az abszolútizmus és az alkotmányos monarchia politikai rendszere. Poroszország létrejötte. Nagy Péter reformjai Oroszországban. Az amerikai angol gyarmatok jellemzői.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	<p>◀ A tanuló megérti, hogy a felvilágosodás állította a középpontba a világmindenség észszerű felfogható megértését, a tudományos megismerés elbrendülését, a folyamatos haladás, fejlődés utópisztikus eszményét. Felismeri a felvilágosodás hatását a modern politikai gondolkodásra és közgazdaságtanra.</p> <p>Tudja, hogy a korszakban alakulnak ki azok alapvető demokratikus alapelvek – mint a hatalommegosztás, emberi jogok, népszuverenitás –, amelyek mind a mai napig a demokráciák működésének alapjait jelentik. Össze tudja hasonlítani a különböző politikai rendszereket források és kormányzati ábrák felhasználásával.</p>		
Témák	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	
<p>A felvilágosodás eszmerendszere. <i>Világkép, eszmék, ideológiák, társadalomkritika.</i></p> <p>A felvilágosodás állam- és közgazdasági elméletei.</p> <p>Nagyhatalmak és nemzetközi kapcsolataik a XVIII. században.</p> <p>A felvilágosult abszolútizmus Közép- és Kelet-Európában.</p> <p>Az amerikai gyarmatok függetlenségi háborúja.</p> <p>Az Amerikai Egyesült Államok politikai rendszere. <i>A hatalommegosztás formái, szintjei.</i></p>	<p><i>Ismeretszerzés, tanulás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Az internet kritikus és tudatos felhasználása ismeretek szerzésére. <i>(Pl. Voltaire és Rousseau filozófiai nézeteiről.)</i> – Az információk rendszerezése és értelmezése. <i>(Pl. II. József, II. Katalin és II. Frigyes uralkodásáról szóló szövegek alapján a felvilágosult abszolútizmus jellemzőinek azonosítása.)</i> <p><i>Kritikai gondolkodás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – A tanult ismeretek problémaközpontú elrendezése. <i>(Pl. a felvilágosodásról és az abszolútizmusról tanultak alkalmazása a felvilágosult abszolútizmus elemzésekor.)</i> – Társadalmi-történelmi jelenségek értékelése a saját értékrendnek megfelelő szempontok 	<p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> Voltaire, kulturált könyvtárhasználat.</p> <p><i>Matematika:</i> René Descartes.</p> <p><i>Vizuális kultúra:</i> A klasszicista stílus.</p> <p><i>Informatika:</i> Az internet tudatos és kritikus használata.</p>	

	<p>alapján. (Pl. „Pozitív változást hoztak-e a felvilágosult abszolút uralkodók államaikban?”).</p> <p><i>Kommunikáció:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Elsődleges történelmi források elemzése, különféle társadalmi-történelmi összefüggések felderítése. (Pl. Adam Smith: <i>A nemzetek gazdagsága című művének részletei alapján.</i>) – Esszé írása történelmi-társadalmi témákról. (Pl. az ideális politikai rendszerről.) – Vizuális rendezés készítése. (Pl. az Egyesült Államok politikai rendszerét bemutató ábra.) <p><i>Tájékozódás térben és időben:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Az egyes történelmi jelenségek kölcsönhatásainak elemzése. (Pl. a felvilágosodás eszméinek hatása a gazdasági, politikai, kulturális életre.) 	
<p>Értelmez kulcsfogalmak</p>	<p>Okok és következmények, történelmi források, tények és bizonyítékok, interpretáció, jelentőség.</p>	
<p>Tartalmi kulcsfogalmak</p>	<p>Társadalom, társadalmi csoportok, identitás, társadalmi mobilitás, felemelkedés, lesüllyedés, gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer, termelés, erőforrások, gazdasági szereplők, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, gyarmatosítás, politika, állam, államforma, államszervezet, hatalmi ágak, egyeduralkodó, monarchia, köztársaság, parlamentarizmus, közigazgatás, birodalom, szuverenitás, centrum, periféria, emberi jogok, állampolgári jogok, vallás, vallásüldözés, vallásszabadság, lelkiismereti szabadság.</p>	

<p>Fogalmak, adatok</p>	<p><i>Fogalmak:</i> felvilágosodás, Enciklopédia, racionalizmus, a hatalmi ágak megosztása, társadalmi szerződés, népszuverenitás/népfeltség elve, választójog, szabad verseny, fiziokraták, felvilágosult abszolútizmus, vallási türelem, emancipáció, antiszemitizmus, alkotmány. <i>Személyek:</i> Montesquieu, Voltaire, Rousseau, Adam Smith, II. (Nagy) Frigyes, II. (Nagy) Katalin, Washington. <i>Topográfia:</i> Poroszország, Szilézia, Lengyelország, Oroszország, gyarmatok Észak-Amerikában. <i>Kronológia:</i> 1740–48 (az osztrák örökösödési háború), 1756–63 (a hétéves háború), 1775–83 (az amerikai függetlenségi háború), 1776 (az amerikai Függetlenségi nyilatkozat kiadása, az Amerikai Egyesült Államok létrejötte), 1772 (Lengyelország első felosztása).</p>
<p>Év végi ismétlés rendszerezés</p>	<p>7 óra</p>

10. évfolyam

Éves óraszám: 108

Tematikai egység	Újjáépítés és felvilágosult abszolútizmus Magyarországon	Órakeret 20 óra
Elzetes tudás	A reformáció és a katolikus megújulás. A felvilágosodás és a felvilágosult abszolútizmus. Nagyhatalmi küzdelmek a XVIII. században. A Rákóczi-szabadságharc.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	<p>◀ A tanuló tudja, hogy az ország újjáépítése együtt járt más népek, nemzetiségek befogadásával/betelepülésével/betelepítésével, és megérti, hogy ez gazdasági, kereskedelmi, kulturális fejlődést és soknemzetiségű államot eredményezett, amely később nemzetiségi ellentétek és konfliktusok alapjául szolgált</p> <p>Tudatosul benne, hogy Magyarország a Habsburg Birodalom részét képezte, megérti a birodalmiságból fakadó problémák lényegét, és reális képet alkot Magyarország birodalmon belüli helyzetéről. Megérti, hogy az vármegyerendszernek milyen szerepe volt a függetlenség bizonyos elemeinek a megteremtésében.</p> <p>Képes bemutatni a felvilágosult abszolútizmus és modernizáció összefüggéseit a Habsburg Birodalom példáján keresztül.</p>	
Témák	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<p>A Magyar Királyság a XVIII. századi Habsburg Birodalomban. <i>Függetlenség és alávetettség.</i></p> <p>Demográfiai és etnikai változások a XVIII. században. <i>Népesség, demográfia (vándorlás, migráció). Kisebbség, többség, nemzetiségek.</i></p> <p>Újjáépítés és gazdasági élet a XVIII. századi Magyarországon.</p> <p>A társadalmi változások és életmód a XVIII. században.</p> <p>Mária Terézia.</p> <p>II. József, a felvilágosult abszolút uralkodó.</p>	<p><i>Ismeretszerzés, tanulás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Különböző emberi magatartástípusok, élethelyzetek megfigyelése eltérő források alapján. <i>(Pl. németek betelepítése.)</i> – Önálló információgyűjtés adott témához különböző médiumokból <i>(Pl. a Mária Terézia-kori Bécs bemutatása.)</i> <p><i>Kritikai gondolkodás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Híres emberek, történelmi személyiségek viselkedésének mozgatóiról feltevések megfogalmazása. <i>(Pl. II. József miért vonta vissza rendeleteinek többségét élete végén?)</i> – Különböző társadalmi-történelmi jelenségek 	<p><i>Matematika:</i> Diagramok készítése, értelmezése, táblázatok olvasása.</p> <p><i>Földrajz:</i> Demográfiai mutatók, a népességszám és befolyásoló tényezői, a Kárpát-medence tájai.</p> <p><i>Vizuális kultúra:</i> A barokk építészet. <i>(Pl. az Esterházy-kastély).</i></p> <p><i>Ének-zene:</i> A barokk zene <i>(pl. J. S. Bach)</i>, a klasszicizmus zenéje <i>(pl. Beethoven, Haydn, Mozart)</i>.</p> <p><i>Informatika:</i> Információgyűjtés az internet felhasználásával.</p>

<p>A barokk kulturális hatásai. <i>Korok, korstílusok.</i></p>	<p>összehasonlítása. <i>(Pl. a XVIII. századi népegyenlőség.)</i></p> <p><i>Kommunikáció:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Szóbeli beszámoló, kisel adás tartása önálló gy jt munka alapján. <i>(Pl. Magyarország államszervezetér l).</i> – Saját vélemény érthet megfogalmazása. <i>(Pl. a vámrendelet gazdasági hatásai.)</i> – Folyamatábra, diagram, vizuális rendez k készítése. <i>(Pl. diagram készítése a XVIII. század végi etnikai viszonyokról Magyarországon.)</i> <p><i>Tájékozódás id ben és térben:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Egyes történelmi jelenségek és régiók eltér id beli ritmusának felismerése és kölcsönhatásainak elemzése. <i>(Pl. a gazdasági fejlettség Európában és a Habsburg Birodalomban.)</i> – Egyszer térképvázlatok rajzolása különböz információforrások alapján. <i>(Pl. nemzetiségek és etnikumok lakóhelyének bejelölése térképvázlaton.)</i> 	
<p>Értelmez kulcsfogalmak</p>	<p>Okok és következmények, tények és bizonyítékok, interpretáció, történelmi néz pont.</p>	
<p>Tartalmi kulcsfogalmak</p>	<p>Társadalom, társadalmi csoportok, identitás, társadalmi mobilitás, felemelkedés, lesüllyedés, népesedés, népességrobbanás, nemzetiség, migráció, életmód, gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer, termelés, er források, gazdasági szerepl k, gazdasági kapcsolatok, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, gazdasági válság, adó,</p>	

	<p>politika, állam, államforma, államszervezet, hatalmi ágak, egyeduralom, monarchia, köztársaság, parlamentarizmus, közigazgatás, birodalom, szuverenitás, centrum, periféria, vallás, vallásüldözés, kultúra.</p>
<p>Fogalmak, adatok</p>	<p><i>Fogalmak:</i> Pragmatica Sanctio, Helytartótanács, felső és alsó tábla, betelepítés, betelepülés, csonka társadalom, rendelet, vámrendelet, úrbéri rendelet, Ratio Educationis, jozefinizmus, türelmi rendelet, jobbágyrendelet, zsellér.</p> <p><i>Személyek:</i> III. Károly, Mária Terézia, II. József, Kazinczy Ferenc.</p> <p><i>Topográfia:</i> Habsburg Birodalom, Határvidék, Bánát.</p> <p><i>Kronológia:</i> 1723 (Pragmatica Sanctio), 1740–80 (Mária Terézia uralkodása), 1754 (a vámrendelet), 1767 (Urbárium), 1777 (Ratio Educationis), 1780–1790 (II. József uralkodása), 1781 (a türelmi rendelet), 1785 (a jobbágyrendelet).</p>

Tematikai egység	A forradalmak és a Szent Szövetség kora		Órakeret 21 óra
Elzetes tudás	A francia abszolutizmus. A felvilágosodás. Nagyhatalmi küzdelmek a XVIII. században.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	<p>◀ A tanuló tudja, hogy a felvilágosodás korának eszméi (szabadság, egyenlőség, testvériség) nem egyszer egymást kizáró módon valósulnak meg. Felismeri, hogy a napóleoni háborúk a korábbi nagyhatalmi ellentétek új szakaszát jelentik.</p> <p>Megérti, hogy az ipari forradalom az adott korszakon túlmutató, összetett és az élet minden területét érintő nagy jelentőségű változás.</p> <p>Felismeri, hogy az ipari forradalom, amely új energiaforrások hasznosítása mellett új technikai eszközök alkalmazásával és a termelési formák átalakításával létrehozta az ipari társadalmat, a népesség számszerű gyarapodását, urbanizációt és az ipari munkásság létszámának növelését.</p> <p>Ismeri és felismeri a korszak politikai ideológiáit.</p> <p>Tudja, hogy a francia forradalom és az ipari forradalom hatással van a modern, polgári fejlődésre és a korszak uralkodó eszméire.</p>		
Témák	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	
<p>A francia forradalom kezdete és az alkotmányos monarchia időszakai.</p> <p><i>Forradalom, reform és kompromisszum.</i></p> <p>A királyság bukása és a köztársaság létrejötte.</p> <p>A jakobinus diktatúra és a terror.</p> <p>Napóleon hatalomra kerülése, a konzulátus időszakai.</p> <p>I. Napóleon császársága.</p> <p>A bécsi kongresszus és a Szent Szövetség kora.</p> <p><i>Kisállamok, nagyhatalmak.</i></p> <p>Az ipari forradalom.</p> <p><i>A technikai fejlődés feltételei és következményei.</i></p> <p>Az ipari forradalom társadalmi és demográfiai hatásai.</p> <p><i>Népesség, demográfia.</i></p>	<p><i>Ismeretszerzés, tanulás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Önálló információgyűjtés adott témához különböző médiumokból. <i>(Pl. Napóleon személyiségének és életútjának bemutatása.)</i> – Egy történelmi okmány megtervezése. <i>(Pl. Mi volt az oka a kontinentális zárlat elrendelésének?)</i> – Az információk önálló értelmezése. <i>(Pl. a korszak eszméinek felismerése ismeretlen szöveges forrásokban.)</i> <p><i>Kritikai gondolkodás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Társadalmi-történelmi, erkölcsi problémák felismerése. <i>(Pl. terror és hatalom a jakobinus diktatúra alatt.)</i> – Az emberi (történelmi) cselekvés és annak következménye közötti 	<p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> Dickens, Balzac, Puskin, Stendhal.</p> <p><i>Matematika:</i> Gauss; diagramok készítése, értelmezése, táblázatok olvasása.</p> <p><i>Biológia-egészségtan:</i> Az emberi tevékenység környezeti hatásai.</p> <p><i>Fizika:</i> A fizika tudományának hatása az ipari-technikai civilizációra.</p> <p><i>Földrajz:</i> Európa szénmedencéi, gazdasági szerkezet, urbanizáció, demográfiai mutatók, környezetkárosítás.</p> <p><i>Ének-zene:</i> Romantika, nemzeti romantika. <i>(Pl. Franz Schubert-dalok, Frédéric Chopin, Wagner,</i></p>	

<p>Az ipari forradalom életmódra gyakorolt hatásai. <i>N k és férfiak életmódja és társadalmi helyzete, életformák.</i></p> <p>A XIX. század uralkodó eszméi: liberalizmus, konzervativizmus, nacionalizmus, szocializmus. <i>Világkép, eszmék, ideológiák, társadalomkritika.</i></p> <p>A „népek tavasza”.</p>	<p>kapcsolat felismerése. <i>(Pl. XVI. Lajos szerepe a hadüzenetben.)</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – A tanultak problémaközpontú elrendezése. <i>(Pl. hogyan akarják felszámolni a társadalmi ellentéteket az utópisták?)</i> – Önálló vélemény megfogalmazása. <i>(Pl. Metternich politikai szerepe a bécsi kongresszuson.)</i> <p><i>Kommunikáció:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Esszé írása. <i>(Pl. az ipari forradalom demográfiai következményei.)</i> – Mások érvelésének összefoglalása és figyelembevétele. <i>(Pl. vita XVI. Lajos kivégzésének okairól.)</i> – Események, történetek dramatikus megjelenítése. <i>(Pl. Napóleon császárrá koronázása.)</i> <p><i>Tájékozódás id ben és térben:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Események, jelenségek, tárgyak, személyek id rendbe állítása. <i>(Pl. az ipari forradalom találmányai.)</i> – Különböz id szakok történelmi térképeinek összehasonlítása. <i>(Pl. az ipari forradalom el tti és alatti Anglia térképe.)</i> – Történelmi id szakok különböz szempontú összehasonlítása. <i>(Pl. a forradalom szakaszai a változások üteme és jellege szerint.)</i> 	<p><i>Liszt Ferenc).</i></p> <p><i>Mozgóképkultúra és médiaismeret:</i> A kommunikáció történetének alapfordulatai: távközlés.</p>
--	--	--

Értelmez kulcsfogalmak	Okok és következmények, történelmi források, tények és bizonyítékok, interpretáció, jelentőség.
Tartalmi kulcsfogalmak	Társadalom, társadalmi csoportok, identitás, társadalmi mobilitás, felemelkedés, lesüllyedés, elit rétegek, népesedés, népességrobbanás, migráció, életmód, város, gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer, termelés, erőforrások, gazdasági szereplők, gazdasági kapcsolatok, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, gazdasági válság, adó, politika, állam, államforma, államszervezet, hatalmi ágak, egyeduralkodó, monarchia, köztársaság, parlamentarizmus, közigazgatás, nemzet, birodalom, szuverenitás, emberi jogok, állampolgári jogok, centrum, periféria, vallás, vallásszabadság.
Fogalmak, adatok	<i>Fogalmak:</i> harmadik rend, Emberi és polgári jogok nyilatkozata, gironda, jakobinusok, terror, Szent Szövetség, polgári nemzet, nacionalizmus, liberalizmus, konzervativizmus, szocializmus, ipari forradalom, urbanizáció, népek tavasza. <i>Személyek:</i> XVI. Lajos, La Fayette, Talleyrand, Robespierre, Danton, Napóleon, Metternich, Watt, Stephenson, Marx. <i>Topográfia:</i> Austerlitz, Trafalgar, Lipcse, Waterloo, Német Szövetség. <i>Kronológia:</i> 1789 (a francia forradalom kezdete), 1793–1794 (a jakobinus diktatúra), 1804–1814/15 (Napóleon császársága), 1805 (az austerlitz-i és a tráfalgari csata), 1813 (a lipcsei csata), 1815 (a waterloo-i csata, a bécsi kongresszus befejezése) 1848 (forradalmak Európában).

Tematikai egység	A polgárosodás kora, forradalom és szabadságharc Magyarországon		Órakeret 30 óra
Elzetes tudás	A Magyar Királyság államszervezete a XVIII. században. Mária Terézia és II. József. A Szent Szövetség. Az ipari forradalom. A XIX. század uralkodó eszméi.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	<p>◀ A tanuló belátja, hogy a korszakot a nemzeti és a liberális eszme megerődése, valamint az európai centrumhoz való fölzárkózás kényszere határozza meg. Tudja, hogy ekkor megfogalmazódik meg az igény a jobbágyrendszer és rendi viszonyok meghaladására, az érdekegyeztetésre, a közteherviselésre, valamint a nemzeti nyelv és kultúra megteremtésére, amelyek a polgári viszonyok és a nemzeti önállóság megteremtését célozzák. Tudja, hogy e célok megvalósítása állítja középpontba azokat a nagyformátumú politikusokat, akik túllépve egyéni érdekeiken, egymást kiegészítve a közösség hosszú távú érdekeit szolgáló reformprogramok mellé állítják a közvéleményt.</p> <p>Megérti, hogy a közös cél eredményezi a forradalom és szabadságharc idején létrejövő nemzeti egységet és összefogást, amely számos politikai, társadalmi és katonai eredménnyel jár, és csak két nagyhatalom külső katonai agressziója képes leverni.</p>		
Témák	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	
<p>Magyarország a francia forradalom és a napóleoni háborúk idszakában.</p> <p>Széchenyi István programja és gyakorlati tevékenysége. Fölzárkózás és lemaradás.</p> <p>A reformkor első évtizede.</p> <p>A reformkor fő kérdései az 1840-es években.</p> <p>Kossuth Lajos reformkori programja és gyakorlati tevékenysége. A Széchenyi – Kossuth vita. Tömegtájékoztatás, sajtó, propaganda.</p> <p>A reformkor társadalma és gazdasági élete. Nők és férfiak életmódja és társadalmi helyzete, életformák. Erőforrások és termelési kultúrák.</p>	<p><i>Ismeretszerzés, tanulás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Önálló információgyűjtés különböző médiumokból, az internetről. (Pl. Széchenyi tevékenységéről.) – Az információk önálló rendszerezése és értelmezése. (Pl. a függetlenség kimondásának okai a Függetlenségi nyilatkozat alapján.) – Ismeretszerzés személyes beszélgetésekből, tárgyak, épületek, képek közvetlen megfigyeléséből. <p><i>Kritikai gondolkodás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Különböző történelmi elbeszélések összehasonlítása. (Pl. a reformkor életmódja kapcsán). – Érvek gyűjtése a feltevések mellett és ellen, az érvek kritikai 	<p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i></p> <p>Berzsenyi Dániel: A magyarokhoz I., Csokonai Vitéz Mihály, Kazinczy Ferenc, Kölcsey Ferenc: Himnusz, Huszt; Petőfi Sándor: Nemzeti dal, A XIX. század költői; Vörösmarty Mihály: Szózat, Katona József: Bánk bán. A nyelvújítás.</p> <p><i>Matematika:</i></p> <p>Bolyai Farkas, Bolyai János.</p> <p><i>Hon-és népismeret:</i></p> <p>Épített örökségünk.</p> <p><i>Földrajz:</i></p> <p>Budapest gazdasági jelentősége.</p> <p><i>Dráma és tánc:</i></p> <p>Színháztörténet - Nemzeti Színház, Katona József: Bánk bán.</p>	

<p>A polgári nemzeteszme kialakulása és a nemzetiségi kérdés. <i>Kisebbség, többség, nemzetiség,</i></p> <p>A nemzeti kultúra kialakulása.</p> <p>A pesti forradalom, az áprilisi törvények és a Batthyány-kormány. <i>Forradalom, reform, kompromisszum.</i></p> <p>A szabadságharc története. <i>Békék, háborúk, hadviselés.</i></p> <p>A forradalom és szabadságharc nemzetközi összefüggései.</p>	<p>értékelése. <i>(Pl. Kossuth és Széchenyi vitája.)</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – a zsidóemancipációval kapcsolatos viták bemutatása [Eötvös, Széchenyi, Kossuth]). – Történelmi-társadalmi adatok, modellek és elbeszélések elemzése a bizonyosság, a lehetőség és a valószínűség szempontjából. <i>(Pl. a magyar függetlenség lehetősége a trónfosztás után.)</i> <p><i>Kommunikáció:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Szóbeli beszámoló, kiselőadás tartása önállóan egy munka alapján. <i>(Pl. a reformkor hagyatéka meggyében.)</i> – Esszé írása. <i>(Pl. az áprilisi törvényekről.)</i> – Események, történetek dramatikus megjelenítése. <i>(Pl. Széchenyi felszólalása az 1825–27-es országgyűlésen.)</i> <p><i>Tájékozódás időben és térben:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Kronológiai adatok rendezése. <i>(Pl. a reformországgyűlések eredményei).</i> – Néhány kiemelt esemény, jelenség topográfiai helyének megmutatása a térképen vagy elhelyezése a vaktérképen. 	<p><i>Vizuális kultúra:</i> A magyarországi klasszicizmus.</p> <p><i>Ének-zene:</i> A nemzeti opera születése, a Himnusz megzenésítése (Erkel Ferenc), Liszt Ferenc.</p> <p><i>Informatika:</i> Könyvtártípusok, könyvtártörténet.</p>
<p>Értelmez kulcsfogalmak</p>	<p>Történelmi idő, okok és következmények, történelmi források, jelentőség, történelmi nézőpont.</p>	
<p>Tartalmi kulcsfogalmak</p>	<p>Társadalom, társadalmi csoportok, identitás, társadalmi mobilitás, felemelkedés, lesüllyedés, népesedés, migráció, életmód, város, gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer, termelés,</p>	

	<p>er források, gazdasági szereplők, gazdasági kapcsolatok, gazdasági teljesítmény, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, gazdasági válság, adó, politika, állam, államforma, államszervezet, hatalmi ágak, egyeduradalom, monarchia, parlamentarizmus, népképviselői közigazgatás, birodalom, nemzet, nemzetiség, emancipáció, szuverenitás, centrum, periféria.</p>
<p>Fogalmak, adatok</p>	<p><i>Fogalmak:</i> reform, reformkor, polgári átalakulás, liberális nemesség, centralisták, cenzúra, államnyelv, önkéntes és kötelező önkéntesség, közteherviselés, érdekegyesítés, védvám, márciusi ifjak, klasszicizmus, romantika, sajtószabadság, nemzetiség, áprilisi törvények, választójog, felelős kormány, népképviselői, jobbágyfelszabadítás, honvédség, tavaszi hadjárat, Függetlenségi nyilatkozat.</p> <p><i>Személyek:</i> Martinovics Ignác, Széchenyi István, Wesselényi Miklós, Kölcsey Ferenc, Deák Ferenc, Kossuth Lajos, Eötvös József, Batthyány Lajos, Petőfi Sándor, Jellasics, Görgey Artúr, Ferenc József, Windischgrätz, Bem József.</p> <p><i>Topográfia:</i> Pest-Buda, Vaskapu, Pákozd, Isaszeg, Világos.</p> <p><i>Kronológia:</i> 1790 (országgyűlés, X. tc.), 1795 (a magyar jakobinus mozgalom vezetőinek kivégzése), 1830 (Széchenyi István: Hitel című művének megjelenése, a reformkor kezdete), 1832–36 (rendi országgyűlés), 1844 (a magyar nyelv államnyelvvé nyilvánítása), 1848. március 15. (forradalom Pesten), 1848. április 11. (az áprilisi törvények), 1848. szeptember 29. (a pákozdai csata), 1848–1916 (Ferenc József uralkodása), 1849. április 6. (az isaszegi csata), 1849. április 14. (a Függetlenségi nyilatkozat kiadása), 1849. augusztus 13. (a világosi fegyverletétel).</p>

Tematikai egység	Nemzetállamok kialakulása. Magyarország története a szabadságharc leverésétől a kiegyezés megkötéséig		Órakeret 27 óra
Elzárható tudás	A XIX. század uralkodó eszméi. Népek tavasza. Forradalom és szabadságharc Magyarországon.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	<p>A tanuló felismeri, hogy a nacionalista eszme terjedése, az ipari forradalom termékeinek piacigénye együttesen segítik el a nemzetállamok létrejöttét, mely állami keretként hatékonyan képes egy nép érdekeit megjeleníteni. Tudja, hogy az Egyesült Államokban a polgárháború teremt meg az egységes piac kialakításának lehetőségét, és így az ország nagyhatalommá válását.</p> <p>Tudja, hogy Magyarországon a szabadságharc erőszakos leverése nem járt együtt az összes vívmány megsemmisítésével (pl. jobbágyfelszabadítás), mert a Habsburg dinasztia felismerte ezek politikai stabilitást segítő szerepét. Megérti, hogy a kiegyezés reális kompromisszum volt, amely megfelelt a kor erőviszonyainak. Érti, és képes elemezni a dualista államberendezkedést.</p>		
Témák	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	
<p>Franciaország nagyhatalmi törekvései III. Napóleon korában.</p> <p>Az olasz egység létrejötte.</p> <p>Az egységes Németország megteremtése.</p> <p>Az Amerikai Egyesült Államok polgárháborúja és nagyhatalommá válása.</p> <p>Megtorlás és önkényuralom Magyarországon. <i>Függetlenség, alávetettség.</i></p> <p>Magyarország és a bécsi udvar viszonyának változása 1860–1865 között.</p> <p>A kiegyezéshez vezető út és a kiegyezés.</p> <p>A kiegyezés politikai és gazdasági rendszere. <i>Államformák, államszervezet.</i></p> <p>A kiegyezés értékelése és alternatívái.</p>	<p><i>Ismeretszerzés, tanulás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Különböző emberi magatartástípusok, élethelyzetek megfigyelése eltérő források alapján. <i>(Pl. Deák politikai magatartása.)</i> – Egy történelmi oknyomozás megtervezése. <i>(Pl. Milyen okok járultak hozzá Deák politikai álláspontjának változásaihoz?)</i> – Példák gyjtése a szabadságharcot követő megtorlás és üldöztetés magyar valamint más nemzetiségű áldozatairól, formáiról, eszközeiről, méretéről. <i>(Pl. a lengyel, olasz és német származású honvéd tisztek kivégzése, a hazai zsidó közösségekre kirótt hadisarc.)</i> 	<p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> Arany János: A walesi bárdok; Madách Imre: Az ember tragédiája.</p> <p><i>Matematika:</i> Diagramok készítése, értelmezése, táblázatok olvasása.</p> <p><i>Földrajz:</i> Európa és az Amerikai Egyesült Államok nagytájai.</p> <p><i>Ének-zene:</i> Verdi: Aida.</p>	

Kritikai gondolkodás:

- Tételmondat meghatározása, szövegtömörítés.
(Pl. a gazdasági kiegyezés lényegi elemei.)
- Feltevések megfogalmazása igaz történetek szereplői cselekedeteinek, viselkedésének mozgatóiról.
(Pl. Garibaldi szicíliai hadjáratának célja.)
- Érvek gyjtése feltevések mellett és ellen.
(Pl. vita a kiegyezés szükségességéről.)

Kommunikáció:

- Szóbeli beszámoló, kiseladás tartása önálló gyjt munka alapján.
(Pl. a kiegyezés alternatíváiról.)
- Történelmi témák vizuális ábrázolása.
(Pl. összehasonlító táblázat készítése az olasz és a német egység kialakulásáról.)

Tájékozódás időben és térben:

- Események, jelenségek, tárgyak, személyek időrendbe állítása.
(Pl. az amerikai polgárháború eseményei.)
- Egyes történelmi jelenségek és régiók eltérő időbeli ritmusának felismerése és kölcsönhatásainak elemzése.
(Pl. az olasz, a német egyesítés folyamatának összekapcsolása a kiegyezéshez vezető úttal.)

Értelmez kulcsfogalmak	Változás és folyamatosság, okok és következmények, tények és bizonyítékok, interpretáció.
Tartalmi kulcsfogalmak	Társadalom, társadalmi csoportok, identitás, társadalmi mobilitás, felemelkedés, lesüllyedés, népesedés, életmód, város, nemzet, nemzetiség, gazdaság, gazdasági rendszer, termelés, erőforrások, gazdasági kapcsolatok, gazdasági teljesítmény, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, gazdasági válság, politika, állam, államforma, államszervezet, hatalmi ágak, egyeduralkodó, önkényuralom, monarchia, köztársaság, parlamentarizmus, demokrácia, közigazgatás, birodalom, szuverenitás, centrum, periféria. jogegyenlőség, emancipáció.
Fogalmak, adatok	<p><i>Fogalmak:</i> kisémet és nagyémet egység, nemzetállam, emigráció, Dunai Konföderáció, passzív ellenállás, provizórium, húsvéti cikk, kiegyezés, dualizmus/dualista monarchia, közös ügyek, gazdasági kiegyezés, Cassandra-levél, nemzetiségi törvény, horvát-magyar kiegyezés.</p> <p><i>Személyek:</i> III. Napóleon, Garibaldi, Cavour, Bismarck, I. Vilmos, Lincoln, Haynau, Alexander Bach, Deák Ferenc, Andrássy Gyula, Rotschild, Ganz Ábrahám.</p> <p><i>Topográfia:</i> Piemont, Solferino, Olaszország, Königsgrätz, Német Császárság, Amerikai Egyesült Államok, Elzász-Lotaringia, Sedan, Arad, Osztrák–Magyar Monarchia.</p> <p><i>Kronológia:</i> 1853-56 (a krími háború), 1859 (a solferinói ütközet), 1861 (az olasz egység létrejötte), 1861-65 (polgárháború az Amerikai Egyesült Államokban), 1866 (a königsgrätzi csata), 1870 (a sedani csata), 1871 (a Német Császárság létrejötte), 1849. október 6. (az aradi vértanúk kivégzése), 1850–1859 (Bach-korszak), 1865 (Deák Ferenc húsvéti cikke), 1867 (a kiegyezés, Ferenc József megkoronázása), 1868 (a nemzetiségi törvény, a horvát-magyar kiegyezés).</p>
Év végi ismétlés, rendszerezés	10 óra

**A fejlesztés várt
eredményei a két
évfolyamos ciklus
végén**

A tanuló tudatosan vállalja a kora újkori és újkor egyetemes és magyar kultúrkinés rendszere megismerése révén az egyetemes emberi értékeket.

Ismerje fel és fogadja el a családhoz, lakóhelyhez, nemzetéhez való tartozás fontosságát.

Ismerje fel a múltat és a történelmet formáló, összetett folyamatok látható és háttérben meghúzódó bonyolultabb összefüggéseket, és ezek erkölcsi-etikai aspektusait.

Ismerje fel a különböző államformák működési jellemzőit.

Ismerje fel és mind szélesebb körben differenciáltan alkalmazza a történelem értelmezését segítő kulcsfogalmakat és egyedi fogalmakat az árnyalt történelmi tájékozódás és gondolkodás érdekében.

Ismerje fel, hogy az utókor a nagy történelmi személyiségek vagy egy-egy esemény, jelenség értékelésekor egymástól eltérő álláspontokat is megfogalmazhat.

Ismerje a világ és az európai kontinens eltérő fejlődési irányait, ezek társadalmi, gazdasági és szellemi hátterét, azok következményeit.

Ismerje a polgári átalakulás szellemi, társadalmi, gazdasági, politikai jellemzőit, illetve azokat a feltételeket, okokat és következményeket, amelyek ezt a folyamatot meghatározták.

Tudja, hogy a történelmi jelenségeket, folyamatokat társadalmi, gazdasági, szellemi tényezők együttesen befolyásolják és ismerje fel ezek bonyolult összefüggéseit egy-egy történelmi esemény feldolgozása kapcsán.

Tudjon példákat mondani különböző korok eltérő értékítéleteiről.

Tudja a korszakban élt emberek, közösségek élet-, gondolkodás- és szokásmódjait összehasonlítani.

Tudja azonosítani a civilizációk története és a forradalmak menete jellegzetes sémáit.

Tudja azonosítani Európa és a világ különböző régióinak eltérő fejlődési útjait és azok jellegzetességeit.

Tudja azonosítani a polgári átalakulás szellemi, társadalmi, gazdasági, politikai folyamatainak meghatározó eseményeit, jelenségeit, szereplőit.

Tudja a rendelkezésre álló információforrásokat áttekinteni és értékelni.

Tudjon kérdéseket megfogalmazni a forrás megbízhatóságára és a szerző esetleges elfogultságára vonatkozóan.

Tudja írott és hallott szövegből a lényegét kiemelni tételmondatok meghatározásával, szövegek tömörítésével és átfogalmazásával.

Tudja helyesen használni a történelmi korszakok és periódusok elnevezéseit.

Tudja az egyes korszakokat komplex módon jellemezni és bemutatni.

Legyen képes a tanuló ismereteket meríteni, beszámolókat, kiselőadást készíteni és tartani különböző írott forrásokból, történelmi kézikönyvekből, atlaszokból/szakmunkákból, statisztikai táblázatokból, grafikonokból, diagramokból és internetről.

Legyen képes megismert és összegyűjtött információk rendezésére és értelmezésére.

Legyen képes különböző magatartástípusok és élethelyzetek megfigyelésére és következtetések levonására.

Legyen képes a többféleképpen értelmezhető szövegek jelentésrétegeinek

feltárására. Legyen képes feltevéseket megfogalmazni történelmi személyiségek cselekedeteinek, viselkedésének mozgatórugóiról.

Legyen képes különböző szereplők nézőpontjából történelmi helyzeteket elbeszélni, eljátszani a különböző szereplők nézőpontjából.

Legyen képes saját véleményét megfogalmazni, közben legyen képes vitában a tárgyilagos érvelés és a személyeskedés megkülönböztetésére.

Legyen képes folyamatábrát, diagramot, vizuális rendezést (táblázatot, ábrát) készíteni, történelmi témákat vizuálisan ábrázolni.

Legyen képes az idő meghatározásra konkrét kronológiai adatokkal, valamint történelmi időszakokhoz kapcsolódóan egyaránt, és tudjon kronológiai adatokat rendszerezni. Használja a történelmi korszakok és periódusok nevét. Legyen képes összehasonlítani történelmi időszakokat, egybevetni eltérő korszakok emberi sorsait a változások szempontjából, és legyen képes a változások megkülönböztetésére is. Legyen képes érzékelni és elemezni az egyetemes és a magyar történelem eltérő időbeli ritmusát, illetve ezek kölcsönhatásait. Legyen képes különböző információforrásokból önálló térképvázlatok rajzolására, különböző idősorozatok történelmi térképeinek az összehasonlítására, a történelmi tér változásainak leolvasására, az adott témához leginkább megfelelő térkép kiválasztására.

11-12. évfolyam

A gimnáziumi *történelemtanítás* utolsó két éve az érettségire való felkészülés/felkészítés jegyében telik el, ezért minden, a történelemtanítás során szerepet játszó fejlesztési területet és kulcskompetenciát kiemelünk és elmélyítünk. Ezek közül a legfontosabb a nemzeti azonosságtudat kialakítása és a hazafias, valamint az aktív állampolgárságra és demokráciára nevelés. Fontos, hogy hazájukhoz hű, nemzeti, népi kultúránk értékeit ismerje és becsülje, a demokratikus jogállam iránt elkötelezett, a közügyekben aktívan résztvevő állampolgárokat neveljünk. Ehhez használjuk fel és tudatosítsuk a közelmúltunk történelmének mindazon értékeit (pl. jeles magyar történelmi személyiségek, tudósok, feltalálók, művészek, írók, költők, sportolók munkásságát), közös társadalmi és állami sikereinket (pl. rendszerváltás, a demokratikus jogállam kiépítése, békés nemzetegyesítés, az európai közösséghez és az atlanti szövetséghez csatlakozásunk), kitérve történelmünk árnyoldalainak bemutatására, feldolgozására is. Lényeges az is, hogy a XX. századi népirtások (pl. örmény népirtás, holokauszt, délvidéki népirtás, délszláv háború), a tömegméretű tragédiák és mögöttük rejlő egyéni sorsok feldolgozása megtörténjen, a történelmi átélhetőség és kritikai gondolkodás fejlesztése érdekében. Fontos a népirtások, háborúk és diktatúrák során az egyéni és szervezett ellenállás különböző formáinak megismerése, a személyes magatartásformák megítélése. Ismerje meg Tatabánya bányász hagyományait.

A kulcskompetenciák közül a szociális és állampolgári kompetencia alkalmas a demokrácia iránti végső elköteleződésre, valamint nemzeti értékeinken túl a közös európai gondolat iránti egyértelmű állásfoglalásra is. A tanulók fejlesztésének alappillérei közül első helyen a források használata és értékelése említhető. A belülről történő önálló adatgyűjtés mellett a történelmi háttér ismeretében következtetések levonása is szükséges. Mindehhez elengedhetetlen nemcsak a szakszókincs alapos ismerete, hanem az egyes történelmi fogalmak meghatározása is annak tudatában, hogy tartalmuk a különböző történelmi korokban változó jelentésű lehet. Igen fontos elem történelemtanításunk záró szakaszában is a tanulók történelmi időben és térben való tájékozódó képessége, mely a kronológiai és topográfiai adatokon túl azok egységben látását, az események sorrendjét (diakronia) és az egy időben zajló történések (szinkronia) felismerését is jelenti. Ezen a szinten már elvárható egyszeres kronológiai táblázatok önálló készítése, valamint kronológiai munkák használata is. Fontos a történelmi tér változásainak a felismerése, a történelmi és földrajzi térképek összekapcsolása, valamint az ökológiai szemlélet kialakítása a történelmi jelenségek értelmezésében.

A *társadalmi és állampolgári ismeretek* – mint közvetlen szocializációs hatású témaköröket átfogó tartalmi terület – természetes módon kapcsolódik a *Nat*-ban megfogalmazott valamennyi általános fejlesztési feladathoz. Ez a lehetősége abból fakad, hogy a jelenben való eligazodásra igyekszik felkészíteni a tanulókat. Olyan tartalmakat visz be az oktatásba, amelyek a hétköznapokban közvetlenül hasznosítható tudást eredményeznek. Olyan készségek fejlesztését célozza, amelyek – miként az összes kulcskompetencia –, széles körben hasznosíthatók az iskolán kívüli életben. A témakörök feldolgozása közvetlen módon járul hozzá a szociális és állampolgári, valamint a kezdeményező készség és vállalkozási kompetenciafejlesztéséhez. Az általános célok közül jelentős mértékben segíti az állampolgárságra és demokráciára nevelést, a másokért való felelősségvállalás és az önkéntesség gondolatának elmélyülését a fiatalokban, a gazdasági és a pénzügyi nevelést, valamint kisebb mértékben a pályaeorientációt is.

A társadalmi, állampolgári és gazdasági témakörök feldolgozása fontos szerepet játszik az önálló és kritikai gondolkodás fejlesztésében, valamint a médiahasználat tudatosságának kialakításában, ami középiskolában a következő tevékenységi típusokra épülhet: írott és audiovizuális szövegek önálló gyűjtése, szóban vagy írásban történő feldolgozása, valamint tudatos és kritikus kezelése, a tanult ismeretek problémaközpontú

elrendezése, a többféleképpen értelmezhető szövegek jelentésrétegeinek feltárása, különféle értékrendek összehasonlítása, saját értékek és vélemények tisztázása.

A középiskola utolsó évfolyamán megjelenő *társadalmi és állampolgári ismeretek* témakörei a történelem tantárgy keretében szintetizálják a diákok társadalomtudományi ismereteit. Mivel végül a diákokról van szó, fontos, hogy az iskola közvetlen módon is el készítse őket a tényleges gazdasági és politikai szerepvállalásra: az állampolgári jogok és kötelességek felelősségteljes gyakorlására, a munkavállalói, illetve a vállalkozói szerepre, valamint az országgyűlési és helyhatósági választásokon való részvételre.

E témakörök szemlélete szorosan kötődik az aktuális társadalmi gyakorlathoz, illetve a diákok társadalmi tapasztalataihoz. Legfontosabb módszertani sajátossága az induktivitás, amely a tanulási folyamat gyakorlati közeli jellegében gyökerezik. Ezt az teszi fontossá, hogy a diákok társadalmi tapasztalatai sok esetben ellentmondanak az iskolában tanult eszményeknek, elveknek és fogalmi általánosításoknak. Így mind a tanár, mind a tananyag könnyen hiteltelenné válhat. Az ismeretek pusztán átadása mellett ezért mindenképp szükség van olyan, személyes élményekre építő készségfejlesztő módszerekre, amelyek megalapozzák, illetve erősítik a diákok szociális, erkölcsi és jogi érzékét. A tananyag tehát nem egyszerűen ismereteket közvetít, hanem viselkedési mintákat, szemléletet is, egyfajta problémamegoldó „társadalmi gyakorlótérnek” tekintve a tanórákat, ahol szimulációs helyzetekben erősödhet a diákok döntési és problémamegoldó képessége, empátiája, toleranciája és együttműködési készsége.

11. évfolyam

Éves óraszám: 108

Tematikai egység	A nemzetállamok és a birodalmi politika kora	Órakeret 16 óra
Elzetes tudás	Az els ipari forradalom és következményei. A XIX. század uralkodó eszméi. A nemzetállamok kialakulása. Polgárháború az Egyesült Államokban.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A tanuló érti, hogy a különböző nemzetállamok megteremtésének igénye, a t kés termelés állandó b vítésének kényszere magában hordozza a nemzetek közötti versengés kielezdését, amely többek között a gyarmatosítás új szakaszának megjelenését eredményezi. Tudja, hogy a modern polgári államszervezet új funkciói kiterjednek az oktatásra, az egészségügyre és a szociálpolitikára, azaz számos, a közösséget összetartó elemmel b vültek. Képes bemutatni az ipari forradalom újabb szakaszának pozitív (pl. polgárosodás) és negatív következményeit (pl. környezetkárosítás). Tudja, hogy a XIX. század els felében kialakult az új eszmék és gazdasági-társadalmi változások hatására jelent sen átalakultak a század második felében. Megérti, hogy mely okok vezettek az els világháborúhoz.	
Témák	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<p>Az ipari forradalom újabb hulláma. <i>Technikai fejl és feltételei és következményei.</i></p> <p>A polgári állam. <i>A hatalommegosztás formái, szintjei.</i></p> <p>A gyarmatosítás új vonásai és a gyarmatbirodalmak. Kína és Japán. <i>Függetlenség és alávetettség.</i></p> <p>Nagyhatalmi konfliktusok és a szövetségi rendszerek kialakulása. <i>Egyezmények, szövetségek.</i></p> <p>A keleti kérdés és a Balkán.</p> <p>Társadalmi és demográfiai változások.</p>	<p><i>Ismeretszerzés, tanulás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Élethelyzetek megfigyelése források alapján. <i>(Pl. a szórakozás új formái.)</i> – Ismeretszerzés különböző típusú forrásokból. <i>(Pl. világgazdasági részeseési adatok.)</i> – Önálló információgy jtés adott témához az internet segítségével. <i>(Pl. a városi életforma képekben, a Dreyfus-ügy.)</i> <p><i>Kritikai gondolkodás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – A tanult ismeretek problémaközpontú elrendezése. <i>(Pl. a balkáni konfliktus okai.)</i> 	<p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> Dosztojevszkij, Victor Hugo, Lev Tolsztoj, Kafka, Apollinaire, Baudelaire, Rimbaud.</p> <p><i>Matematika:</i> Diagramok készítése, értelmezése, táblázatok olvasása.</p> <p><i>Biológia-egészségtan:</i> Az emberi tevékenység környezeti hatásai; Az evolúció darwini leírása.</p> <p><i>Fizika:</i> A tudomány hatása az ipari-technikai civilizációra, a radioaktivitás és az elektromosság.</p>

<p>A tudományos és politikai gondolkodásmód változása. <i>Világkép, eszmék, ideológiák, társadalomkritika.</i></p> <p>Az életmód és a mindennapok a XIX. század végén. <i>Egyenlőség, emancipáció.</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> – Társadalmi-történelmi, erkölcsi problémák felismerése, önálló megfogalmazása. <i>(Pl. az iparosodás környezetszennyezés hatása.)</i> – Önálló vélemény alkotása. <i>(Pl. a női emancipáció tényezői.)</i> <p><i>Kommunikáció:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Történetek elbeszélése emlékezetből. <i>(Pl. az első újkori olimpia.)</i> – Esszéírás. <i>(Pl. az egyenlőség fejlődésének okai.)</i> – Folyamatábra, diagram, vizuális rendezés készítése. <i>(Pl. az ipari forradalom hálózatának bemutatása diagramokon.)</i> <p><i>Tájékozódás időben és térben:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Egyes történelmi jelenségek és régiók eltérő időbeli ritmusának felismerése és kölcsönhatásainak elemzése. <i>(Pl. a centrum – félperiféria – periféria.)</i> – Történelmi időszakok összevetése. <i>(Pl. az ipari forradalom két korszakának az összehasonlítása.)</i> 	<p><i>Vizuális kultúra:</i> Az impresszionizmus (pl. Edouard Manet, Claude Monet), a szecesszió (pl. Klimt), expresszionizmus (pl. Munch), a kubizmus (pl. Picasso).</p> <p><i>Testnevelés és sport:</i> Az első újkori olimpia.</p>
<p>Értelmez kulcsfogalmak</p>	<p>Változás és folyamatosság, okok és következmények, tények és bizonyítékok, interpretáció.</p>	
<p>Tartalmi kulcsfogalmak</p>	<p>Társadalom, társadalmi csoportok, identitás, társadalmi mobilitás, felemelkedés, lesüllyedés, népesedés, népességrobbanás, migráció, életmód, város, nemzet, nemzetiség, gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer, termelés, erőforrások,</p>	

	<p>gazdasági szereplők, gazdasági kapcsolatok, gazdasági teljesítmény, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, gazdasági válság, adó, politika, állam, államforma, államszervezet, hatalmi ágak, egyeduralkodó, monarchia, köztársaság, parlamentarizmus, demokrácia, közigazgatás, birodalom, szuverenitás, centrum, periféria, vallás, kultúra.</p>
<p>Fogalmak, adatok</p>	<p><i>Fogalmak:</i> monopólium, futószalagos termelés, t. kekvitel, polgári állam, általános választójog, középosztály, emancipáció, antiszemitizmus, cionizmus, szakszervezetek, keresztényszocializmus, szociáldemokrácia, bolsevizmus, egyenlítő fejlődés, nagyhatalom, hármas szövetség, antant, központi hatalmak, keleti kérdés, szecesszió.</p> <p><i>Személyek:</i> Ford, Rotschildok, II. Vilmos, Viktória királyné, XIII. Leó, Lenin.</p> <p><i>Topográfia:</i> Balkán, Szerbia, Szuezi-csatorna, Japán.</p> <p><i>Kronológia:</i> 1873 (három császár szövetsége), 1878 (a San Stefano-i béke, a berlini kongresszus, Bosznia-Hercegovina okkupációja), 1882 (a hármas szövetség megalakulása), 1896 (az első újkorai olimpia), 1907 (a hármas antant létrejötte), 1912–13 (a Balkán-háborúk).</p>

Tematikai egység	A dualizmus kora Magyarországon		Órakeret 16 óra
Elzetes tudás	A dualista állam politikai és gazdasági rendszere. A nemzetiségi kérdés. Az életmód és a gondolkodásmód változása a tudomány és a technika fejlődésének új szakaszában.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A tanuló felismeri, hogy az új polgári világ kiépülése számos vonatkozásban értékteremtéssel és értékvesztéssel járt, így hazánk az európai élmezőnyhöz való felzárkózási kísérlete az eredmények mellett – akár máig ható – társadalmi, gazdasági és szellemi, ideológiai ellentmondást is magában hordozott. Belátja, hogy Magyarországon a dualizmus korában következett be a – máig meglévő – szakadás az elit- és a tömegkultúra között. Képes tényekkel alátámasztva értékelni a dualizmus politikai és gazdasági rendszerét, és demográfiai, társadalmi változásait. Látja a kiegyezés hosszú távú hatásait Magyarország fejlődésére, mely folyamatban a hazai zsidó polgárság kiemelkedő szerepet játszott.		
Témák	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	
<p>A dualista állam kiépülése és működése. <i>Államformák, államszervezet.</i></p> <p>Gazdasági változások a dualizmus korában. <i>A technikai fejlődés feltételei és következményei. Fölzárkózás és lemaradás.</i></p> <p><i>Tatabánya bányász hagyományai</i></p> <p>Társadalmi változások és népesedési viszonyok a dualizmus korában. <i>Népesség, demográfia.</i></p> <p>Budapest világvárossá válása.</p> <p>Etnikai és nemzetiségi viszonyok a dualizmus korában. <i>Kisebbség, többség, nemzetiségek.</i></p> <p>A dualista monarchia válsága.</p>	<p><i>Ismeretszerzés, tanulás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Ismeretszerzés különböző forrásokból. <i>(Pl. korfákból a korösszetétel meghatározása.)</i> – Egy történelmi oknyomozás megtervezése. <i>(Pl. Rudolf trónörökös rejtélyes halála.)</i> – Ismeretszerzés beszélgetésekből, tárgyak, épületek, képek megfigyeléséből. <i>(Pl. a szecesszió stílusjegyeinek tanulmányozása épületek segítségével.)</i> <p><i>Kritikai gondolkodás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Híres emberek viselkedésének mozzanatjairól feltevések megfogalmazása, a tettek és következményeik közötti kapcsolatok felismerése. 	<p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> Jókai Mór: A kőszívű ember fiai; Mikszáth Kálmán novellái; Ady Endre: Góg és Magóg fia vagyok én, Molnár Ferenc: A Pál utcai fiúk; a Nyugat folyóirat.</p> <p><i>Matematika:</i> Diagramok készítése, értelmezése, táblázatok olvasása.</p> <p><i>Fizika:</i> Elektromosság, elektromos generátorok.</p> <p><i>Földrajz:</i> Magyarország természeti adottságai.</p> <p><i>Vizuális kultúra:</i> A romantika és a realizmus Magyarországon <i>(pl. Steindl Imre: Országház, Munkácsy Mihály), a szecesszió (pl. Csontváry Kosztka Tivadar).</i></p>	

<p>Életmód és mindennapok a századfordulón. <i>Nők és férfiak életmódja, társadalmi helyzete, életformák.</i></p> <p>A tudomány és művészetek jellemzői a korszakban.</p>	<p><i>(Pl. az ún. zsebkendő szavazás.)</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Erkölcsi kérdéseket felvető élethelyzetek felismerése, bemutatása. <i>(Pl. a tisztaeszlelői vérvád képtelensége.)</i> – Feltevések megfogalmazása egyes jelenségek hátteréről, feltételeiről, okairól. <i>(Pl. a zsidó emancipáció okai, a zsidóság részvétele a modernizációban.)</i> – Különböző társadalmi-történelmi jelenségek összehasonlítása különböző szempontok alapján. <i>(Pl. a város és a vidék életformája.)</i> <p><i>Kommunikáció:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Szóbeli beszámoló, kiselőadás tartása önállóan a munka alapján. <i>(Pl. a MÁV létrejötte; Puskás Tivadar találmányai.)</i> – Saját vélemény megfogalmazása. <i>(Pl. vita Tisza Kálmán közigazgatási reformjáról.)</i> – Történetek dramatikus megjelenítése. <i>(Pl. parlamenti vita a véderkérdésről.)</i> <p><i>Tájékozódás időben és térben:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Időbeli sorrendek kialakítása. <i>(Pl. kormánypártok időrendje.)</i> – Egy-egy korszak komplex bemutatása. <i>(Pl. Tisza Kálmán kora; prezentáció készítése a</i> 	<p><i>Ének-zene:</i> Bartók Béla, Dohnányi Ernő, Kodály Zoltán.</p> <p><i>Testnevelés és sport:</i> Magyarok az olimpián, sikeres magyar sportágak. <i>(Pl. úszás, vívás.)</i></p>
--	---	---

	<p><i>millennium id szakáról.)</i></p> <p>– Az adott téma tanulmányozásához legmegfelelőbb térdkép kiválasztása. (Pl. a nemzetiségek helyzete, a nehézipari körzetek bemutatása.)</p>	
Értelmez kulcsfogalmak	Változások és folyamatosság, okok és következmények, történelmi források, tények és bizonyítékok, jelentőség.	
Tartalmi kulcsfogalmak	Társadalom, társadalmi csoportok, identitás, társadalmi mobilitás, felemelkedés, lesüllyedés, elit rétegek, középrétegek, alsó rétegek, korfa, népesedés, népességrobbanás, migráció, életmód, város, nemzet, nemzetiség, gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer, termelés, erőforrások, gazdasági szereplők, gazdasági kapcsolatok, gazdasági teljesítmény, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, gazdasági válság, adó, politika, állam, államforma, államszervezet, hatalmi ágak, monarchia, parlamentarizmus, közigazgatás, birodalom, szuverenitás, centrum, periféria, népképviselő, vallás. jogegyenlőség, emancipáció.	
Fogalmak, adatok	<p><i>Fogalmak:</i> amnesztia, Szabadelv Párt, torlódó társadalom, úri középosztály, dzsenti, kivándorlás, asszimiláció, zsidó emancipáció, állami anyakönyvezés, polgári házasság, népoktatás, millennium, antiszemitizmus.</p> <p><i>Személyek:</i> Tisza Kálmán, Baross Gábor, Wekerle Sándor, Tisza István, Jászi Oszkár, Kandó Kálmán, Puskás Tivadar. Ganz Ábrahám.</p> <p><i>Topográfia:</i> Budapest, Bosznia-Hercegovina, Fiume.</p> <p><i>Kronológia:</i> 1867–1918 (a dualizmus korszaka), 1875–90 (Tisza Kálmán miniszterelnöksége), 1873 (Budapest létrejötte), 1896 (a millennium), 1905 (a Szabadelv Párt választási veresége, belpolitikai válság).</p>	

Tematikai egység	Az első világháború és következményei		Órakeret 16 óra
Elzárts tudás	A tudomány és technika fejlődésének új szakasza. Nagyhatalmi konfliktusok és a szövetségi rendszerek kialakulása. A keleti kérdés. A dualista monarchia válsága.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	<p>A tanuló megérti, hogy ugyanazzal a történelmi eseménnyel kapcsolatban az okok és a következmények kiválasztása és logikai összerendezése között jelentős különbségek lehetnek.</p> <p>Értékeli, hogy az okozati összefüggések feltárása közötti különbségek miatt lényeges eltérések lehetnek ugyanazon történelmi esemény bemutatása, értelmezése és értékelése között. Látja az első világháború kirobbanásához vezető okokat, és azok komplex jellegét.</p> <p>Felismeri, hogy a korábban kialakult nagyhatalmi egyensúly felbomlása, a gyarmatokért való versengés, a létrejövő katonai szövetségek, a fegyverkezési verseny és a megoldatlan balkáni helyzet együttesen vezetett a háborúhoz. Érti, hogy az új hadászati eszközök és módszerek alkalmazása elhúzódó harcokkal és óriási ember- és anyagi veszteséggel jártak, és minden állampolgárt érintettek.</p> <p>Felismeri a háború sajátos, az emberi történelemben ez idáig nem létező új vonásait. Tisztában van a háború emberiségre gyakorolt romboló morális hatásaival. Ismeri és érti a trianoni trauma lényegét, máig tartó hatásainak mozgatórugóit. Megérti, hogy a későbbi győztesek olyan – sok tekintetben irracionális, megalázó – békeszerződéseket kényszerítettek rá a legyőzöttekre, melyekkel igazolni lehetett a háborús társadalmi áldozatvállalás értelmét, ugyanakkor ezek magukban hordozták egy újabb fegyveres konfliktus kényszerét.</p> <p>Reálisan értékeli a történelmi tényeket, figyelembe véve a háborút lezáró békerendszert. Felismeri a békerendszer keltette új ellentmondásokat, különös tekintettel a kelet-közép-európai régióra. Érti az oroszországi események társadalmi, gazdasági, ideológiai hátterét és az emberi történelem további alakulására gyakorolt hatásait. Látja, hogy a világháború Európa hatalmi pozícióvesztését, az Egyesült Államok centrális helyzetbe kerülését, a bolsevizmus hatalomra jutását, a tömegdemokráciák kialakulását, valamint a korábban egységesülő világpiac felbomlását eredményezte.</p> <p>Képes különböző szövegek, hanganyagok, filmek stb. vizsgálatára és megítélésére a történelmi hitelesség szempontjából.</p> <p>Önálló véleményt tud megfogalmazni történelmi eseményekről.</p>		
Témák	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	
<p>Az első világháború. <i>Hadviselés, tömegtájékoztatás, sajtó, propaganda.</i></p> <p>Magyarország az első világháborúban.</p>	<p><i>Ismeretszerzés, tanulás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Ismeretszerzés személyes beszélgetésben, megfigyelésben. <p><i>(Pl. háborús emlékművek.)</i></p>	<p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> Háborús versek. <i>(Pl. Ady, Babits: Jónás könyve.)</i></p> <p><i>Biológia-egészségtan:</i> Fertőzés, higiénia, járvány.</p>	

<p>A februári forradalom és a bolsevik hatalomátvétel. A diktatúra kiépülése Szovjet-Oroszországban.</p> <p>A háborús vereség következményei Magyarországon: az Osztrák–Magyar Monarchia felbomlása, az szirózsás forradalom, a tanácsköztársaság.</p> <p>Az első világháborút lezáró békerendszer.</p> <p>A trianoni békediktátum. <i>Kisállamok, nagyhatalmak.</i></p> <p>Új államok Közép- Európában. A határon túli magyarság sorsa.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Egy történelmi oknyomozás megtervezése. (<i>Pl. a Lusitania elsüllyesztése.</i>) <p><i>Kritikai gondolkodás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – A cselekvés és annak következményei közötti kapcsolat felismertetése (<i>Pl. Lenin és a bolsevik hatalomátvétel.</i>) – Történelmi elbeszélések összehasonítása. (<i>Pl. háborús leírások összehasonlítása.</i>) <p><i>Kommunikáció:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Mások érvelésének összefoglalása és figyelembevétele. (<i>Pl. Károlyi Mihály politikai szerepének értékelése.</i>) – Folyamatábra, diagram, vizuális rendezés készítése. (<i>Pl. a háborús veszteségek.</i>) – Események, történetek, jelenségek mozgásos, dramatikus megjelenítése. (<i>Pl. Apponyi Albert a F tanács el tt.</i>) – Beszámoló, kiselőadás tartása. (<i>Pl. a határon túli osztálykirándulásról.</i>) <p><i>Tájékozódás térben és időben:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Különböző időszakok történelmi térképeinek összehasonlítása, a történelmi tér változásainak leolvasása. (<i>Pl. a történelmi Magyarország és a trianoni Magyarország összehasonlítása.</i>) 	<p><i>Földrajz:</i> A magyarság által lakott, országhatáron túli területek, Magyarországon él nemzetiségek.</p>
--	---	---

	<p>– Történelmi id szakok különböző szempontú összehasonlítása. (Pl. <i>frontvonalak változása az egyes frontszakaszokon.</i>)</p>	
Értelmez kulcsfogalmak	Történelmi id , okok és következmények, történelmi források, tények és bizonyítékok, interpretáció, jelent ség, történelmi néz pont.	
Tartalmi kulcsfogalmak	Társadalom, társadalmi csoportok, identitás, társadalmi mobilitás, felemelkedés, lesüllyedés, népesedés, migráció, életmód, város, nemzet, nemzetiség, gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer, termelés, er források, gazdasági szerepl k, gazdasági kapcsolatok, gazdasági teljesítmény, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, gazdasági válság, adó, politika, állam, államforma, államszervezet, hatalmi ágak, demokrácia, monarchia, köztársaság, parlamentarizmus, közigazgatás, birodalom, szuverenitás, háború, hadsereg, vallás, vallásüldözés. antiklerikalizmus	
Fogalmak, adatok	<p><i>Fogalmak:</i> villámháború – állóháború/állásháború, frontvonal, hátország, jóvátétel, Népszövetség, kisebbségvédelem, revízió, szovjet, kommunizmus, szirózsás forradalom, tanácsköztársaság, Kommunisták Magyarországi Pártja (KMP), egypártrendszer, proletárdiktatúra, ellenforradalom, vörösteror, fehérterror.</p> <p>Személyek: Trockij, Wilson, Clemenceau, IV. Károly, Károlyi Mihály, Jászi Oszkár, Garami Ern , Kun Béla, Apponyi Albert, Horthy Miklós.</p> <p>Topográfia: Szarajevó, Somme, Szerb-Horvát-Szlovén Királyság, Románia, Csehszlovákia, balti államok, Doberdó, trianoni Magyarország.</p> <p>Kronológia: 1914–18 (az els világháború), 1914. június 28. (a sarajevói merénylet), 1914. július 28. (az Osztrák-Magyar Monarchia hadat üzen Szerbiának, a világháború kirobbanása), 1916 (csata a Somme-nál), 1917 (a februári forradalom és a bolsevikok hatalomátvétele Oroszországban), 1918. október 31. (az szirózsás forradalom gy zelme), 1918. november 3. (a padovai fegyverszünet), 1919 (a békekonferencia kezdete, a versailles-i béke), 1919. március 21.– augusztus 1. (a proletárdiktatúra id szaka), 1920. június 4.(a trianoni békediktátum aláírása).</p>	

Tematikai egység	Európa és a világ a két világháború között		Órakeret 18 óra
Elztes tudás	Az els világháborút lezáró békerendszer. A bolsevik hatalomátvétel és a proletárdiktatúra kiépülése.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	<p>A tanuló átlátja, hogy a politikai jogok kiterjesztése több országban a szociális demagógia feler sődésével járt, így utat nyitott a széls séges elemek hatalomra kerülésének, akik diktatórikus rendszereket vezettek be. Ismeri a diktatúrák m ködési mechanizmusát; tudja, hogy faji vagy osztályalapon, a b nbakképzés eszköztárát alkalmazva embercsoportokat bélyegeztek meg, telepítettek ki, vagy gyilkoltak meg, és a társadalmat „fenyeget veszélyre” való tekintettel mindenkinek korlátozták a szabadságjogait. Érti, hogy az emberek élete még akkor is különböz , ha ugyanabban a korban és ugyanabban az országban éltek, hiszen az adott korban is különböz gondolkodású emberek léteztek, ezért a korszakra jellemz általános dolgok nem mindig igazak mindenkire.</p> <p>A tanuló érti, hogy az Egyesült Államokban az 1920-as évek nagy gazdasági fejl dést és lényeges életmódbeli átalakulást hoztak (pl. az autók elterjedése), amelyet az évtized végi nagy válság követett. Látja, hogy a válságból való kilábalást különböz képpen találták meg a világ vezet hatalmai és országai.</p> <p>Felismeri, hogy a háborús pusztítás, különösen a vereség és a gazdasági válságok egyik következménye a széls ségek térnyerése. Belátja, hogy a korszakban megtörtént az elitkultúra és a tömegkultúra végérvényes szétválása. Tudja, hogy a korszakban hatalmas lépés történt a n i emancipáció felé.</p> <p>Képes társadalmi-történelmi események összehasonlítására, értékrendek egybevetésére, azok értékelésére, saját álláspont megfogalmazására.</p>		
Témák	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	
<p>Az 1920-as évek politikai és gazdasági viszonyai.</p> <p>Demokráciák és tekintélyuralmi rendszerek Európában a két világháború között.</p> <p>Az olasz fasiszta állam és ideológia jellemz i.</p> <p>A kommunista diktatúra a Szovjetunióban. <i>Történelemformáló eszmék.</i></p> <p>Az 1929–33-as világgazdasági válság jellemz i és következményei.</p>	<p><i>Ismeretszerzés, tanulás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Önálló információgy jtés különböz médiumokból <i>(Pl. Hitler beszédei, propagandafilmei, plakátok.)</i> – Ismeretszerzés különböz típusú forrásokból. <i>(Pl. a gazdasági válságot jellemz adatsorokból.)</i> – Kézikönyvek, lexikonok használata. <i>(Pl. fogalom meghatározására.)</i> 	<p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> Bulgakov, Thomas Mann, Hemingway.</p> <p><i>Matematika:</i> Számok, m veletek, egyéb matematikai szimbólumok alapján az általuk leírt valóságos helyzetek, történések, összefüggések elképzése.</p> <p><i>Biológia-egészségtan:</i> Véd oltások.</p> <p><i>Fizika:</i> Elektromágneses hatás terjedése.</p>	

<p>Az Amerikai Egyesült Államok válasza a válságra: a New Deal. <i>Er források és termelési kultúrák.</i></p> <p>A nemzetiszocialista ideológia és a náci diktatúra jellemz i. <i>Tömegtájékoztatás, sajtó, propaganda. A fanatizmus jellemz i és formái.</i></p> <p>Nemzetközi viszonyok a két világháború között.</p> <p>A gyarmatok helyzete.</p> <p>A tudomány és a m vészetek a két világháború között. <i>Korok, korstílusok.</i></p> <p>Életmód és mindennapok a két világháború között. <i>N k és férfiak életmódja és társadalmi helyzete, életformák.</i></p>	<p><i>Kritikai gondolkodás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Szövegek, hanganyagok vizsgálata a hitelesség szempontjából. <i>(Pl. beszédek, propagandafilmekek.)</i> – Történelmi-társadalmi modellek elemzése a bizonyosság, a lehet ség és a valószínűség szempontjából. <i>(Pl. válságkezel módszerek.)</i> – Tételmondat meghatározása, szövegtömörítés. <i>(Pl. politikai programok tömör megfogalmazása.)</i> <p><i>Kommunikáció:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Esszé írása. <i>(Pl. az 1929–1933-as gazdasági világválság okai.)</i> – Els dleges történelmi források elemzése, összefüggések felderítése. <i>(Pl. a náci párt tömegpárttá válása.)</i> – Mások érvelésének összefoglalása és figyelembevétele. <i>(Pl. a diktatúrák közös és eltér vonásai.)</i> <p><i>Tájékozódás id ben és térben:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Események, jelenségek, tárgyak, személyek id rendbe állítása. <i>(Pl. a két világháború közötti id szak gazdasági változásainak id rendje.)</i> – Egyes történelmi jelenségek és régiók eltér id beli ritmusának felismerése és kölcsönhatásainak elemzése. <i>(Pl. a világgazdasági</i> 	<p><i>(Pl. rádió.)</i></p> <p><i>Földrajz:</i> A gazdasági fejlettség területi különbségei, a gazdasági szerkezet és a társadalmi-gazdasági fejlettség kapcsolata.</p> <p><i>Ének-zene:</i> Az avantgárd zene.</p> <p><i>Vizuális kultúra:</i> Szürrealizmus <i>(pl. Salvador Dali),</i> fotóm vészet.</p> <p><i>Mozgóképkultúra és médiaismeret:</i> Tömegtájékoztatás és demokrácia, kultúra és tömegkultúra.</p>
---	---	---

	<i>válság térbeli és id bel különbségei.)</i>	
Értelmez kulcsfogalmak	Változás és folyamatosság, okok és következmények, interpretáció, történelmi néz pont.	
Tartalmi kulcsfogalmak	Társadalom, társadalmi csoportok, identitás, társadalmi mobilitás, felemelkedés, lesüllyedés, népesedés, népességrobbanás, migráció, életmód, város, nemzet, nemzetiség, gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer, termelés, er források, gazdasági szerepl k, gazdasági kapcsolatok, gazdasági teljesítmény, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, gazdasági válság, adó, politika, állam, államforma, államszervezet, hatalmi ágak, egyeduralom, monarchia, demokrácia, parlamentarizmus, diktatúra, közigazgatás, birodalom, szuverenitás, centrum, periféria, népképviselőt vallás, vallásüldözés.	
Fogalmak, adatok	<p><i>Fogalmak:</i> tömegpárt, fasiszmus, korporatív állam, kisantant, Dawes-terv, pártállam, államosítás, kollektivizálás, tervutasításos rendszer, GULAG, személyi kultusz, koncepciók, túltermelési válság, New Deal, totális diktatúra, tömegpropaganda, nemzetiszocializmus, fajelmélet, zsidóüldözés, Führer, SS, Berlin–Róma tengely, antikomintern paktum, Anschluss, tekintélyelv államok, magaskultúra/elitkultúra, tömegkultúra, er szakmentes ellenállás.</p> <p><i>Személyek:</i> Mussolini, Sztálin, Roosevelt, Keynes, Hitler, Goebbels, Gandhi.</p> <p><i>Topográfia:</i> Köztes-Európa, Jugoszlávia, Szovjetunió, Berlin, Weimari Köztársaság, Moszkva, Ausztria, Saar-vidék, Szudéta-vidék.</p> <p><i>Kronológia:</i> 1922 (fasiszta hatalomátvétel Olaszországban, a Szovjetunió létrehozása), 1924 (a Dawes-terv), 1925 (a locarnói egyezmény), 1929–1933 (a világgazdasági válság), 1933. (Hitler hatalomra kerülése, Roosevelt elnökségének kezdete), 1936 (a Berlin-Róma tengely), 1938 (az Anschluss, a müncheni konferencia).</p>	

Tematikai egység	Magyarország a két világháború között		Órakeret 16 óra
Elzeter tudás	A trianoni békediktátum és hatásai. Új államok Közép-Európában. A határon túli magyarság sorsa.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	<p>A tanuló felismeri, hogy önmagában az a tény, hogy egy történelmi beszámolóban nincsenek valótlan tények és hamis állítások, nem biztosítja azt, hogy a beszámoló hiteles és megbízható képet ad az eseményekről. Félrevezető lehet például az, ha bizonyos tényeket nem említ, vagy olyan összefüggéseket sugall az események között, amelyek valójában nem léteztek.</p> <p>Érti a kisebbségi lét problémáit, átérzi a határok által elszakított területeken kisebbségi sorba kényszerített magyarság helyzetét. Szélsőségeket is mentesen értékeli az adott történelmi időszakot, annak eseményeit és személyiségeit. Tisztában van a külpolitikai alternatívákkal és képes azonosítani azok mozgatórugóit.</p> <p>Érti, hogy a két világháború közötti magyar fejlődés legfontosabb mozgatórugója a trianoni békeszerződés és annak hatásaira való reflektálás volt. Tudatosulnak benne a trianoni békeszerződés politikai életre, gazdaságra, társadalomra és közgondolkodásra gyakorolt hatásai.</p> <p>Képes különböző időszakokat bemutató történelmi térképek összehasonlítására, a különböző változások (területi, etnikai, demográfiai stb.) hátterének a feltárására.</p>		
Témák	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	
<p>A konszolidáció kezdete folyamata, jellemzői, eredményei és válsága. <i>Államformák, államszervezet.</i></p> <p>A válság és hatása, a belpolitikai élet változásai az 1930-as években.</p> <p>A magyar külpolitika céljai és lehetőségei a két világháború között. <i>Kisállamok, nagyhatalmak.</i></p> <p>A revízió lépései és politikai következményei Magyarországon.</p> <p>Társadalom és életmód Magyarországon a két világháború között. <i>Szegények és gazdagok világa. Egyenlőség, emancipáció.</i></p>	<p><i>Ismeretszerzés, tanulás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Rövid szöveges tartalmi ismertető készítése. <i>(Pl. a Bethlen–Peyer egyezségről.)</i> – Élethelyzetek megfigyelése források alapján. <i>(Pl. alkalmazottak helyzete a válság idején.)</i> – Az információk önálló rendszerezése és értelmezése. <i>(Pl. a revízió okainak és következményeinek megkülönböztetése.)</i> <p><i>Kritikai gondolkodás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Feltevések megfogalmazása cselekedetek mozgatóiról. <i>(Pl. IV. Károly visszatérései.)</i> 	<p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> A Nyugat, népi írók (Németh László, Illyés Gyula), Kassák Lajos. Kosztolányi Dezsa, Móricz Zsigmond; József Attila: Külvárosi éj, Tudod, hogy nincs bocsánat.</p> <p><i>Hon- és népismeret:</i> A magyar tudomány és kultúra eredményei a világban.</p> <p><i>Földrajz:</i> A Kárpát-medence földrajza, gazdasági válságok.</p> <p><i>Ének-zene:</i> Bartók Béla, Kodály Zoltán.</p> <p><i>Mozgókép-kultúra és médiaismeret:</i> Tömegkommunikáció, a</p>	

<p>Tudomány és művészet a két világháború között. <i>Korok, korstílusok.</i></p> <p>Tömegkultúra és -sport.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – A különbségek felismerése és a változások nyomon követése. <i>(Pl. Bethlen és Gömbös belpolitikájának különbségei.)</i> – Kérdések megfogalmazása a forrás rejtett szándékaira vonatkozóan. <i>(Pl. Gömbös Nemzeti munkaterve.)</i> <p><i>Kommunikáció:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Szóbeli beszámoló, kiselőadás tartása önálló gyűjtőmunka alapján. <i>(Pl. a gyűjtőprogram.)</i> – Mások érvelésének összefoglalása és figyelembevétele. <i>(Pl. vita az 1930-as évek magyar külpolitikájáról.)</i> – Folyamatábra, diagram, vizuális rendezés készítése. <i>(Pl. birtokszerkezet ábrázolása.)</i> <p><i>Tájékozódás időben és térben:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Kronológiai adatok rendezése. <i>(Pl. miniszterelnökökhöz kapcsolódóan).</i> – Történelmi időszakok különböző szempontú összehasonlítása. <i>(Pl. az 1920-as és az 1930-as évek külpolitikai lehetőségei.)</i> – Különböző időszakok történelmi térképeinek összehasonlítása, a történelmi tér változásainak leolvasása. <i>(Pl. a revízió területi következményei.)</i> 	<p>média hatása a mindennapi életre, a hangosfilmgyártás kezdete. Propaganda-eszközök</p> <p><i>Informatika:</i> Anyaggyűjtés tudatos és kritikus internethasználattal a revízió, irredentizmus témájában.</p>
---	---	--

Értelmez kulcsfogalmak	Okok és következmények, tények és bizonyítékok, interpretáció, történelmi nézőpont.
Tartalmi kulcsfogalmak	Társadalom, társadalmi csoportok, identitás, társadalmi mobilitás, felemelkedés, lesüllyedés, elit rétegek, középrétegek, alsó rétegek, népesedés, népességrobbanás, migráció, életmód, város, nemzet, nemzetiség, gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer, termelés, erőforrások, gazdasági szereplők, gazdasági kapcsolatok, gazdasági teljesítmény, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, gazdasági válság, adó, politika, állam, államforma, államszervezet, monarchia, parlamentarizmus, közigazgatás, szuverenitás, választójog, vallás, vallásüldözés.
Fogalmak, adatok	<p><i>Fogalmak:</i> konszolidáció, antiszemitizmus, numerus clausus, földreform, népszövetségi kölcsön, pengő, Magyar Nemzeti Bank, revízió, irredentizmus, kultúrfölény, társadalombiztosítás, agrárrolló, népi mozgalom, nyilas mozgalom, nyílt és titkos szavazás, zsidótörvények, gyári program, első bécsi döntés.</p> <p><i>Személyek:</i> Teleki Pál, Bethlen István, Klebelsberg Kunó, Gömbös Gyula, Imrédy Béla, Szent-Györgyi Albert.</p> <p><i>Topográfia:</i> Felvidék, Kárpátalja.</p> <p><i>Kronológia:</i> 1920–1921 (Teleki Pál első miniszterelnöksége), 1920 (a numerus clausus, földreform), 1921–31 (Bethlen István miniszterelnöksége, a konszolidáció időszak), 1927 (a pengő bevezetése), 1932–1936 (Gömbös Gyula miniszterelnöksége), 1938 (az első zsidótörvény), 1938. november 2. (az első bécsi döntés), 1939. március (Kárpátalja visszacsatolása).</p>

Tematikai egység	A második világháború		Órakeret 15 óra
Elzetes tudás	Az 1930-as évek európai politikai és hatalmi változásai. A magyar revíziós külpolitika.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	<p>A tanuló ismeri az újfajta hadviselés jellegzetességeit és azok hatásait, a hátországot, a civil lakosságot sem kímélő modern totális háború jellemzőit és a tömegpusztító hadászati eszközök használatát. Feltárja a politikai antiszemitizmus megnyilvánulásai megerősödésének mozgatórugóit, azonosítja veszélyeit. Elítéli a diszkriminációt, és elutasítja az ún. fajelmélet következményeit (megkülönböztetés, jogfosztás, elkülönítés, deportálás, megsemmisítés). Tudja, hogy mennyi áldozattal, pusztítással járt a második világháború, és hogy a holokauszt az emberiség, valamint az egész magyarságtragédiája. Belátja, hogy az ország számára veszteségként értelmezhető a hazai zsidó származású m. vészek, tudósok, feltalálók emigrációba kényszerülése (pl. Bartók, Neumann, Teller). Megismer olyan történelmi helyzeteket, amelyek a háborús viszonyok közötti népek, népcsoportok vagy személyek megmentését eredményezték. Megérti, miként került a háború során Magyarország kényszerpályára és ez milyen következményekkel járt az ország sorsát illetően. Képes önálló véleményt megfogalmazni társadalmi-történelmi eseményekről, azok főbb szereplőiről. Képes erkölcsi kérdéseket felvető élethelyzeteket felismerni és megvitatni, valamint a hatalmon lévők és a társadalom felelősségének mérlegelésére a hazánkat érintő alapvető tragédiákban (pl. a doni katasztrófa, a holokauszt).</p>		
Témák	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	
<p>A második világháború kitörése. A második világháború hadi és diplomáciai eseményei a Szovjetunió elleni német támadásig. <i>Békék, háború, hadviselés.</i></p> <p>Fordulat a háború menetében.</p> <p>A szövetségek együttműködése és győzelme. <i>Egyezmények, szövetségek.</i></p> <p>A második világháború jellemzői. A holokauszt.</p>	<p><i>Ismeretszerzés, tanulás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Élethelyzetek megfigyelése források alapján. <i>(Pl. a katonák helyzete a fronton.)</i> – Önálló információgyűjtés adott témához különböző médiumokból. <i>(Pl. filmek, dokumentumfilmek, plakátok, újságok.)</i> – Egy történelmi oknyomozás megtervezése. <i>(Pl. a kiugrási kísérlet kudarcának okai.)</i> 	<p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> Radnóti Miklós: Hetedik ecloga, Kertész Imre: Sorstalanság. Személyes történetek, naplók, memoárok.</p> <p><i>Etika:</i> Elítélet, kirekesztés, rasszizmus.</p> <p><i>Fizika:</i> Nukleáris energia.</p> <p><i>Földrajz:</i> Kontinensek természetföldrajzai jellemzői.</p> <p><i>Mozgókép-kultúra és médiaismeret:</i></p>	

<p>Magyarország háborúba lépése és részvétele a keleti fronton. Kállay Miklós miniszterelnöksége.</p> <p>A német megszállás és a nyilas uralom. Felszabadulás és szovjet megszállás.</p> <p>Háborús veszteségeink.</p> <p>A zsidóüldözés társadalmi, eszmei háttere és holokauszt Magyarországon. <i>A fanatizmus jellemzői és formái.</i></p>	<p><i>Kritikai gondolkodás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Híres emberek viselkedésének mozgatóiról feltevések megfogalmazása. <i>(Pl. Churchill szerepe a háborúban.)</i> – Önálló vélemény megfogalmazása. <i>(Pl. a népiirtás kérdése; Szálasi céljai.)</i> – Kérdések megfogalmazása a szerző esetleges elfogultságára, szándékaira vonatkozóan. <i>(Pl. Horthy proklamációjának céljai.)</i> – A zsidótörvények változásainak felismerése, az okok megkeresése. <p><i>Kommunikáció:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Esszé írása. <i>(Pl. a szövetséges hatalmak együttműködésének értékeléséről.)</i> – Saját vélemény megfogalmazása. <i>(Pl. az atombomba bevetésének szerepéről.)</i> – Történetek dramatikus megjelenítése. <i>(Pl. a német megszállás eseményeiről.)</i> – Érvelés. <i>(Pl. a náci fajelmélet tarthatatlansága)</i> <p><i>Tájékozódás időben és térben:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Egyes történelmi jelenségek és régiók eltérő időbeli ritmusának felismerése és kölcsönhatásainak elemzése. <i>(Pl. a háború eseményeinek hatása a</i> 	<p>Videó-interjúk, visszaemlékezések, a videó-interjú, mint műfaj elemzése</p> <p><i>Informatika:</i> Archív filmfelvételek keresése az interneten és elemzésük.</p>
--	--	--

	<p><i>magyar politikára.)</i></p> <p>– Egyszer térképvázlatok rajzolása különböző információforrások alapján. (<i>Pl. hadm. velemek leírása alapján.</i>)</p>	
Értelmez kulcsfogalmak	Változás és folyamatosság, okok és következmények, történelmi források, interpretáció, történelmi nézőpont.	
Tartalmi kulcsfogalmak	Társadalom, társadalmi csoportok, identitás, társadalmi mobilitás, népesedés, népességfogyás, migráció, életmód, gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer, termelés, erőforrások, gazdasági szereplők, gazdasági kapcsolatok, gazdasági teljesítmény, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, gazdasági válság, adópolitika, állam, államforma, államszervezet, parlamentarizmus, diktatúra, közigazgatás, birodalom, szuverenitás, emberi jogok, állampolgári jogok, vallás, vallásüldözés.	
Fogalmak, adatok	<p><i>Fogalmak:</i> háromhatalmi egyezmény, tengelyhatalmak, koncentrációs tábor, megsemmisítő tábor, népiirtás, holokauszt, partizán, totális háború, furcsa háború, hadigazdaság, Vörös Hadsereg, antifasiszta koalíció, fegyveres semlegesség, második bécsi döntés, „hintapolitika”, gettó, deportálás, munkaszolgálat, kiugrási kísérlet, hadifogság, malenkij robot.</p> <p><i>Személyek:</i> Hitler, Churchill, Sztálin, Roosevelt, Rommel, Montgomery, Zsukov, Eisenhower, De Gaulle, Bárdossy László, Kállay Miklós, Szálasi Ferenc, Wallenberg.</p> <p><i>Topográfia:</i> Leningrád, Pearl Harbor, Midway, El-Alamein, Sztálingrád, Kurszk, Normandia, Hirosima, Auschwitz, Jalta, Potsdam, Újvidék, Kamenyec-Podolszki, Voronyezs, Don-kanyar, Délvidék és Észak-Erdély.</p> <p><i>Kronológia:</i> 1939. augusztus 23. (a Molotov–Ribbentrop-paktum aláírása), 1939. szeptember 1. (Németország megtámadja Lengyelországot, kitör a második világháború), 1941. június 22. (Németország megtámadja a Szovjetuniót), 1942. (Midway-szigetekenél lezajlott ütközet, el-alameini csata), 1943. (véget ér Sztálingrád ostroma, kurszki csata), 1944. június 6. (megkezdődik a szövetségesek normandiai partraszállása), 1945. február (a jaltai konferencia), 1945. május 9. (az európai háború befejezése), 1945. augusztus 6. (atomtámadás Hirosima ellen), 1945. szeptember 2. (Japán fegyverletételével véget ér a második világháború), 1940. augusztus 30. (a második bécsi döntés), 1941. április (magyar támadás Jugoszlávia ellen), 1941. június 26. (Kassa bombázása), 1942–1944 tavasza (Kállay Miklós miniszterelnöksége), 1943. január (a doni katasztrófa), 1944. március 19. (a németek megszállják Magyarországot), 1944. október 15. (Horthy Miklós sikertelen kiugrási kísérlete, nyilas hatalomátvétel), 1944. december 21. (Debrecenben összeül az Ideiglenes Nemzetgyűlés), 1945. április (Magyarország felszabadítása a náci uralom alól, a szovjet megszállás kezdete, a háború vége Magyarországon).</p>	
Év végi ismétlés, rendszerezés	11 óra	

**A fejlesztés várt
eredményei a két
évfolyamos ciklus
végén**

Az újkori és modernkori egyetemes és magyar történelmi jelenségek, események rendszeres feldolgozásával a jelenben zajló folyamatok elzárnyásainak felismerése, a nemzeti öntudat és aktív állampolgárságra nevelés.

A múltat és a történelmet formáló, alapvető folyamatok, ok-okozati összefüggések felismerése (pl. a globalizáció felerősödése és a lokális közösségek megerősödése) és egyszerű, átélhető erkölcsi tanulságok (pl. társadalmi kirekesztés) azonosítása, ezeknek jelenre vonatkoztatása, megítélése.

Az új- és modernkorban élt emberek, közösségek sokoldalú élet-, gondolkodás- és szokásmódjainak azonosítása, a hasonlóságok és különbségek árnyalt felismerése, több szempontú értékelése.

A civilizációk története jellegzetes sémájának alkalmazása újkori és modernkori egyetemes történelemre.

A történelem értelmezését segítő kulcsfogalmak és egyéb egyedi fogalmak rendszeres és szakszerű alkalmazása révén, többoldalú történelmi tájékozódás és árnyalt gondolkodás.

Ismerje fel a tanuló, hogy az utókor, a történelmi emlékezet a nagy történelmi személyiségek tevékenységét többféle módon és szempont szerint értékeli, egyben legyen képes saját értékítélete

megfogalmazásakor a közösség hosszú távú nézőpontját alkalmazni.

Ismerje a XX. század kisebb korszakainak megnevezését, illetve egy-egy korszak főbb jelenségeit, jellemzőit, szereplőit, összefüggéseit.

Ismerje a magyar történelem főbb csomópontjait az 1848–1849-es szabadságharc leverésétől a 2. világháborúig. Legyen képes e bonyolult történelmi folyamat meghatározó összefüggéseit, szereplőit beazonosítani, valamint legyen képes egy-egy korszak főbb kérdéseinek problémaközpontú bemutatására, elemzésére.

Ismerje az új- és modernkorban meghatározó egyetemes és magyar történelem eseményeit, évszámait, történelmi helyszíneit.

Legyen képes összefüggéseket találni a térben és időben eltérő történelmi események között, különös tekintettel azokra, melyek a magyarságot közvetlenül vagy közvetetten érintik.

Tudja, hogy a XIX–XX. században lényegesen átalakult Európa társadalma és gazdasága (polgárosodás, iparosodás) és ezzel párhuzamosan új eszméáramlatok, politikai mozgalmak, pártok jelennek meg. Ismerje fel, hogy az Egyesült Államok milyen körülmények között vált a mai világ vezető hatalmává és mutasson rá az ebből fakadó ellentmondásokra.

Tudja a trianoni békediktátum máig tartó hatását, következményeit értékelni és legyen képes a határon túli magyarság sorskérdéseit felismerni.

Tudja a demokratikus és diktatórikus államberendezkedések közötti különbségeket, legyen képes a demokratikus berendezkedés elnyeréseit és működési nehézségeit egyaránt felismerni és azokat elemezni.

Ismerje fel a tanuló a világot – és benne hazánkat is – fenyegető veszélyeket (pl. túlnépesedés, betegségek, elszegényesedés, munkanélküliség, élelmiszerhiány, tömeges migráció). Tudjon élni a globalizáció elnyeréseivel, benne az európai állampolgársággal.

Ismerje az alapvető emberi jogokat, valamint állampolgári jogokat

és kötelezettségeket, Magyarország politikai rendszerének legfontosabb intézményeit, értse a választási rendszer működését.

Legyen képes ismereteket meríteni különböző ismeretforrásokból, történelmi, társadalomtudományi, filozófiai és etikai kézikönyvekből, atlaszokból, szaktudományi munkákból, legyen képes ezek segítségével történelmi oknyomozásra. Jusson el kiseladások, beszámolók önálló jegyzetelése szintjére. Legyen képes az internetet kritikus és tudatos használatára történelmi, filozófia- és etikatörténeti ismeretek megszerzése érdekében.

Legyen képes különböző történelmi elbeszéléseket (pl. emlékiratok) összehasonlítani a narráció módja alapján. Legyen képes a különböző szövegek, hanganyagok, filmek stb. vizsgálatára és megítélésére a történelmi hitelesség szempontjából. Legyen képes történelmi jeleneteket elbeszélni, adott esetben eljátszani különböző szempontokból. Legyen képes erkölcsi kérdéseket felvetélethelyzeteket felismerni és bemutatni. Fogalmazzon meg önálló véleményt társadalmi, történelmi eseményekről, szereplőkről, jelenségekről, filozófiai kérdésekről. Legyen képes mások érvelésének összefoglalására, értékelésére és figyelembe vételére, a meghatározott álláspontok cáfolására, a véleménykülönbségek tisztázására, valamint a saját álláspont gazdagítására is. Legyen képes történelmi-társadalmi adatokat, modelleket és elbeszéléseket elemezni a bizonyosság, a lehetőség és a valószínűség szempontjából.

Legyen képes összehasonlítani társadalmi-történelmi jelenségeket strukturális és funkcionális szempontok alapján. Legyen képes értékrendek összehasonlítására, saját értékek tisztázására.

Értékelje a társadalmi-történelmi jelenségeket az értékrendek alapján.

Legyen képes történelmi-társadalmi témákat vizuálisan ábrázolni, esszét írni (filozófiai kérdésekről is), ennek kapcsán kérdéseket világosan megfogalmazni.

Legyen képes a történelmi időben történő sokoldalú tájékozódásra.

Legyen képes a különböző időszakot bemutató történelmi térképek összehasonlítása során a változások (pl. területi változások, népsűrűség, vallási megosztottság stb.) hátterének feltárására.

Legyen képes a nemzet, a kisebbség fogalmának és a helyi társadalom fogalmának szakszerű használatára, tudjon érvelni a társadalmi felelősségvállalás, illetve a szolidaritás fontossága mellett.

12. évfolyam

Éves óraszám: 93

Tematikai egység	Hidegháborús konfliktusok és a kétpólusú világ kiépülése	Órakeret 8 óra
Elzárts tudás	A második világháború eseményei, a sztálinizmus jellemzői, az Amerikai Egyesült Államok politikai és gazdasági viszonyai, a gyarmatok helyzete a két világháború között.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A tanuló felismeri, hogy a katonai és a gazdasági erőviszonyok között lehetnek összefüggések. A katonai fölény azonban nem jelent feltétlenül gazdasági és kulturális fölényt. Felismeri és elítéli a diktatórikus rendszerek szabadságot korlátozó és versenyképtelen vonásait. Belátja, hogy a demokrácia a közös döntés intézményrendszerének az emberi jogokat leginkább biztosító formája. A tanuló értelmezi a háború utáni helyzetet és a megosztott világ kialakulásának folyamatát. Felismeri a hidegháború keltette helyi háborúk máig ható következményeit. Hiteles kép alakul ki benne a két tömbben élő különböző helyzetéről, mindennapjairól. Képes társadalmi-történelmi jelenségeket értékrendek alapján mérlegelni, társadalmi-történelmi témákat vizuálisan ábrázolni, valamint a történelmi időben történő sokoldalú tájékozódásra.	
Témák	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<p>A nyugati országok gazdasági és katonai integrációja. Az új világgazdasági rendszer kialakulása. <i>Erőforrások és termelési kultúrák.</i></p> <p>A szovjet tömb kialakulása, jellemzői. A hidegháborús szembenállás, a kétpólusú világ, a megosztott Európa. <i>Egyezmények, szövetségek.</i></p> <p>A gyarmati rendszer felbomlása (India, Kína), a „harmadik világ”.</p> <p>A közel-keleti konfliktusok. Izrael Állam létrejötte, az arab világ átalakulása.</p>	<p><i>Ismeretszerzés, tanulás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Ismeretszerzés különböző írásos forrásokból, vizuális rendezés készítése. (Pl. a két szuperhatalom jellemzőinek összességét.) – A tanultak felhasználása új feladathelyzetekben. (Pl. Kelet-Közép-Európa országainak szovjetizálása.) <p><i>Kommunikáció:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Folyamatábra, diagram készítése. (Pl. a két szuperhatalom katonai kiadásai.) – Beszélgetés egy társadalmi, történelmi témáról. Saját vélemény 	<p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> Orwell, Szolzsenyicin, Hrabal, Camus, GarciaMarquez.</p> <p><i>Kémia:</i> Hidrogénbomba, nukleáris fegyverek.</p> <p><i>Vizuális kultúra:</i> A posztmodern, intermedialis művészet.</p> <p><i>Testnevelés és sport:</i> Olimpiatörténet.</p>

	<p>megfogalmazása. (Pl. az iszlám fundamentalizmus okai, hatásai.)</p> <p><i>Tájékozódás térben és időben:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Múltban élt emberek életének összehasonlítása a jelennel. (Pl. Közép-Európa államai a szocializmus időszakában és napjainkban.) – Tanult helyek megkeresése a térképen. (Pl. a két tömb meghatározó államai.) 	
Értelmez kulcsfogalmak	Történelmi idő, ok és következmény, történelmi forrás, tény és bizonyíték, interpretáció, történelmi nézőpont.	
Tartalmi kulcsfogalmak	Társadalom, társadalmi csoport, identitás, társadalmi mobilitás, népesedés, népességszaporodás, migráció, életmód, város, nemzet, nemzetiség, gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer, termelés, erőforrás, gazdasági szereplő, gazdasági kapcsolat, gazdasági teljesítmény, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, piacgazdaság, gazdasági válság, adó, politika, állam, államforma, államszervezet, parlamentarizmus, emberi jog, állampolgári jog, diktatúra, birodalom, szuverenitás, centrum, periféria, népképviselő, demokrácia, diktatúra, vallás, vallásüldözés.	
Fogalmak, adatok	<p><i>Fogalmak:</i> Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ), szuperhatalom, vasfüggöny, hidegháború, fegyverkezési verseny, kétpólusú világ, NATO, Varsói Szerződés, KGST, Európai Gazdasági Közösség (Közös Piac), berlini fal, harmadik világ, el nem kötelezettek mozgalma, újantiszemitizmus.</p> <p><i>Személyek:</i> Sztálin, Mao Ce-tung, Truman, Adenauer, Hruscsov, Kennedy, Ben-Gurion.</p> <p><i>Topográfia:</i> NSZK, NDK, Izrael, Kuba, Korea, Vietnam.</p> <p><i>Kronológia:</i> 1945 (az ENSZ létrejötte), 1947 (a Truman-érv, a párizsi béke, India függetlensége), 1948 (Izrael létrejötte), 1949 (az NSZK, az NDK, a NATO, a KGST, a Kínai Népköztársaság létrejötte, a szovjet atombomba), 1950–1953 (a koreai háború), 1956 (az SZKP XX. kongresszusa, a szuezi válság), 1957 (a római szerződések), 1959 (a kubai forradalom), 1961 (a berlini fal építése, Gagarin repülése), 1962 (a kubai rakétaválság), 1962–1965 (a második vatikáni zsinat),</p>	

Tematikai egység	Magyarország 1945–1956 között	Órakeret 10 óra
Elzetes tudás	A szovjet megszállás és a kommunista diktatúra jellemzői. Az 1956-os forradalom és szabadságharc kiemelkedő személyiségei és céljai. A határon túli magyarság sorsa. Október 23. mint iskolai ünnepély.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	<p>A tanuló felismeri, hogy amikor egy esemény bekövetkeztének az okait kutatjuk, nemcsak azt a kérdést kell feltenni magunknak, hogy miért következett be az az esemény, hanem azt is, hogy miért nem valami más történt helyette. Látja a magyar és az egyetemes történelem összefüggéseit. Átlátja, hogy nehéz történelmi helyzetben az emberek nézeteit, döntéseit és cselekedeteit élethelyzetük miként befolyásolja.</p> <p>Megismeri és elítéli a totális kommunista diktatúra emberiség elleni bűneit. Átérti a szabadságharc hőseinek és áldozatainak a sorsát, szolidáris velük. Belátja, hogy a szovjet megszállás és a kommunista diktatúra a lakosságot szabadságjogaiban korlátozta. A jogfosztások következményeként számosan emigrációba kényszerültek, amely az ország szempontjából veszteségként értelmezhető.</p> <p>Felismeri a szovjet megszállás és az ebből fakadó korlátozott állami szuverenitás következményeit. Megérti, hogy Magyarországnak 1956-ban a rendkívül kedvezőtlen nemzetközi helyzetben, az erőegyensúlyra épülő politikai viszonyrendszerben nem sikerült kiszakadnia a szovjet tömbből. Felismeri, hogy az 1956-os forradalom és szabadságharc jelenlegi demokratikus rendünk egyik talpköve.</p> <p>Képes felhasználni különböző visszaemlékezések adatközléseit, kiszűrve azok szubjektív elemeit, objektív történelmi kép kialakítása céljából az adott korról.</p>	
Témák	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<p>Magyarország szovjetizálása, a kommunista diktatúra kiépítése, jellemzői. <i>Függetlenség és alávetettség.</i></p> <p>Az egypárti diktatúra működése a Rákosi-korszakban, valamint a gazdasági élet jellegzetességei. <i>Világkép, eszmék, ideológiák, társadalomkritika.</i></p> <p>Életmód, életviszonyok, munka, sport, kultúra, szórakozás.</p> <p>Az 1956-os forradalom és szabadságharc okai, háttere,</p>	<p><i>Ismeretszerzés, tanulás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Ismeretszerzés személyes beszélgetésekből és megfigyelésből. <i>(Pl. az 1956-os események résztvevőinek visszaemlékezéseiből.)</i> – A tanultak felhasználása új helyzetekben. <i>(Pl. Magyarország szovjetizálása.)</i> – Egy történelmi oknyomozás megtervezése. <i>(Pl. Tóth Ilona ügye.)</i> – Ismeretszerzés különböző írásos forrásokból, vizuális rendezők készítése. 	<p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> Illyés Gyula: Egy mondat a zsarnokságról.</p> <p><i>Mozgóképkultúra és médiaismeret:</i> Dokumentumfilmek, híradók elemzése.</p> <p><i>Testnevelés és sport:</i> Olimpiatörténet, magyar részvétel és sikerek a korszak olimpiáin.</p> <p><i>Informatika:</i> Multimédia CD-ROM használatával Magyarország XX. századi eseményeinek és azok hátterének</p>

<p>f bb eseményei, jellemz i, szerepl i. <i>Forradalom, reform és kompromisszum.</i></p>	<p><i>(Pl. Magyar lakosság kivándorlásának és emigrációjának irányai, célállomásai [pl. Nyugat Európa országai, USA, Izrael] létszámadatai, és következményei.)</i></p> <p><i>Kritikai gondolkodás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Feltételezések megfogalmazása híres emberek viselkedésének mozgatórugóiról. <i>(Pl. Nagy Imre/Kádár János 1956-os szerepvállalása.)</i> – Érvek gy jtése feltevések mellett és ellen, az érvek kritikai értékelése. <i>(Pl. koncepciók perек.)</i> – Többféleképpen értelmezhet szövegek jelentésrétégeinek feltárása. <i>(Pl. a Rákosi-korszak viccei.)</i> <p><i>Kommunikáció:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Beszélgetés egy történelmi témáról. <i>(Pl. a Nyugat magatartása 1956-ban.)</i> – Folyamatábra, diagram készítése. <i>(Pl. az 1945. és 1947. évi választások eredményei.)</i> <p><i>Tájékozódás id ben és térben:</i></p> <p>A világtörténet, az európai és a magyar történelem kölcsönhatásainak elemzése. <i>(Pl. az 1956-os forradalom és környezete.)</i></p>	<p>megismerése.</p>

Értelmez kulcsfogalmak	Ok és következmény, történelmi forrás, tény és bizonyíték, interpretáció, történelmi néz pont.
Tartalmi kulcsfogalmak	Társadalom, társadalmi csoport, identitás, társadalmi mobilitás, felemelkedés, lesüllyedés, elit réteg, középréteg, alsó réteg, népesedés, népességrobbanás, migráció, életmód, város, nemzet, nemzetiség, gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer, termelés, er forrás, gazdasági szerepl , gazdasági kapcsolat, gazdasági teljesítmény, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, adó, politika, állam, államforma, köztársaság, államszervezet, parlamentarizmus, közigazgatás, szuverenitás, népképviselő, demokrácia, diktatúra, emberi jog, állampolgári jog, vallás, vallásüldözés, egyházüldözés, vallásszabadság.
Fogalmak, adatok	<p><i>Fogalmak:</i> Szövetséges Ellen rz Bizottság, földosztás, Független Kisgazdapárt, Nemzeti Parasztpárt, Magyar Kommunista Párt, Szociáldemokrata Párt, háborús b nös, népbíróság, kitelepítés, lakosságcsere, Magyar Dolgozók Pártja (MDP), államosítás, népköztársaság, internálás, osztályharc, ÁVH, besúgó hálózat, ügynök, egypártrendszer, pártállam, reakciós, koncepciós perek, kulák, szövetkezet, beszolgáltatás, iparosítás, kétkeres s családmodell, aranycsapat, Pet fi Kör, MEFESZ, intervenció.</p> <p><i>Személyek:</i> Mindszenty József, Tildy Zoltán, Nagy Ferenc, Kovács Béla, Kéthly Anna, Esterházy János, Márton Áron, Rákosi Mátyás, Rajk László, Kádár János, Nagy Imre, Maléter Pál, Bibó István.</p> <p><i>Topográfia:</i> Recsk, Hortobágy, Sztálinváros (Dunaújváros), az 1956-os forradalom f bb f városi helyszínei, Mosonmagyaróvár.</p> <p><i>Kronológia:</i> 1945. március (földosztás), 1946 (a forint bevezetése), 1947. február 10. (a párizsi béke), 1947 (kékcédulás választások), 1948 (a Magyar Dolgozók Pártjának megalakulása, a nyílt kommunista diktatúra kezdete, az iskolák államosítása), 1949 (a kommunista alkotmány, a Mindszenty- és a Rajk-per), 1950 (a szerzetesrendek feloszlata, a tanácsrendszer létrejötte), 1953–55 (Nagy Imre els miniszterelnöksége), 1956. október 23. (a forradalom kirobbanása), 1956. október 28. (a forradalom gy zelme), 1956. november 4. (szovjet támadás indul Magyarország ellen).</p>

Tematikai egység	A két világrendszer versengése, a szovjet tömb felbomlása		Órakeret 8 óra
Elzetes tudás	A kétpólusú világ kialakulása a második világháborút követő években. A szovjet tömb és a nyugati integráció legfontosabb jellemzői. A hidegháborús szembenállás. A gyarmati rendszer felbomlása.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	<p>◀ A tanuló érti és tudja, hogy milyen tényezők vezettek a kétpólusú világrend megszűnéséhez.</p> <p>Felismeri a kommunista társadalmi-gazdasági berendezkedés fejlődésképtelenségét.</p> <p>Érti a két világrendszer közötti versengés legfontosabb mozgatórugóit, ismeri annak legfontosabb állomásait. Átlátja a leglényegesebb különbségeket a két szembenálló tömb országai között a politikai rendszer működése, a gazdaság, a társadalom és az életmód terén.</p> <p>Felismeri, hogy a modern technológia, a globalizációs folyamatok, a szabadság ideológiája és a kommunikációs rendszerek milyen szerepet tölthettek be a szovjet típusú rendszerek bukásában.</p> <p>Képes ismereteket meríteni különböző történelmi, társadalomtudományi, filozófiai és etikai kézikönyvekből, atlaszokból. Ezek tanulmányozását követően kialakult álláspontját képes vitában megvédeni.</p>		
Témák	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	
<p>Szovjet-amerikai konfliktusok, a versengés és együttműködés formái, területei.</p> <p>Demokrácia és a fogyasztói társadalom nyugaton – diktatúra és hiánygazdaság keleten.</p> <p>A vallások, az életmód (szabadid, sport, turizmus) és a kulturális szokások (divat, zene) változásai a korszakban.</p> <p>A kétpólusú világrend megszűnése: Németország egyesítése, a Szovjetunió és Jugoszlávia szétesése.</p>	<p><i>Ismeretszerzés, tanulás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Különböző élethelyzetek megfigyelése. (Pl. mindennapi élet a vasfüggöny két oldalán.) – Egy történelmi oknyomozás megtervezése. (Pl. az SZKP XX. kongresszusa.) <p><i>Kritikai gondolkodás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Feltevések történelmi személyiségek cselekedeteinek mozgatórugóiról. (Pl. szovjet és amerikai politikusok szerepe a korszakban.) – Elbeszélések, filmek vizsgálata a hitelesség szempontjából. (Pl. A mások élete [2006].) – Mindennapi élethelyzetek elbeszélése, eljátszása a különböző szereplők 	<p><i>Mozgókép-kultúra és médiaismeret:</i> Tömegkommunikáció, a média és a mindennapi élet.</p> <p><i>Informatika:</i> Neumann János és a modern számítógépek. Az internet.</p> <p><i>Biológia-egészségtan:</i> A DNS és a géntechnológia.</p> <p><i>Fizika:</i> Az űrkutatás.</p> <p><i>Ének-zene:</i> A beat és a rock. Szórakoztató zenei műfajok.</p>	

	<p>néz pontjából. (Pl. a hippie-mozgalom.)</p> <p><i>Kommunikáció:</i> Képi és egyéb információk elemzése. (Pl. szovjet és amerikai karikatúrák elemzése.)</p> <p><i>Tájékozódás térben és időben:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Kronológiai adatok rendezése. (Pl. a hidegháború, enyhülés, kis hidegháború.) – Egyszer térképvázlatok készítése. 	
Értelmez kulcsfogalmak	Történelmi időpontok és következmény, történelmi források, tény és bizonyíték, interpretáció, történelmi nézőpont.	
Tartalmi kulcsfogalmak	Társadalom, társadalmi csoport, identitás, társadalmi mobilitás, népesedés, népességrobbanás, migráció, életmód, város, nemzet, nemzetiség, gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer, termelés, erőforrás, gazdasági szereplő, gazdasági kapcsolat, gazdasági teljesítmény, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, piacgazdaság, gazdasági válság, adó, politika, állam, államforma, államszervezet, parlamentarizmus, emberi jog, állampolgári jog, diktatúra, birodalom, szuverenitás, centrum, periféria, népképviselő, demokrácia, diktatúra, vallás, vallásüldözés.	
Fogalmak, adatok	<p><i>Fogalmak:</i> fegyverkezési verseny, enyhülési politika, szociális piacgazdaság, ökumené, harmadik világ, beat korszak, hippie mozgalom, olajválság, iszlám fundamentalizmus, terrorizmus, Cartha '77 mozgalom, prágai tavasz, diáklázadások, szolidaritás, Európai Unió, PC, mobiltelefon.</p> <p><i>Személyek:</i> Tito, De Gaulle, Brezsnyev, Ceaușescu, Willy Brandt, Thatcher, Reagan, Gorbacsov, Helmut Kohl, Lech Wałęsa, Václav Havel, II. János Pál.</p> <p><i>Topográfia:</i> Berlin, Helsinki, Prága, Gdańsk, Csernobil, Temesvár.</p> <p><i>Kronológia:</i> 1964–1973 (a vietnami háború), 1967 (a „hatnapos háború”), 1968 (a prágai tavasz, a Brezsnyev-doktrína, párizsi diáklázadások), 1969 (az első Holdra szállás), 1972 (SALT-1 szerződés), 1975 (a helsinki értekezlet), 1979 (SALT-2 szerződés, szovjet csapatok Afganisztánban), 1989 (a kelet-közép-európai rendszerváltások, a berlini fal lebontása), 1991 (a Szovjetunió szétesése, a délszláv válság és az Öböl-háború kirobbanása).</p>	

Tematikai egység	A Kádár-korszak		Órakeret 10 óra
Elzetes tudás	A Kádár-korszak legfontosabb politikai, gazdasági, társadalmi és kulturális jellemzői. A szocialista rendszer válságának okai. A magyar rendszerváltozás fordulópontjai és szereplői.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	<p>A tanuló családtagjain keresztül tájékozódik a megélt és megírt történelem különböző ségeiről.</p> <p>Tudatosítja a hatalom által a társadalomra kényszerített kompromisszum jellemzőit és hatásait. Átlátja a szocialista időszak Magyarország további történelmére és jelenére gyakorolt hatásait. Megérti, hogy Kádár János személye és a nevével fémjelzett korszak miért osztja meg ma is a közvéleményt.</p> <p>A tanuló megismeri az 1956-os forradalom és szabadságharcot követ kegyetlen megtorlás tényeit, a törvénytelen bírósági tárgyalások, ítéletek jellemzőit. Ismeri a Kádár-rendszer jellegét és tisztában van annak mozgásterével. Képes sokoldalúan elemezni a Kádár-rendszer válságának és bukásának okait, körülményeit, felismeri a rendszer lényegi reformálhatatlanságát. Ismeri a békés rendszerváltozás menetét.</p> <p>Képes mások érvelésének összefoglalására, értékelésére és figyelembe vételére, meghatározott álláspontok cáfolására, véleménykülönbségek tisztázására, valamint a saját álláspont gazdagítására.</p>		
Témák	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	
<p>Megtorlás és a konszolidáció.</p> <p>Gazdasági reformok, társadalmi változások a Kádár-korszakban.</p> <p>Életmód és mindennapok, a szellemi- és sportélet.</p> <p>A Kádár-rendszer válsága, a külpolitikai változások és az ellenzéki mozgalmak.</p> <p>A rendszerváltozás „forgatókönyve”, mérlege, nyertesek és vesztesek. <i>Forradalom, reform és kompromisszum.</i></p> <p>Nemzeti és etnikai kisebbségek Magyarországon a kétpólusú világ időszakában. <i>Népesség, demográfia.</i></p>	<p><i>Ismeretszerzés, tanulás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Ismeretszerzés statisztikai táblázatokból, diagramokból. <i>(Pl. a földterületek nagyságának változása 1956–1980 között.)</i> – Ismeretszerzés írásos forrásokból. <i>(Pl. a gazdasági mechanizmus reformja.)</i> – Emberi magatartástípusok, élethelyzetek megfigyelése, következtetések levonása. <i>(Pl. a Kádár-korszak besúgóí; ellenzéke.)</i> <p><i>Kritikai gondolkodás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Feltevések megfogalmazása egyes társadalmi-történelmi jelenségek háttéréről. 	<p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> Németh László, Nagy László, Sütő András, Weöres Sándor, Ottlik Géza, Örkény István.</p> <p><i>Mozgóképkultúra és médiaismeret:</i> Dokumentumfilmek, híradók elemzése; stílusirányzatok: budapesti iskola.</p> <p><i>Testnevelés és sport:</i> Olimpiatörténet, magyar részvétel és sikerek a korszak olimpiáin.</p>	

<p>A határon túli és a világban szétszóródott magyarság helyzete a kétpólusú világ id szakában.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – <i>(Pl. a magyar társadalom megbékélése a kádári hatalommal.)</i> – Tételmondat meghatározása, szövegtömörítés. <i>(Pl. a rendszerváltó pártok programjai.)</i> – Többféleképpen értelmezhet szövegek jelentésrétegeinek feltárása. <i>(Pl. a Kádár-korszak viccei.)</i> <p><i>Kommunikáció:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Folyamatábra, diagram készítése. <i>(Pl. a parlamenti patkó az 1990-es választás után.)</i> – Beszámoló, kisel adás tartása. <i>(Pl. ifjúsági szubkultúrák a Kádár-korszakban címmel.)</i> <p><i>Tájékozódás id ben és térben:</i></p> <p>A világtörténet, az európai és a magyar történelem kölcsönhatásainak elemzése. <i>(Pl. összehasonlító kronológiai táblázat készítése.)</i></p>	
<p>Értelmez kulcsfogalmak</p>	<p>Ok és következmény, történelmi forrás, tény és bizonyíték, interpretáció, történelmi néz pont.</p>	
<p>Tartalmi kulcsfogalmak</p>	<p>Társadalom, társadalmi csoport, identitás, társadalmi mobilitás, felemelkedés, lesüllyedés, elit réteg, középréteg, alsó réteg, népesedés, népességrobbanás, migráció, életmód, város, nemzet, nemzetiség, gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer, termelés, er források, gazdasági szerepl k, gazdasági kapcsolatok, gazdasági teljesítmény, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, adó, politika, állam, államforma, köztársaság, államszervezet, parlamentarizmus, közigazgatás, szuverenitás, népképviselő, demokrácia, diktatúra, emberi jog, állampolgári jog, vallás, vallásüldözés, vallásszabadság.</p>	

<p>Fogalmak, adatok</p>	<p><i>Fogalmak:</i> Magyar Szocialista Munkáspárt (MSZMP), disszidens, amnesztia, új gazdasági mechanizmus, háztáji, második gazdaság, „három T”, lakótelep, televízió, Rubik kocka, ellenzéki mozgalmak, szamizdat, besúgó, ügynök, monori találkozó, lakiteleki találkozó, ellenzéki kerekasztal, spontán privatizáció, falurombolás, MDF, SZDSZ, FIDESZ, MSZMP, FKgP, KDNP, MSZP, többpártrendszer, gyülekezési jog, pluralizmus, jogállam, nemzeti kerekasztal, sarkalatos törvények, Alkotmánybíróság.</p> <p><i>Személyek:</i> Kádár János, Nagy Imre, Pozsgay Imre, T. Kés László, Antall József, Göncz Árpád, Sólyom László, Teller Ede.</p> <p><i>Topográfia:</i> Salgótarján, Százhalombatta, Monor, Lakitelek, B. s-Nagymaros.</p> <p><i>Kronológia:</i> 1958 (Nagy Imre kivégzése), 1963 (részleges amnesztia), 1968 (az új gazdasági mechanizmus bevezetése), 1971 (magyar-vatikáni megállapodás, Mindszenty József elhagyja Magyarországot), 1978 (az Egyesült Államok visszaadja a Szent Koronát), 1985 (a monori találkozó), 1987 (a lakiteleki találkozó), 1980 (Farkas Bertalan a világban), 1989. június 16. (Nagy Imre és társainak újratemetése), 1989. október 23. (a harmadik Magyar Köztársaság kikiáltása), 1989 (társasági és egyesülési törvény), 1990 (szabad országgyűlési és önkormányzati választások), 1991 (a szovjet csapatok kivonása Magyarországról).</p>
------------------------------------	--

Tematikai egység	Az egységesül Európa, a globalizáció kiteljesedése	Órakeret 8 óra
Elzetes tudás	Az Európai Unió létrejötte és az európai polgárok alapvet jogai. A vasfüggöny lebontása és következményei a keleti blokk országaiban. Globális problémák: urbanizáció, környezetszennyezés, terrorizmus, migráció, klímaváltozás.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A tanuló tisztázza álláspontját a globalizációval kapcsolatban, annak el nyei és hátrányai ismeretében. Azonosul a f morális célokkal (demokrácia, antirasszizmus, háborúellenesség), felismerve azok esetenkénti ellentmondásait is. Képes a demokratikus értékek ismeretében a történelmi-társadalmi kérdések, folyamatok árnyalt megítélésére, érti a felel s állampolgári magatartás lényegét. Kialakul benne a környezettudatos magatartás, ismeri az ehhez kapcsolódó egyéni feladatokat, valamint felismeri a társadalom egészének érdekeit. Megismeri a globalizáció f mozgatórugóit, és tisztában vannak a világ fejl désére gyakorolt hatásaival. Képes a globalizációs folyamatok, kihívások és az egységesül Európa el nyeinek és hátrányainak sokoldalú feldolgozására. Képes önálló esszé készítéséhez önálló kérdések világos megfogalmazására, és magának az esszének a megírására is. Képes más iskolai tantárgyak ismeretanyagának a felhasználására is.	
Témák	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<p>Az információs – technikai forradalom és a tudásipar. A globális világgazdaság új kihívásai és ellenmondásai. <i>Technikai fejl dés feltételei és következményei. Er források és termelési kultúrák.</i></p> <p>A fenntarthatóság dilemmái. A civilizációk, kultúrák közötti ellentétek kiélez dése.</p> <p>Az egypólusútól a többpólusú világrend felé.</p> <p>A mediatisált világ. A tömegkultúra új jelenségei napjainkban. <i>Tömegtájékoztató, sajtó, propaganda.</i></p>	<p><i>Ismeretszerzés, tanulás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Az internet felhasználása történelmi ismeretek szerzésére. <i>(Pl. atomfegyverrel rendelkező országok az ezredforduló után.)</i> – Vizuális rendez k (táblázatok, ábrák, vázlatok) készítése. <i>(Pl. a mai hatalmi viszonyokat bemutató ábra.)</i> <p><i>Kritikai gondolkodás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Adatok, modellek, elbeszélések elemzése a bizonyosság, a lehetőség és a valószínűség szempontjából. <i>(Pl. globális világ fejl désének határai.)</i> – Erkölcsi kérdéseket felvet helyzetek 	<p><i>Földrajz:</i> Az EU kialakulása, jellemzői, tagállamai; globális világgazdaság napjainkban, globális környezeti problémák; népesség, népesedés, urbanizáció; fejlődés és fejlettségi országok gazdaságának jellemzői; Kína.</p> <p><i>Informatika:</i> Információk gyjtése az internetről. Bemutatók, dokumentumok készítése. Információs társadalom. Információkeresés, információ-felhasználás.</p> <p><i>Etika; filozófia:</i> Korunk erkölcsi kihívásai.</p> <p><i>Ének-zene:</i> Világzene.</p>

<p>Az Európai Unió alapelvei, intézményei, működése és problémái.</p>	<p>felismerése, bemutatása. (Pl. klónozás.)</p> <p><i>Kommunikáció:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Tabló készítése önállóan gyjtött képekből. (Pl. globális környezeti problémák.) – Beszélgetés (vita) társadalmi, történelmi témákról. (Pl. Brazília, Oroszország, India, Kína) megnövekedett szerepe.) <p><i>Tájékozódás térben és időben:</i></p> <p>A világtörténet, az európai történelem, a magyar történelem eltérő időbeli ritmusának és kölcsönhatásainak elemzése. (Pl. centrumok és perifériák napjainkban.)</p>	
<p>Értelmez kulcsfogalmak</p>	<p>Történelmi idő, változás és folyamatosság, tény és bizonyíték, történelmi nézőpont.</p>	
<p>Tartalmi kulcsfogalmak</p>	<p>Társadalom, társadalmi csoport, identitás, társadalmi mobilitás, felemelkedés, lesüllyedés, elit réteg, középréteg, alsó réteg, népesedés, népességrobbanás, migráció, életmód, város, nemzet, nemzetiség, gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer, termelés, erőforrás, gazdasági szereplő, gazdasági kapcsolat, gazdasági teljesítmény, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, gazdasági válság, adó, centrum, periféria, politika, állam, államforma, államszervezet, parlamentarizmus, közigazgatás, önkormányzat, szuverenitás, népképviselő, demokrácia, diktatúra, vallás, vallásüldözés.</p>	
<p>Fogalmak, adatok</p>	<p><i>Fogalmak:</i> globalizáció, multikulturalizmus, nemzetközi terrorizmus, vallási fanatizmus, fogyasztói társadalom, adósságspirál, globális felmelegedés, ökológiai katasztrófa, fenntarthatóság, környezetvédelem, fiatalodó és öregedő társadalom, migráció, foglalkozási szerkezet, diszkrimináció, integráció, euró, internet, tömegkommunikáció. <i>Személyek:</i> George Bush, Borisz Jelcin, Bill Clinton, Tony Blair, George W. Bush. <i>Topográfia:</i> az EU tagállamai. <i>Kronológia:</i> 1992 (a maastrichti szerződés aláírása), 1993 (Csehország és Szlovákia szétválása),</p>	

	<p>1995 (a schengeni egyezmény életbe lépése), 1999 (a NATO bombázza Szerbiát), 2001 (terrortámadás az Egyesült Államok ellen), 2002 (az euró bevezetése), 2004 (tíz új tagállam csatlakozik az EU-hoz, köztük Magyarország is).</p>
--	--

Tematikai egység	A demokratikus viszonyok megteremtése és kiépítése Magyarországon	Órakeret 6 óra
Elzetes tudás	A magyar rendszerváltozás fordulópontjai és f szerepl i. A demokratikus viszonyok megteremtése és kiépítése Magyarországon. A szomszédos országokban él magyarság sorsa.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	<p>A tanuló híve és rz je demokratikus rendszerünk vívmányainak, elkötelezettje a továbbfejlesztésének.</p> <p>Felismeri a közösségi és egyéni érdekek ütközését, kiegyenlítési törekvéseit a társadalomban. Megérti a kisebbségi lét problémáit a Magyarországon él etnikai és kulturális kisebbségek, illetve a határokon túl él magyar kisebbség szempontjából egyaránt.</p> <p>A tanuló átlátja a békés rendszerváltás jelent ségét és tudatosulnak benne annak árnyoldalai, ellentmondásai (pl. forradalomszer átalakulások társadalmi egyeztetés nélkül). Belátja, hogy a rendszerváltozásnak nyertesei és vesztesei egyaránt voltak, nem mindig a társadalmi igazságosságnak megfelel en. Tisztában van a rendszerváltozás el tti és az azt követ id szak politikai és gazdasági rendszere közötti legfontosabb különbségekkel. Reális kép alakul ki benne Magyarország szerepér l és lehet ségeir l az európai integráción belül, továbbá ismeri fontosabb külkapcsolatait, és tudatosul benne a jelent sebb nemzetiségi és emigráns közösségek híd-szerepe.</p> <p>Képes a nemzet, kisebbség és a helyi társadalmak fogalmak szakszer használatára. Érvekkel is alátámasztott véleményt tud megfogalmazni az elmúlt évtizedek hazai gazdasági-társadalmi folyamatairól.</p>	
Ismeretek	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<p>A posztszocialista régió és Magyarország helyzete, problémái 1990 után.</p> <p>A közjogi rendszer jogállami átalakítása és intézményrendszere 1990 után. <i>Hatalommegosztás formái, színterei.</i></p> <p>A piacgazdaságra való áttérés és az átalakulás ellentmondásai, regionális gazdasági különbségek.</p> <p>Magyarország euroatlanti csatlakozásának folyamata <i>Fölzárkózás, lemaradás.</i></p>	<p><i>Ismeretszerzés, tanulás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Ismeretszerzés statisztikai táblázatokból, grafikonokból, diagramokból. <i>(Pl. Magyarország demográfiai helyzete.)</i> – Magatartástípusok, élethelyzetek megfigyelése, következtetések levonása. <i>(Pl. kisebbségek határon innen és túl.)</i> – Az internet felhasználása történelmi ismeretek szerzésére. <i>(Pl. Magyarország és az Európai Unió kapcsolata.)</i> 	<p><i>Informatika:</i> Információkeresés, információ-felhasználás.</p> <p><i>Matematika:</i> Diagramok, táblázatok, grafikonok – adatleolvasás, készítés, értelmezés, statisztikai fogalmak ismerete.</p> <p><i>Etika; filozófia:</i> Korunk erkölcsi kihívásai.</p>

<p>A társadalmi egyenltlenségek és a mobilitás problémái. A magyarországi cigányok (romák). <i>Nők, férfiak életmódja és társadalmi helyzete, életformák, szegények és gazdagok világa.</i></p> <p>A határon túli magyarság helyzete. Magyarok a nagyvilágban. <i>Kisebbség, többség, nemzetiségek.</i></p>	<p><i>Kritikai gondolkodás:</i> Különbségek felismerése, a változások nyomán követése egy-egy történelmi jelenség kapcsán. <i>(Pl. Magyarország államberendezkedésének változásai a XX. század folyamán.)</i></p> <p><i>Kommunikáció:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Beszélgetés (vita) egy társadalmi, történelmi témáról. Saját vélemény megfogalmazása. <i>(Pl. cigányság romák integrációja.)</i> – Események, történetek, jelenségek dramatikus megjelenítése. <i>(Pl. hajléktalansors, munkanélküliség, a mélyszegénység problémái.)</i> <p><i>Tájékozódás térben és időben:</i> Az adott téma tanulmányozásához leginkább megfelelő térkép kiválasztása különféle atlaszokból. <i>(Pl. Magyarország népesedési viszonyainak, az életkörülmények változásainak bemutatása.)</i></p>	
<p>Értelmez kulcsfogalmak</p>	<p>Történelmi idő, változás és folyamatosság, tények és bizonyítékok, történelmi nézőpont.</p>	
<p>Tartalmi kulcsfogalmak</p>	<p>Társadalom, társadalmi csoport, identitás, társadalmi mobilitás, felemelkedés, lesüllyedés, elit réteg, középréteg, alsó réteg, népesedés, népességrobbanás, migráció, életmód, város, nemzet, nemzetiség, gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer, termelés, erőforrás, gazdasági szereplő, gazdasági kapcsolat, gazdasági teljesítmény, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, gazdasági válság, adó, centrum, periféria, politika, állam, államforma, államszervezet, parlamentarizmus, közigazgatás, önkormányzat, szuverenitás, népképviselő, demokrácia, diktatúra, vallás, vallásüldözés.</p>	

Fogalmak, adatok	<p><i>Fogalmak:</i> privatizáció, kárpótlás, migráció, mobilitás, foglalkozási szerkezet, munkanélküliség, diszkrimináció, szegregáció, integráció, népszavazás, ombudsman, autonómia, magyar igazolvány, kettős állampolgárság.</p> <p><i>Személyek:</i> Horn Gyula, Orbán Viktor, Mádl Ferenc, Medgyessy Péter.</p> <p><i>Topográfia:</i> a határon túli magyarlakta területek.</p> <p><i>Kronológia:</i> 1996 (a magyar honfoglalás millecentenáriuma), 1999 (Magyarország a NATO tagjává válik), 2000 (a magyar államalapítás millenniuma), 2004 Magyarország csatlakozása az Európai Unióhoz).</p>
-----------------------------	---

Tematikai egység	Társadalmi ismeretek		Órakeret 4 óra
Előzetes tudás	A társadalmi tagozódással kapcsolatos korábbi történelmi és földrajzi ismeretek, valamint személyes tapasztalatok.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	<p>A társadalom makro- és mikrostruktúráját alkotó elemek azonosítása.</p> <p>A társadalom tagoltságából eredő egyenlőtlenségek felismertetése, ezek okainak azonosítása.</p> <p>A társadalmi felelősségvállalás elvi szükségességének megértetése és néhány gyakorlati módjának megismertetése.</p> <p>A kisebbségek szerepe a helyi, lokális és országos ügyek alakításában.</p>		
Ismeretek	Fejlesztési feladatok	Kapcsolódási pontok	
<p>Családformák a mai világban. Kortárs csoport és ifjúsági szubkultúrák.</p> <p>A helyi társadalom, a civil társadalom és az önkéntesség.</p> <p>Nemzet és nemzetiség. Kulturális és etnikai kisebbségek Magyarországon.</p> <p>Esélyegyenlőtlenség és hátrányos társadalmi helyzet. Társadalmi felelősségvállalás és szolidaritás. Tudatos fogyasztói magatartás.</p> <p>A nagy ellátórendszerek (egészségügy, társadalombiztosítás, oktatás) megismerése.</p>	<p><i>Ismeretszerzés, tanulás:</i> Családtípusok azonosítása és jellemzése személyes tapasztalatok és a médiából vett példák alapján.</p> <p><i>Kritikai gondolkodás:</i> A nemzeti-, a közép-európai-, valamint az európai identitás értelmezése.</p> <p><i>Kommunikáció:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Aktuális szocializációs kérdések, dilemmák és problémák megvitatása. – A többes identitás fogalmának és gyakorlati érvényesülésének megvitatása. – Egy nemzeti kisebbség, valamint egy hátrányos helyzetű társadalmi csoport életének bemutatása szóban vagy írásban. 	<p><i>Földrajz:</i> Magyarország régiói; demográfiai mutatók; a magyar tájak kulturális, néprajzi értékei.</p> <p><i>Etika:</i> Társadalmi szolidaritás. Többség és kisebbség.</p>	
Kulcsfogalmak	Család, társadalom, szocializáció, kultúra, etnikum, nemzet, nemzetiség.		
Fogalmak	Szubkultúra, kortárs csoport, helyi társadalom, civil társadalom, kisebbség, többség, érdekképviselet, érdekegyeztetés, identitás, hátrányos helyzet, felelősségvállalás, szolidaritás, önkéntesség, tudatos fogyasztói magatartás.		

Tematikai egység	Állampolgári ismeretek		Órakeret 4 óra
Elszerezendő tudás	A politikai rendszerek és az állampolgárok közötti viszony történelmi formáinak ismerete. Az iskolai diákönkormányzat működésével kapcsolatos tapasztalatok.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az aktív és felelős állampolgársághoz szükséges ismeretek és készségek megismerése. Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának megismerése. Az alapvető állampolgári jogok és kötelességek tudatosítása. Az ezek gyakorlásához kapcsolódó legfontosabb tevékenységi formák azonosítása. A magyarországi és az uniós politikai rendszer legfontosabb elemeinek megismertetése, a politikai részvétel jelentőségének tudatosítása. Az új Alaptörvény szellemiségének és fontosabb pontjainak feldolgozása.		
Ismeretek	Fejlesztési feladatok	Kapcsolódási pontok	
<p>Állampolgári jogok és kötelességek.</p> <p>Magyarország és az Európai Unió politikai intézményrendszere.</p> <p>A magyar és az európai állampolgárság legfontosabb ismérvei.</p> <p>A magyar választási rendszer (országgyűlési és helyhatósági választások).</p> <p>A politikai részvétel formái. A közvetett és a közvetlen demokrácia eszköztára.</p>	<p><i>Ismeretszerzés, tanulás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – A magyarországi országgyűlési választások modellezése. – A hazai helyhatósági választások működési mechanizmusának modellezése. <p><i>Kritikai gondolkodás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Az állampolgári jogok és kötelességek kölcsönös viszonyrendszerének elemzése. – A felelősségteljes választói magatartás értelmezése. – A többes állampolgárság fogalmának értelmezése. 	<p><i>Földrajz:</i> Az Európai Unió kialakulása és működésének jellemzői.</p> <p><i>Etika:</i> Törvény és lelkiismeret.</p>	
Kulcsfogalmak	Állam, állampolgár, politika, intézmény.		
Fogalmak	Állampolgári jog, állampolgári kötelesség, politikai intézményrendszer, választás, választási rendszer, unió, országgyűlés, helyhatóság, politikai részvétel, közvetett demokrácia, közvetlen demokrácia, önkormányzat, párt, parlamenti küszöb, állampolgári jogok biztosa, Állami Számvevőszék.		

Tematikai egység	Pénzügyi és gazdasági kultúra		Órakeret 5 óra
Elzárts tudás	A bankok működésével kapcsolatos gazdaságföldrajzi ismeretek. A gazdálkodással és a pénzkezeléssel kapcsolatos személyes tapasztalatok.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az alapvető pénzügyi és gazdasági fogalmak megismertetése, a gazdasági folyamatok ható tényezőinek megértetése. A tudatos és felelős állampolgári gazdálkodás elveinek megismerése, elfogadása.		
Ismeretek	Fejlesztési feladatok	Kapcsolódási pontok	
<p>Az állam gazdasági szerepvállalása és kapcsolata a gazdaság különböző szereplőivel. Az állam bevételei. Az állam stabilizációs, redistribúciós és tekeallokációs feladatai.</p> <p>A költségvetési és a monetáris politika eszköztára, szerepe a gazdaságpolitikai célok megvalósításában.</p> <p>A pénzpiac működése, megtakarítók és forrásigénylők. A pénzügyi közvetítők helye a nemzetgazdaságban.</p> <p>A vállalkozások helye a nemzetgazdaságban, szerepük a GDP megtermelésében. Vállalkozási formák. Vállalkozások létrehozása és működtetése. A vállalkozások és a piac kapcsolata. Az üzleti terv.</p>	<p><i>Ismeretszerzés, tanulás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Az adók és járulékok szerepének megértése a modern nemzetgazdaságok működésében. – A vállalkozási formák különbségeinek megértése, különféle példák elemzése révén. – A banki és a nem banki pénzügyi közvetítők sajátos gazdasági szerepeinek azonosítása. – Néhány hazai vállalkozás és a vállalkozói életforma megismerése példákon keresztül. <p><i>Kritikai gondolkodás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – A tekeszerzés különféle lehetőségeinek (teszde, értékpapírok, lízing) összehasonlítása. – Az állami szerepvállalás és az adózás közötti kapcsolatok feltárása. – A pénzügyekkel, gazdasággal foglalkozó írott, vagy audiovizuális médiaszövegek elemzése és feldolgozása. – Vázlatos üzleti terv készítése szituációs gyakorlat keretében. – Vita az adózási morállal kapcsolatos kérdésekről. 	<p><i>Földrajz:</i> A modern pénzügyi közvetítési rendszer a világgazdaságban (Pl. pénzügyi piacok, nemzetközi monetáris intézmények, nemzetközi tekeáramlás, környezeti problémák, fenntarthatóság és az állam).</p> <p><i>Etika:</i> A felelősség új dimenziói a globalizáció korában.</p>	

Tematikai egység	Munkavállalás		Órakeret 5 óra
Elzertes tudás	Diákmunka során szerzett személyes tapasztalatok. A környezet munkával kapcsolatos mintáinak ismerete.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az alapvető munkavállalói jogok és kötelezettségek tudatosítása. A munkába állás folyamatának és az alkalmazotti lét néhány fontos jellemzőjének megismertetése. A munkatevékenység emberformáló és értékteremtő erejének felismerése, elfogadása.		
Ismeretek	Fejlesztési feladatok	Kapcsolódási pontok	
<p>A munkaerő és a piac kapcsolata. Munkaerő piaci elvárások itthon és külföldön.</p> <p>Szakképzettség. Álláskeresési technikák. Pályakezdés, beilleszkedés a munkahelyi közösségbe.</p> <p>Munkajogi alapok. Foglalkoztatási formák. A munkaszerződés tartalma.</p> <p>A munkaviszonyhoz kapcsolódó jogok és kötelezettségek (<i>munkaszerződés, bérszámítás, adózás, egészségbiztosítás és nyugdíjbiztosítás, kollektív szerződés</i>).</p> <p>A munkaviszony megszűnése, munkanélküli ellátás, álláskeresési támogatás, visszatérés a foglalkoztatásba.</p>	<p><i>Ismeretszerzés, tanulás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Munkaerő piaci információk gyűjtése, a magyarországi és az uniós lehetőségek feltérképezése. (<i>Pl. állások és elvárások</i>). – Egy állás elnyeréséhez kapcsolódó lépések megismerése, tapasztalatok szerzése a dokumentumok kezelésével kapcsolatban. (<i>Pl. álláshirdetés, tájékoztató, önéletrajz, motivációs levél, interjú, munkaszerződés</i>). – A munkaviszonyhoz kapcsolódó adózási, egészség- és társadalombiztosítási teendők modellezése. – Saját bankszámla nyitásának, bankkártya kiváltásának és az internetes bankfiók használatának modellezése. – Tájékoztató a munkanélküliek ellátásáról, átképzési és visszatérési lehetőségekről a területileg illetékes hivatalokon keresztül. 	<p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> Tájékoztató listászerző, nem folyamatos szövegekben. Ismerkedés az olyan, végrehajtásra szánt, aktuális szövegekkel, mint a számla, az önéletrajz, a szerződés és az adóbevallás.</p> <p><i>Informatika:</i> Információk gyűjtése az internetről. Bemutatók, dokumentumok készítése.</p>	

	<p><i>Kommunikáció:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – A munkahelyi közösségbe való beilleszkedés problémáinak modellezése szerepjáték keretében. – Az egyéni és a vállalati érdek ütközését megjelenítő viták szervezése. 	
Kulcsfogalmak	Gazdaság, piac, munka.	
Fogalmak	Állás, adó, biztosítás, szerződés, munkaerőpiac, munkaadó, munkavállaló, foglalkoztatás, munkaviszony, önéletrajz, motivációs levél, munkajog, munkaszerződés, munkaidő, munkabér, adózás, adóbevallás, személyi jövedelemadó, egészségbiztosítás, társadalombiztosítás, munkanélküliség, munkanélküli ellátás, álláskeresési támogatás.	

Tematikai egység	Rendszerez ismétlés	Órakeret 25 óra
El zetes tudás	A középiskolai történelem, társadalom és állampolgári ismeretanyag.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az érettségi témakörök rendszerez ismétlése során felkészülés az érettségi vizsgára.	

**A fejlesztés várt
eredményei a két
évfolyamos ciklus
végén**

Az újkori és modernkori egyetemes és magyar történelmi jelenségek, események rendszeres feldolgozásával a jelenben zajló folyamatok elzárnyásainak felismerése, a nemzeti öntudat és aktív állampolgárságra nevelés.

A múltat és a történelmet formáló, alapvető folyamatok, ok-okozati összefüggések felismerése (pl. a globalizáció felerősödése és a lokális közösségek megerősödése) és egyszerű, átélhető erkölcsi tanulságok (pl. társadalmi kirekesztés) azonosítása, ezeknek jelenre vonatkoztatása, megítélése.

Az új- és modernkorban élt emberek, közösségek sokoldalú élet-, gondolkodás- és szokásmódjainak azonosítása, a hasonlóságok és különbségek árnyalt felismerése, több szempontú értékelése.

A civilizációk története jellegzetes sémájának alkalmazása újkori és modernkori egyetemes történelemre.

A történelem értelmezését segítő kulcsfogalmak és egyéb egyedi fogalmak rendszeres és szakszerű alkalmazása révén, többoldalú történelmi tájékozódás és árnyalt gondolkodás.

Ismerje fel a tanuló, hogy az utókor, a történelmi emlékezet a nagy történelmi személyiségek tevékenységét többféle módon és szempont szerint értékeli, egyben legyen képes saját értékítélete megfogalmazásakor a közösség hosszú távú nézőpontját alkalmazni.

Ismerje a XX. század kisebb korszakainak megnevezését, illetve egy-egy korszak főbb jelenségeit, jellemzőit, szereplőit, összefüggéseit.

Ismerje a magyar történelem főbb csomópontjait a 2. világháborútól az Európai Unióhoz való csatlakozásunkig. Legyen képes a bonyolult történelmi folyamat meghatározó összefüggéseit, szereplőit beazonosítani, valamint legyen képes egy-egy korszak főbb kérdéseinek problémaközpontú bemutatására, elemzésére.

Ismerje az új- és modernkorban meghatározó egyetemes és magyar történelem eseményeit, évszámait, történelmi helyszíneit. Legyen képes összefüggéseket találni a térben és időben eltérő történelmi események között, különös tekintettel azokra, melyek a magyarságot közvetlenül vagy közvetetten érintik.

Tudja, hogy a XX. században lényegesen átalakult Európa társadalma és gazdasága (polgárosodás, iparosodás) és ezzel párhuzamosan új eszméáramlatok, politikai mozgalmak, pártok jelennek meg. Ismerje fel, hogy az Egyesült Államok milyen körülmények között vált a mai világ vezető hatalmává és mutasson rá az ebből fakadó ellentmondásokra.

Legyen képes a határon túli magyarság sorskérdéseit felismerni.

Tudja a demokratikus és diktatórikus államberendezkedések közötti különbségeket, legyen képes a demokratikus berendezkedés elnyerését és működési nehézségeit egyaránt felismerni és azokat elemezni.

Ismerje fel a tanuló a világot – és benne hazánkat is – fenyegető veszélyeket (pl. túlnépesedés, betegségek, elszegényesedés, munkanélküliség, élelmiszerválság, tömeges migráció). Tudjon élni a globalizáció elnyerésével, benne az európai állampolgársággal.

Ismerje az alapvető emberi jogokat, valamint állampolgári jogokat és kötelezettségeket, Magyarország politikai rendszerének legfontosabb intézményeit, értse a választási rendszer működését.

Legyen képes ismereteket meríteni különböző ismeretforrásokból,

történelmi, társadalomtudományi, filozófiai és etikai kézikönyvekből, atlaszokból, szaktudományi munkákból, legyen képes ezek segítségével történelmi oknyomozásra. Jusson el kiseladások, beszámolók önálló jegyzetelése szintjére. Legyen képes az internetet kritikus és tudatos használatára történelmi, filozófia- és etikatörténeti ismeretek megszerzése érdekében.

Legyen képes különböző történelmi elbeszéléseket (pl. emlékiratok) összehasonlítani a narráció módja alapján. Legyen képes a különböző szövegek, hanganyagok, filmek stb. vizsgálatára és megítélésére a történelmi hitelesség szempontjából. Legyen képes történelmi jeleneteket elbeszélni, adott esetben eljátszani különböző szempontokból. Legyen képes erkölcsi kérdéseket felvetélethelyzeteket felismerni és bemutatni. Fogalmazzon meg önálló véleményt társadalmi, történelmi eseményekről, szereplőkről, jelenségekről, filozófiai kérdésekről. Legyen képes mások érvelésének összefoglalására, értékelésére és figyelembe vételére, a meghatározott álláspontok cáfolására, a véleménykülönbségek tisztázására, valamint a saját álláspont gazdagítására is. Legyen képes történelmi-társadalmi adatokat, modelleket és elbeszéléseket elemezni a bizonyosság, a lehetőség és a valószínűség szempontjából. Legyen képes összehasonlítani társadalmi-történelmi jelenségeket strukturális és funkcionális szempontok alapján. Legyen képes értékrendek összehasonlítására, saját értékek tisztázására. Értékelje a társadalmi-történelmi jelenségeket az értékrendek alapján.

Legyen képes történelmi-társadalmi témákat vizuálisan ábrázolni, esszét írni (filozófiai kérdésekről is), ennek kapcsán kérdéseket világosan megfogalmazni.

Legyen képes a történelmi időben történő sokoldalú tájékozódásra.

Legyen képes a különböző időszakot bemutató történelmi térképek összehasonlítása során a változások (pl. területi változások, népszárművelés, vallási megosztottság stb.) hátterének feltárására.

Legyen képes a nemzet, a kisebbség fogalmának és a helyi társadalom fogalmának szakszerű használatára, tudjon érvelni a társadalmi felelősségvállalás, illetve a szolidaritás fontossága mellett.

Legyen képes átlátni a nemzetgazdaság, a bankrendszer, a vállalkozási formák működésének legfontosabb szabályait.

Legyen képes munkavállalással összefüggő, a munkaviszonyhoz kapcsolódó adózási, egészség- és társadalombiztosítási kötelezettségek, illetve szolgáltatások rendszerét átlátni.

Történelem specializáció

11-12. évfolyam

Történelem

A középiskolai *történelemtanítás* az általános iskolai ismeretekre és tevékenységekre épül, jellegét tekintve azonban már forrás- és tevékenységközpontú. Olyan nevelő-oktató tevékenység, amelynek célja az általános történelmi műveltség kiterjesztése és elmélyítése, valamint a magasabb műveltség megalapozása. A történelmi tanulmányoknak jelentős szerepük van a tanulói személyiség fejlődésében, társadalmi cselekedeteik tudatosulásában. Fontos a történelmi eseményekben részt vevő egyének és csoportok nézeteinek és tetteinek megismerése, az ezek mögött húzódó motívumok, szándékok és élethelyzetek felismerése és megértése, a résztvevők felelősségének belátása.

Az iskola és benne a történelemtanítás egyik fő feladata értékek közvetítése. Olyan alapvető normákról, értékekről van szó, mint a nemzeti azonosságtudat kialakítása a magyar történelem feldolgozásával; az európai és egyetemes demokratikus értékrend kialakítása az egyetemes történelem elemzésével. Ezekon túl a társadalomismereti modulok és tantárgyrészek segítségével sor kerül a demokratikus gondolkodásra és magatartásra nevelésre; az állampolgári feladatokra és a tudatos közéleti részvételre való felkészítésre; az alapvető személyiségi és emberi jogok, valamint erkölcsi normák megismerésére és tisztelésére; az egyenlő bánásmóddal és esélyegyenlőséggel kapcsolatos ismeretek és képességek fejlesztésére; a szociális érzékenység kialakítására a társadalmi egyenlőtlenségek okainak megismertetésével. Nyitott, elfogadó gondolkodást kell kialakítani az eltérő kultúrák vonatkozásában a kisebbségek történelmének áttekintésével – beleértve a határon túli magyarság és a hazai nemzeti és etnikai kisebbségek múltját és jelenét is –, különös tekintettel a Kárpát-medencében együtt élő népekre. Cél továbbá a környezettudatosságra és, fenntarthatóságra nevelés a környezet és a természet, valamint az ember kapcsolatának koronkénti bemutatásával.

A középiskolai történelemtanítás a források önálló feldolgozásán alapuló, elemző jellegű, ami az összefüggések egyre önállóbb feltárását jelenti. Ugyanakkor a történelem élményszerű tanítására, közös feldolgozására kell törekedni, ami örömet jelent a diákok számára. Ehhez igénybe kell venni a hagyományos eszközök (tankönyvek, egyéb olvasmányok, térképek, audio-vizuális anyagok stb.) mellett a média modern eszközeit is (világháló, kép-, videó-, hang-megosztók, stb.). Ugyanakkor törekedni kell arra, hogy a tanulói tudás a tények ismeretén túl kiterjedjen a vitésének igényére, az önálló tájékoztató és tanulási módszerek elsajátítására, a problémaérzékenységre és a kritikai gondolkodásra is.

Az ismeret átadással azonos súllyal kell kezelni a tanulói képességek fejlesztését, melyet kellően változatos tevékenységformák biztosításával lehet a leghatékonyabban elérni. Ez azért is szükséges, hogy a tanulók képessé váljanak önálló ismeretek szerzésére, értelmezésére, azokkal kapcsolatban önálló vélemény megfogalmazására.

Fontos feladat a differenciált történelmi gondolkodás kialakítása, amely azonos események, történések különböző szempontú megközelítését jelenti. Hiszen minden történelmi esemény több szempontú, ennek megfelelően eltérő interpretációi is lehetnek. Ezeket kell felismerni és megérteni a tanulóknak, azonosulni velük vagy elutasítani azokat, megértve, hogyan éltek és gondolkodtak az adott kor emberei. Mindehhez szükséges a hagyományos politikatörténet feldolgozása mellett a társadalom-, művelődés- és mentalitástörténet megfelelő súlyú kezelése. Ehhez nyújt segítséget a köznevelési tartalmak mellett megjelenő ismétlődő/visszatérő és hosszsmetszeti témák egy része.

Fontos feladat a különböző képességek – az ismeretszerzés, tanulás; a kritikai gondolkodás; a kommunikáció; valamint az időben és térben való tájékozódás – azonos súlyú fejlesztése. Fontos, hogy a tanulók ezek révén rendelkezzenek a történelmi gondolkodás kialakításához szükséges alapokkal; birtokában legyenek alapvető történelmi tények ismeretének; tudják használni a szaknyelvet, értsek a történelmi fogalmakat; képesek legyenek ismereteiket szóban és írásban egyaránt feladni. Fontos, hogy a tanulók legyenek képesek értelmezni a történelmi múlt és a jelenkor társadalmi eseményeit, álláspontjukat pedig érvekkel alátámasztva tudják képviselni.

A tantervi táblázatok fejlesztési követelmények oszlopában a fejlesztési feladatokra lehet példákat találni. Az elvárás az, hogy a kétéves ciklusok során, a NAT-ban a megfelelő évfolyamokhoz kötött fejlesztési feladatok mindegyike legalább egyszer megjelenjen. A szaktanár döntheti el, hogy melyik témánál melyik fejlesztési feladatot vagy feladatokat, milyen konkrét formában dolgoz fel. A táblázatok ismeretek rovatában a kötelező jelöltek a tájékoztató jellegű, csupán javasolt ismétlődő/visszatérő és hosszsmetszeti témák, a fejlesztési követelmények példaként szolgáló feladatai, valamint a kapcsolódási pontok ajánlott anyagai.

A történelemtanítás feladata a tanulók történelemszemléletének formálása, ugyanakkor a pluralizmus jegyében az alkotmányos alapelvekbe nem ütköző, eltérő szemlélet tiszteletben tartása is elengedhetetlen.

Belépési feltételek

A történelmi tanulmányoknak jelentős szerepük van számos pozitív személyiségvonás kifejlesztésében, tudatosításában. A történelmi eseményekben résztvevők tetteinek ismerete, viselkedésük, döntéseik és cselekedeteik motívumainak megértése olyan kulcskompetenciák kialakulását teszi lehetővé, amelyek által az egyén mint társas lény és állampolgár megtalálhatja helyét a társadalomban. A múltból a jelenbe vezető utak feltárása pedig segít a jelenkor politikai, gazdasági, társadalmi jelenségeinek megértésében. A történelem és a hozzá kapcsolódó műveltségterületek moduljainak feladata, hogy ezek célok eléréséhez a szükséges tartalmat közvetítsék.

Ehhez a történelem és a társadalmi ismeretek elsajátításának olyan körülményeit kell megteremtelnünk, ahol a tudás megszerzésének módja örömet jelent a diákok számára. A történelem, a társadalom, megismerésében növekvő szerepet kell kapnia a média modern eszközeinek. A tanulók tudása nem szorítkozik le pusztán a tények ismeretére, hanem mindez problémaérzékenységgel, a tudás birtoklásának igényével, az önálló tanulási, tájékozódási módszerek ismeretével is együtt járjon. Csak így alakulhat ki az iskolai tanulmányokon túlmutató pozitív viszony a társadalomtudományokhoz.

A történelem eseményei és a személyiségek tettei, a múlt történet megismertetése közben megnyílik az egyes korokban érvényre jutó értékrendek vizsgálatára, az erkölcsi kategóriák változásának, érvényesülésének vagy kiüresedésének bemutatására.

A múlt sorskérdéseiben mai életünk problémái is megjelenhetnek. Elemzésük, megértésük megteremti az egyént a társadalomért, a kisebb közösségekért, az önmagáért vállalt felelősségszemélyiségben. Mindennek feltétele olyan kritikai szemléletmód fejlesztése, amelynek segítségével a jelenben és a múltban is képes a lehetséges alternatívák meglátására és értékelésére.

A specializáció, ill. fakultáció témakörei megegyeznek a 11-12. év történelem tárgy helyi tantervének témaköreivel. A feltüntetett órakeretek a tartalmakban és a belépési feltételekben (az emelt szintű érettségi követelményében meghatározott) többfeladat teljesítésére szolgálnak. Célszerűnek tartjuk az alap és a specializációs, ill. fakultációs képzési formákat összevonni, és azokat csoportkeretben tanítani.

11. évfolyam

Éves óraszám: 108

Tematikai egység	Az skor és az ókori Kelet		Órakeret 3 óra
El zetes tudás	Az skori ember világa. Ószövetségi történetek. Ókori keleti örökségünk (id számítás, írás, tudományos ismeretek, vallások, építmények).		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	<p>Az emberi faj fennmaradása a természet és a társadalom szerves összefüggésében lehetséges, ezért lényeges a „gondolkodj globálisan, cselekedj lokálisan” elv elfogadása. Az ember az alkotó munka során állandóan felhasználja tapasztalatait, ismereteit. A közösség teremti meg az embert, az ember viszont létrehozza és fenntartja közösséget. A közösségek vallási törvényekkel, szokásokkal, szabályokkal, az államok jogrenddel teremtik meg az együttélés szükséges feltételeit. A társadalom tagolt, melyben az engedelmesség, az emberek közötti kölcsönös függés és hierarchia egyaránt fontos.</p> <p>A tanuló felismeri, hogy a történelem különböző szaktudományok módszereit és eredményeit hívja segítségül a múlt rekonstrukciójához, mivel a történelmi források sokszínűek. Tudatosul benne, hogy az emberi történelem korai id szakára vonatkozó eltér tudományos megközelítések alapvetően a forrásanyag hiányosságából fakadnak. A természeti adottságok meghatározó szerepének felismerése az els államok, birodalmak keletkezésében és felbomlásában. Az ókori keleti vallások – különös tekintettel az egyistenhitet hirdető zsidó vallás – szellemi, társadalmi gyökereinek megismerése, az emberi kultúra fejlődésére gyakorolt hatásainak megértése.</p>		
Témák	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	
<p>Egy folyam menten civilizáció jellemzői. (Egyiptom. Kína.)</p> <p>Az egyistenhit a zsidó vallásban.</p>	<p><i>Ismeretszerzés, tanulás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Forrástípusok felismerése, információgyűjtés és azok rendszerezése. (Pl. az egyiptomi és kínai civilizációról fennmaradt források csoportosítása különböző szempontok szerint.) – Egy történelmi oknyomozás megtervezése. 	<p><i>Biológia-egészségtan:</i> a homo sapiens egységes faj.</p> <p><i>Földrajz:</i> kontinensek, rasszok, térképolvasás.</p> <p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> Bibliai történetek, az írás kialakulása, jelentősége, nyelvcsaládok.</p> <p><i>Vizuális kultúra:</i> az ókori Kelet. (Pl. a gízai piramisok.)</p>	

	<p><i>(Pl. a piramisépítéshez kapcsolódó hipotézisek, agyaghadsereg létrehozása.)</i></p> <p><i>Kritikai gondolkodás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Lényeg kiemelése írott szövegben, ismeretek problémaközpontú elrendezése. <i>(Pl. egy folyamvölgyi kultúra sajátosságainak bemutatása törvények alapján.)</i> – Társadalmi csoportok, intézmények működésének összehasonlítása. <i>(Pl. eltér és hasonló vonások az ókori Kelet civilizációinak társadalmi szerkezetében, államszervezetében.)</i> <p><i>Kommunikáció:</i></p> <p>Szóbeli beszámoló gyjtés-, illetve kutatómunkával szerzett ismeretek alapján. <i>(Pl. az ókori keleti civilizációk jellegzetes tárgyi emlékeinek és kulturális örökségének feldolgozása.)</i></p> <p><i>Tájékozódás térben és időben</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Megismert történelmi események időrendbe állítása. <i>(Pl. ókori keleti civilizációk ábrázolása idővonalon.)</i> – A történelmi tér változásainak leolvasása térképeken. 	<p><i>Matematika: a számegegyenes, az idő mértékegységei (nap, hónap, év, évtized, évszázad).</i></p>
--	---	---

	(Pl. Egyiptom területi változásai.)	
Értelmez kulcsfogalmak	Történelmi idő, változás és folyamatosság, ok és következmény, történelmi forrás, tény és bizonyíték.	
Tartalmi kulcsfogalmak	Társadalom, társadalmi csoport, népességrobbanás, életmód, város, gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer, termelés, erőforrás, gazdasági kapcsolat, kereskedelem, politika, állam, államforma, egyeduralkodó, államszervezet, birodalom, monoteizmus, politeizmus, fáraó, piramis, építészet, hieroglifa, Biblia, Ószövetség.	
Fogalmak, adatok	<p><i>Fogalmak:</i> régészet, bronzkor, vaskor, nemzetség, despotizmus, városállam, öntözéses földművelés,</p> <p><i>Személyek:</i> Kheopsz, Ádám, Éva, Mózes, Dávid, Salamon, Konfuciusz, Lao-ce.</p> <p><i>Topográfia:</i> „termékeny félhold”, Mezopotámia, Egyiptom, Nílus, Palesztina, Kína, Kék-folyó, Sárga-folyó, Jeruzsálem.</p> <p><i>Kronológia:</i> Kr. e. 3000 körül (az első államok kialakulása), Kr. e. 3000 – Kr. e. 525 (az Egyiptomi Birodalom fennállása), Kr. e. X. sz. (a zsidó állam fénykora).</p>	

Tematikai egység	Az ókori Hellász		Órakeret 8 óra
Elzárható tudás	Görög istenek, hősök, tudósok, művészek és az olimpia. A görög-perzsa háborúk.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A különböző államformák (királyság, köztársaság) és a hatalomgyakorlás eltérő formáinak (demokrácia, diktatúra) jellemzői, és azok egyénekre és közösségekre gyakorolt hatásainak azonosítása. A közügyekben való részvétel fontosságának elfogadása. Az európai civilizáció gyökereinek feltárása. Az ókori demokrácia alapelveinek megismerése, vázlatos összehasonlítása a modern demokrácia alapelveivel. Birodalomszervezési elvek megismerése. A háborúk okainak (történelmi, politikai, gazdasági, vallási, etnikai, hatalmi okok stb.) áttekintése.		
Témák	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	
<p>Az athéni demokrácia kialakulásának folyamata.</p> <p>A görög gazdaság.</p> <p>A görög-perzsa háborúk.</p> <p>A spártai állam.</p> <p>A görög tudomány egyes területeinek egy-egy alkotója. (Pl. történetírás, természettudományok, filozófia.)</p>	<p><i>Ismeretszerzés, tanulás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Ismeretszerzés különböző médiumok anyagából, szaktudományi munkákból. (Pl. a görög hadviselés, politika témájában.) – Különböző emberi magatartástípusok, élethelyzetek megfigyelése, következtetések levonása. (Pl. a görög-perzsa háborúk hőseinek áldozatvállalása.) <p><i>Kritikai gondolkodás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Érvek győztése a saját vélemény alátámasztására, ellenérvek győztése meghatározott álláspontok cáfolására. (Pl. az arisztokratikus és a demokratikus kormányzás elnyeréséről, hátrányairól.) – Történelmi-társadalmi adatok, modellek és elbeszélések elemzése a 	<p><i>Földrajz:</i> a Balkán-félsziget déli részének természeti adottságai.</p> <p><i>Testnevelés és sport:</i> a sport- és olimpiatörténet alapjai.</p> <p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> görög mitológia, homéroszi eposzok, az antik görög színház és dráma, Szophoklész: Antigoné.</p> <p><i>Dráma és tánc:</i> az ókori színház és dráma.</p> <p><i>Vizuális kultúra:</i> az antik görög képművészet.</p> <p><i>Matematika:</i> Pitagorasz-tétel, Thalész-tétel, Eukleidész (euklideszi geometria), görög ábécé betűinek használata a matematikában. Pi szám jelölése [π].</p> <p><i>Fizika:</i> Arkhimédész, ptolemaioszi világkép, Arisztotelész természetfilozófiája.</p>	

	<p>bizonyosság, a lehetőség és a valószínűség szempontjából. (Pl. Spártáról a történetírásban kialakult hagyományos kép árnyalása.)</p> <ul style="list-style-type: none"> – Különböző szövegek, hanganyagok, filmek stb. vizsgálata a történelmi hitelesség szempontjából. (Pl. Hellász történelmét feldolgozó hollywoodi filmek.) <p><i>Kommunikáció:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Folyamatábra, diagram elemzése/ készítése. (Pl. az athéni demokrácia kialakulása.) – Vizuális rendezés (táblázatok, ábrák) készítése. (Pl. gyarmatváros és anyaváros kapcsolata.) <p><i>Tájékozódás időben és térben:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Különböző időszakok történelmi térképeinek összehasonlítása, a változások hátterének feltárása. (Pl. Nagy Sándor birodalmának kialakulása térképek alapján.) Egyszer térképvázlatok rajzolása különböző információforrások alapján. (Pl. a görög gyarmatosítás fő irányai.) 	
<p>Értelmez</p>	<p>Változás és folyamatosság, ok és következmény, interpretáció, jelentőség.</p>	

kulcsfogalmak	
Tartalmi kulcsfogalmak	Társadalom, társadalmi csoport, város, gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer, termelés, er forrás, gazdasági kapcsolat, gyarmatosítás, áruterelés, pénzgazdálkodás, kereskedelem, politika, állam, államforma, hatalmi ág, egyeduralom, köztársaság, demokrácia, polgárjog, államszervezet, birodalom, szuverenitás, politeizmus.
Fogalmak, adatok	<p><i>Fogalmak:</i> polisz, arisztokrácia, démosz, metoikosz, rabszolga, türannisz, türannosz, népgy lés, esküdtbíróóság, demagógia, sztratégosz, cserépszavazás, helóta, perioikosz, apella, geruszia, filozófia, hellenizmus.</p> <p><i>Személyek:</i> Szolón, Kleiszthenész, Periklész, Miltiadész, Themisztoklész, Hérodotosz, Thuküdidész, Platón, Arisztotelész.</p> <p><i>Topográfia:</i> Athén, Spárta, Attika, Olümpia, Peloponnészosz, Marathón, Thermopülai - szoros, Szalamisz.</p> <p><i>Kronológia:</i> Kr. e. 594 (Szolón reformjai), Kr. e. 508 (Kleiszthenész reformjai), Kr. e. 490 (a marathóni csata), Kr. e. 480 (a szalamiszi csata, a thermopülai csata), Kr.e. V. század közepe (Periklész kora), Kr. e. 431-404 (Peloponnészoszi háború).</p>

Tematikai egység	Az ókori Róma		Órakeret 6 óra
EI zetes tudás	Az ókori Róma alapítása. Hadvezérek, csaták, uralkodók az ókori Rómában. Újszövetségi történetek.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	<p>Az ókori Római Birodalmat a katonai er , fejlett jogrendszer és államszervezet jellemezte. A gazdasági és katonai hatalom birtoklása alapja lehet egy-egy személy vagy csoport politikai befolyásának. Egy állam eredményes hódításai a közösség tagjai számára jogkiterjesztéssel és jobb életfeltétellel járhatnak, míg veresége az egész közösség pusztulását is eredményezheti. A kereszténység az emberek isten el tti egyenl ségének meghirdetésével jelent s hatást gyakorolt a kor embereire.</p> <p>A tanuló felismeri, hogy egy több évszázadon keresztül fennálló állam felemelkedésében és hanyatlásában több tényez együttes hatása játszik szerepet, valamint, hogy a hosszú élet birodalmak társadalmá, gazdasági élete, politikai berendezkedése folyamatosan változik.</p> <p>Tudja, hogy az antik kultúra a görög és a római kultúra kölcsönhatása során alakult ki, lássa az európai civilizációra gyakorolt hatását.</p> <p>A zsidó gyökerekb l is táplálkozó kereszténység kialakulásának és egyházzá szervez désének megismerésén keresztül felismeri annak civilizációformáló szerepét, valamint hatását a kés bbi korok fejl désére.</p>		
Témák	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	
<p>Augustus principátusának jellemz vonásai.</p> <p>A római történetírás egy-egy jelent s alkotója. (Pl. Livius, Tacitus).</p> <p>A kereszténység történetének néhány állomása az ókorban. (Pl. páli fordulat, üldöztetés, milánói ediktum, niceai zsinat).</p> <p>A népvándorlás legfontosabb mozzanatainak és résztvev inek ismerete, térbeli elhelyezése. (Pl. germánok, hunok.)</p>	<p><i>Ismeretszerzés, tanulás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – A rendelkezésre álló ismeretforrások értelmezése. (Pl. a köztársaság államszervezeti ábrái.) – Ismeretszerzés statisztikai táblázatokból, grafikonokból, diagramokból. (Pl. a keresztények számának növekedése.) – A tanultak felhasználása új feladathelyzetben. (Pl. a görög és a római mindennapi élet összevetése.) <p><i>Kritikai gondolkodás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Különböz szövegek, hanganyagok, filmek 	<p><i>Földrajz:</i> az Appennini-félsziget természeti adottságai.</p> <p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> Bibliai történetek, Vergilius, Horatius. Az írás kialakulása, jelent sége, nyelvcsaládok.</p> <p><i>Matematika:</i> a római számok.</p> <p><i>Vizuális kultúra:</i> Colosseum, Augusztus szobra.</p> <p><i>Etika; filozófia:</i> A kereszténység története. Az európai civilizáció és kultúra zsidó-keresztény gyökerei.</p>	

	<p>vizsgálata a történelmi hiteleség szempontjából. (<i>Pl. Róma alapítása, Jézus élete.</i>)</p> <ul style="list-style-type: none"> – Feltevések megfogalmazása történelmi személyiségek cselekedeteinek, viselkedésének mozgóképeiről. (<i>Pl. Augustus intézkedései, Constantinus reformjai.</i>) <p><i>Kommunikáció:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Önállóan gyjtött képekből 1 tábló készítése. (<i>Pl. a hunok életmódja.</i>) – Beszámoló készítése népszerű tudományos irodalomból, szépirodalomból, rádió- és tévé-sorozatokból. (<i>Pl. Róma alapítása.</i>) <p><i>Tájékozódás térben és időben:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Történelmi időszakok jellegzetességeinek megragadása és összehasonlítása. (<i>Pl. hasonló tartalmú görög és római események kronológiai párból állítása.</i>) – Különböző időszakok történelmi térképeinek összehasonlítása, a változások hátterének feltárása. (<i>Pl. a kereszténység terjedése.</i>) 	

<p>Értelmez kulcsfogalmak</p>	<p>Történelmi id , változás és folyamatosság, ok és következmény, jelent ség.</p>
<p>Tartalmi kulcsfogalmak</p>	<p>Társadalom, társadalmi csoport, népesedés, népességrobbanás, migráció, életmód, város, gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer, termelés, er forrás, gazdasági kapcsolat, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, kereskedelmi mérleg, piaci egyensúly, gazdasági válság, adó, politika, állam, államforma, hatalmi ág, egyeduralom, köztársaság, önkényuralom, diktatúra, politikai párt, polgárjog, államszervezet, birodalom, szuverenitás, vallás, politeizmus, monoteizmus, vallásüldözés, vallásszabadság.</p>
<p>Fogalmak, adatok</p>	<p><i>Fogalmak:</i> patrícius, plebejus, consul, császár, senatus, dictator, néptribunus, provincia, triumvirátus, principatus, légió, limes, colonus, dominatus, diaszpóra, apostol, Biblia, egyház, evangélium, páli fordulat, ediktum, keresztény, megváltó, püspök, zsinat, barbár, népvándorlás, vallás. <i>Személyek:</i> Caesar, Antonius, Augustus, Mária, József, Názáreti Jézus, Péter apostol, Pál apostol, Diocletianus, Constantinus, Romulus, Tacitus, Livius, Attila. <i>Topográfia:</i> Róma, Itália, Római Birodalom, Actium, Pannónia, Konstantinápoly, Betlehem. <i>Kronológia:</i> Kr. e. 31 (az actiumi csata), Kr. e. 27 - Kr. u. 476 (a Római Birodalom fennállása), 313 (a milánói ediktum), 325 (a niceai zsinat), 395 (a Római Birodalom felosztása), 451 (catalaunumi csata), 476 (a Nyugatrómai Birodalom bukása).</p>

Tematikai egység	A középkor		Órakeret 13 óra
Elzárts tudás	A középkori élet színterei és szereplői. A lovagi életmód és a kereszties hadjáratok; új mezőgazdasági eszközök és módszerek; a céhek. A középkori járványok.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A keresztény vallás szerepe az európai szellemi és hatalmi expanzióban, az egyház társadalomépítő és -szabályozó tevékenységének azonosítása, távlatos jelentőségének megértése. Az egyéni érdekeltség kiterjedése, a hatalommegosztás elvének megjelenése az egyházi és világi, illetve a központi és helyi hatalom között, mint meghatározó európai fejlődési mozgatórugók értékelése. A középkori keresztény civilizáció örökségének feltárása és a középkori városi civilizáció továbbélésének kimutatása a modern európai civilizációban. A rendiség azonosítása, mint a modern állam középkori gyökere. A termelés új szervezeti formái társadalomformáló hatásának felismerése. Európa eltérő gazdasági fejlődési régióinak különböző szempontok alapján történő összehasonlítása. A keresztény és az iszlám világvallás civilizációformáló szerepének tudatosítása. A középkori keresztény vallásos világkép módosulásának nyomon követése a történelem során. A humanizmus örökségének kimutatása a modern ember gondolkodásmódjában. A Gutenberg-galaxis szerepének értékelése az emberi civilizációban.		
Témák	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	
<p>A Frank Birodalom történetének főbb állomásai. (Pl. Poitiers, Verdun.)</p> <p>A legfontosabb szerzetesrendek jellemzői. (Pl. bencések, ferencesek.)</p> <p>Az ortodox és a nyugati kereszténység főbb jellemzői. (Pl. önálló nemzeti egyházak, eltérő liturgia és egyházművészet.)</p> <p>Az arab hódítás, az iszlám elterjesztésének fontosabb szakaszai. (Pl. 635 Damaszkusz, 732 Poitiers.)</p> <p>A középkori céhes ipar bemutatása.</p> <p>Híres egyetemek Nyugat-</p>	<p><i>Ismeretszerzés, tanulás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Ismeretszerzés szaktudományi munkákból. (Pl. a feudális terminológiája.) – Információk önálló rendszerezése, értelmezése és következtetések levonása. (Pl. a nyugati és keleti kereszténység jellemzőinek azonossága és különbsége.) – Különböző emberi magatartástípusok, élethelyzetek megfigyelése, következtetések levonása. (Pl. a keresztény szerzetesek mindennapi életét szabályozó 	<p><i>Földrajz:</i> Európa természeti adottságai, az arab világ földrajzi jellemzői, világvallások, arab földrajz (tájékozás, útleírások), az újkor kezdetén Európában.</p> <p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> lovagi költészet, vágánsköltészet, Boccaccio, Petrarca.</p> <p><i>Etika:</i> hit és vallás, a világvallások emberképe és erkölcsi tanításai, az intolerancia, mint erkölcsi dilemma.</p> <p><i>Vizuális kultúra:</i> bizánci művészet, román stílus, gótika, reneszánsz (Leonardo, Michelangelo, Raffaello).</p> <p><i>Matematika:</i> arab számok</p>	

<p>és Közép-Európában. (Pl. Párizs, Oxford, Prága.)</p> <p>Az egyetemi oktatás jellemz i, a skolasztika. (Pl. Aquinói Szent Tamás).</p> <p>A humanizmus és a reneszánsz jellemz i (pl. emberközpontúság, antik embereszmény.) és fontosabb itáliai képvisel i. (Pl. Petrarca, Machiavelli és Raffaello.)</p> <p>A rendi állam kialakulása és m ködése Angliában és Franciaországban.</p>	<p><i>el írások bemutatása.)</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Ismeretszerzés grafikonokból, diagramokból. – (Pl. a céhes ipari termelés növekedését bemutató diagram kapcsán.) – Egy történelmi oknyomozás megtervezése. (Pl. Nagy Károly életútja és halála.) <p><i>Kritikai gondolkodás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Kérdések önálló megfogalmazása. (Pl. az uradalom felépítésével és m ködéssel kapcsolatban.) – Híres emberek, történelmi személyiségek jellemzése, feltevések megfogalmazása a történelmi személyiségek cselekedeteinek, viselkedésének mozgatórugóiról. (Pl. Nagy Károly portréja krónikarészlet alapján.) – Feltevések megfogalmazása egyes történelmi jelenségek háttérér l, feltételeir l, okairól. (Pl. az Oszmán Birodalom katonai erejében szerepet játszó tényez k elemzése.) – Különféle értékrendek összehasonlítása, saját értékek tisztázása. (Pl. a középkori ember gondolkodásának átélése és megértése.) 	<p>(hindu eredet , helyi értékes, 10-es alapú, arab közvetítéssel világszerte elterjedt számírás), arab algebra.</p> <p><i>Fizika:</i> Arab csillagászat (arab eredet csillagászati elnevezések, csillagnevek, iszlám naptár stb.). Középkori technikai találmányok, a gótikus stílus technikai alapjai (támív, támpillér); tudománytörténet, asztrológia és asztronómia.</p> <p><i>Biológia-egészségtan:</i> az arab orvostudomány eredményei.</p> <p><i>Ének-zene:</i> a középkor zenéje; a reneszánsz zenéje.</p>
--	---	--

<p>Értelmez kulcsfogalmak</p>	<p>Történelmi id , változás és folyamatosság, történelmi forrás, ok és következmény.</p>
<p>Tartalmi kulcsfogalmak</p>	<p>Társadalom, társadalmi csoport, identitás, társadalmi mobilitás, felemelkedés, lesüllyedés, népesedés, népességrobbanás, migráció, életmód, város, gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer, termelés, termelési egység, er forrás, gazdasági szerepl , gazdasági kapcsolat, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, gazdasági válság, adó, politika, állam, államforma, hatalmi ágak, egyeduralom, monarchia, államszervezet, közigazgatás, birodalom, szuverenitás, vallás, monoteizmus, vallásüldözés.</p>
<p>Fogalmak, adatok</p>	<p><i>Fogalmak:</i> feudalizmus, h bériség, ortodox egyház, római katolikus egyház, pápa, szerzetes, kolostor, bencés rend, ferences rend, liturgia, inkvizíció, középkor, szent, ereklye, eretnokség, kolduló rend, kódex, iszlám, Korán, kalifa, rendi monarchia, kiváltság, városi önkormányzat, céh, skolasztika, egyetem, reneszánsz, humanizmus, rendi országgy lés, szultán, szpáhi, janicsár, gyermekadó, szolgálati birtok (tímárbirtok, khász - birtok).</p> <p><i>Személyek:</i> Klodvig, Kis Pippin, Karolingok, Nagy Károly, I. (Nagy) Ottó, I. (Hódító) Vilmos, III. Ince, Szent Benedek, Szent Ferenc, Szent Domokos, Mohamed próféta, Aquinói Szent Tamás, Gutenberg, Lorenzo Medici, Petrarca, Machiavelli, Raffaello, Simon de Monfort, II. Henrik, IV. Szép Fülöp, II. Mohamed.</p> <p><i>Topográfia:</i> Frank Birodalom, Poitiers, Aachen, Verdun, Egyházi (Pápai) Állam, Arab Birodalom, Mekka, Cordoba, Bagdad, Damaszkusz, Német-római Birodalom, Párizs, Oxford, Prága, Velence, Firenze.</p> <p><i>Kronológia:</i> 622 (Mohamed futása, a muszlim id számítás kezdete), 732 (a frankok gy zelme az arabok felett), 800 (Nagy Károly császárrá koronázása), 843 (a verduni szerz dés), 962 (Német-római Császárság megalapítása), 1054 (az egyházszakadás), 1066 (hastingsi csata), 1215 (a Magna Charta kiadása), 1265 (els angol rendi gy lés összehívása), 1302 (els francia rendi gy lés összehívása), 1453 (Konstantinápoly elfoglalása).</p>

Tematikai egység	A magyarság története a kezdetektől 1490-ig		Órakeret 14 óra
Elzáró tudás	Mondák a magyarság vándorlásáról, mondák és történetek a honfoglalásról, kalandozásokról és az államalapításról. Géza fejedelem és (Szent) István király m. ve. Az Árpád-ház uralkodói, szentjei. Nagy Lajos, a hódító és törvényhozó. Hunyadi János a törökellenes küzdelmek élén. Hunyadi Mátyás portréja.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A magyarság korai története révén annak felismertetése, hogy az új tudás elsajátítása, a környező népektől való tanulás, az alkalmazkodási képesség fontos feltétele volt népünk fennmaradásának. A kereszténység felvétele és az erre épülő államalapítás teremtette meg a feltételeit a magyar állam megerősödésének és fejlődésének. Az országépítés során megjelenő új kihívásokra adott megfelelő válaszaival a kor politikai vezetése hozzájárult a társadalmi, gazdasági fejlődéshez, amely felértékelte mind a védekező, mind a támadó katonai erőt, melynek révén a Magyar Királyság a térség meghatározó államává vált. A tanuló felismeri és tudatosul benne, hogy a magyarság eredetére vonatkozó álláspontok különbözősége a források rendkívüli hiányosságából és az egyes szaktudományok (történettudomány, régészet, nyelvészet) kutatási eredményeinek egymásnak olykor ellentmondó adataiból fakad. Tudása elmélyül az államalapításról, megérti történelmi jelentőségét. Felismeri, hogy az Árpád-korban megszilárdult a keresztény magyar állam. A korszak jelentős uralkodói politikai életpályájának megismerésén keresztül belátja, hogy Magyarország a közép-európai régió egyik legerősebb államaként fejlődött, sorsa több ponton összekapcsolódott a környező államok és Nyugat-Európa fejlődésével. Tudja, hogy az ország fejlődésének lehetőségeit lényegesen befolyásolta az oszmán törökökkel folytatott küzdelem.		
Témák	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	
<p>A vándorló magyarság képe a korabeli forrásokban. (Pl. arab és bizánci források.)</p> <p>Eltérő tudományos elképzelések a magyar történettel kapcsolatban. (Pl. eredetelméletek, száza).</p> <p>A kalandozó magyarok képe a korabeli forrásokban.</p> <p>Szent István törvényalkotó tevékenysége.</p>	<p><i>Ismeretszerzés, tanulás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Kulcsszavak és kulcsmondatok keresése szövegben. (Pl. Szent István törvényeiben.) – Információk gyűjtése és önálló rendszerezése, értelmezése. (Pl. Szent László törvényeinek elemzése.) – Tanultak felhasználása új feladathelyzetben. (Pl. reneszánsz stíluselemek azonosítása magyarországi 	<p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> a magyar nyelv rokonsága, története, nyelvcsaládok, régi magyar nyelvemlékek: a Tihanyi apátság alapítólevele, Halotti beszéd és könyörgés, Ómagyar Mária-siralom. Eredetmondák. (Pl. Arany János: <i>Rege a csodaszarvasról.</i>) Janus Pannonius: Pannónia dicsérete, Katona József: Bánk Bán, Arany János: Toldi.</p>	

<p>Az új rend megszilárdulása Szent László és Könyves Kálmán idején.</p> <p>Nagy Lajos törvényei és az Anjou-kori társadalom.</p> <p>Zsigmond király külpolitikája. <i>(Pl. a nyugati egyház- szakadás megszüntetése, a huszita kérdés kezelése, oszmánok elleni védekezés.)</i></p> <p>Mátyás király bel- és külpolitikája.</p> <p>Mátyás király és a reneszánsz.</p>	<p><i>m emlékeken.)</i> <i>Kritikai gondolkodás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Érvek gyjtése a saját vélemény alátámasztására, ellenvélemények cáfolására. <i>(Pl. a kalandozások lefolysa.)</i> – Kérdések megfogalmazása a források megbízhatóságára, a szerz esetleges elfogultságára, rejtett szándékaira vonatkozóan. <i>(Pl. korabeli utazók, krónikaírók leírásainak elemzése.)</i> – Különbségek felismerése és a változások nyomon követése egy-egy történelmi jelenség kapcsán. <i>(Pl. a nemes fogalom jelentésváltozása.)</i> – Híres emberek, történelmi személyek jellemzése, feltevések megfogalmazása a cselekedeteinek mozgatórugóiról. <i>(Pl. Hunyadi Mátyás külpolitikája.)</i> – Történelmi jelenetek elbeszélése, eljátszása különböz szempontokból. Erkölcsi kérdéseket felvet élethelyzetek megismerése és bemutatása. <i>(Pl. a nikápolyi csata rekonstruálása magyar és török korabeli források alapján.)</i> 	<p><i>Vizuális kultúra:</i></p> <p>A nagyszentmiklósi kincs, a honfoglalás korát feldolgozó képz m vészeti alkotások megfigyelése, elemzése.</p> <p>Román, gótikus és reneszánsz emlékek Magyarországon.</p> <p><i>Ének-zene:</i> reneszánsz zene: Bakfark Bálint.</p> <p><i>Matematika:</i> térbeli modellek készítése valaminek a demonstrálásához.</p> <p><i>Informatika:</i> forráshasználat, hitelesség.</p>
--	---	---

	<ul style="list-style-type: none"> – Különböz szövegek, kép- és hanganyagok stb. vizsgálata történelmi hitelesség szempontjából. <i>(Pl. Mátyás királyról szóló mondák, mesék.)</i> <p><i>Kommunikáció:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Esszé írása történelmi-társadalmi témákról. <i>(Pl. Luxemburgi Zsigmond valláspolitikája.)</i> – Történelmi, társadalmi témák vizuális ábrázolása. <i>(Pl. Mátyás háborúi.)</i> <p><i>Tájékozódás térben és időben:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Tanult események, jelenségek topográfiai helyének meghatározása térképen. <i>(Pl. a magyarság vándorlásának állomásai.)</i> – Az európai és a magyar történelem eltér időbeli ritmusának elemzése. <i>(Pl. a kereszténység felvétele, államok alapítása.)</i> – Egyszer térképvázlatok rajzolása információforrások alapján. <i>(Pl. a kalandozó hadjáratok.)</i> 	
<p>Értelmez kulcsfogalmak</p>	<p>Változás és folyamatosság, történelmi forrás, tény és bizonyíték, interpretáció, történelmi nézőpont.</p>	
<p>Tartalmi kulcsfogalmak</p>	<p>Társadalom, társadalmi csoport, identitás, társadalmi mobilitás, felemelkedés, lesüllyedés, népesedés, népességrobbanás, népességfogyás, migráció, életmód, város, gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer, termelés,</p>	

	<p>er forrás, gazdasági szereplő, gazdasági kapcsolat, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, gazdasági válság, adó, politika, állam, államforma, hatalmi ág, egyeduralom, monarchia, államszervezet, közigazgatás, birodalom, szuverenitás, vallás, monoteizmus, vallásüldözés.</p>
<p>Fogalmak, adatok</p>	<p><i>Fogalmak:</i> nyelvrokonság, störténet, shaza, törzsszövetség, kettős fejedelemség, honfoglalás, kalandozás, Szent Korona, királyi vármegye, ispán, nádor, egyházmegye, királyi tanács, tized, várnép, várjobbágy, familiaritás, vajda, székely, szász, kun, bandérium, harmincad, szabad királyi város, bányaváros, mezőváros, báró, nemes, főnemes, köznemes, kilenced, siség, perszonalunió, végvári rendszer, rendi országgyűlés, regálé, rendkívüli hadiadó, füstpénz, fekete sereg, Corvina.</p> <p><i>Személyek:</i> Álmos, Árpád, Bulcsú, Géza fejedelem, I. (Szent) István, Koppány, Szent Gellért, I. Imre herceg, (Szent) László, Könyves Kálmán, I. Károly, I. (Nagy) Lajos, Luxemburgi Zsigmond, Jan Zizka, Hunyadi János, V. László, Hunyadi Mátyás, Vitéz János, Kinizsi Pál, III. Henrik, Podjebrád György, Beatrix.)</p> <p><i>Topográfia:</i> Baskíria, Levédia, Etelköz, Kárpát-medence, Vereckei-hágó, Augsburg, Pannonhalma, Esztergom, Székesfehérvár, Pozsony, Horvátország, Erdély, Dalmácia, Buda, Visegrád, Havasalföld, Moldva, Kassa, Körmöcbánya, Selmecebánya, Besztercebánya, Nándorfehérvár, Szilézia, Kenyérmező, Bécs, Itália.</p> <p><i>Kronológia:</i> 895 táján (a honfoglalás), 907 (Pozsonyi csata), 955 (az augsburgi csata), 972–997 (Géza fejedelemsége), 997/1000–1038 (I. /Szent/ István uralkodása), 1077–95 (I. /Szent/ László), 1095–1116 (Könyves Kálmán), 1301 (az Árpád-ház kihalása), 1342–82 (I. /Nagy/ Lajos), 1351 (I. /Nagy/ Lajos törvényei), 1387–1437 (Luxemburgi Zsigmond), 1396 (a nikápolyi csata), 1434 (a lípany csata), 1456 (a nándorfehérvári diadal), 1458–90 (I. /Hunyadi/ Mátyás), 1471 (Vitéz János féle összeesküvés), 1479 (a kenyérmezei csata), 1485 (Bécs elfoglalása).</p>

Tematikai egység	A világ és Európa a kora újkorban		Órakeret 7 óra
Elszerezett tudás	Felfedezők, utazók, reformátorok, a Napkirály udvara, a felvilágosodás eszméi.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	<p>A világ különböző civilizációit összeköti az emberi alapszükségletek biztosításának szükségessége (élelem, biztonság, világ megértésének igénye stb.), ezért is fontos az empatikus látásmód, amely a leigázottak szemével is értékeli a földrajzi felfedezéseket és az azt követő gyarmatosítást.</p> <p>A tanuló belátja, hogy Amerika felfedezése gyökeresen megváltoztatta a világ képét. Megérti, hogy a kultúrák találkozása milyen esélyeket és/vagy veszélyeket hordoz magában. Az európai régiók eltérő fejlődésének és egymásra hatásának megismerése. A tőkés gazdaság működési mechanizmusának átlátása. A nagyhatalmak egymással kialakított kapcsolatainak és konfliktusainak Európa történetét befolyásoló hatásainak megértése. A termelés új szervezeti formái társadalomformáló hatásának felismerése. Megismeri az európai régiók eltérő fejlődését és egymásra hatását.</p>		
Témák	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	
<p>A kapitalista világgazdasági rendszer kialakulásának kezdetei, a legfontosabb társadalmi és gazdasági folyamatok a XVI-XVII. században Nyugat-Európában.</p> <p>Nagyhatalmi konfliktusok és vallási ellentétek a koraújkori Európában. (Pl. francia-Habsburg vetélkedés, harmincéves háború.)</p> <p>Az angolszász kapitalizálódás, a polgári fejlődés és a mindennapi élet a kora újkori Angliában.</p> <p>Nagyhatalmi erőviszonyok, az európai egyensúly a XVIII. században.</p> <p>Az új világszemlélet kialakulása (pl. racionalizmus), az újkori természettudományok</p>	<p><i>Ismeretszerzés, tanulás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Ismeretszerzés különböző típusú forrásokból. (Pl. a kapitalista gazdasági átalakulás egyes elemeinek leírása a véres törvények és I. Erzsébet rendeletei alapján.) – Különböző emberi magatartástípusok, élethelyzetek megfigyelése, következtetések levonása. (Pl. a polgárosult angol nemesség és a francia nemesség összehasonlítása.) – Információk önálló rendszerezése és értelmezése. (Pl. a harmincéves háború okainak csoportosítása.) <p><i>Kritikai gondolkodás:</i></p>	<p><i>Földrajz:</i> földrajzi felfedezések topográfiai vonatkozásai, a holland mélyföld, a Naprendszer.</p> <p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> Shakespeare, Molière.</p> <p><i>Dráma és tánc:</i> az angol reneszánsz színház és dráma, a francia klasszicista színház és dráma.</p> <p><i>Vizuális kultúra:</i> a barokk stílus.</p> <p><i>Ének-zene:</i> a barokk zene.</p> <p><i>Fizika:</i> A földközéppontú és</p>	

<p>(pl. mechanika, newtoni fizika) és társadalomtudományok (pl. társadalmi szerződés, államelmélet) kibontakozása.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Érvek gyjtése a saját vélemény alátámasztására, ellenérvek gyjtése meghatározott álláspontok cáfolására. (Pl. forradalom volt-e a XVII. századi angliai átalakulás?) – A különbségek felismerése és a változások nyomon követése egy-egy történelmi jelenség kapcsán. (Pl. az ipari termelési keretek – céh, kiadási, felvásárlási rendszer, manufaktúra – összehasonlítása.) <p><i>Kommunikáció:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Folyamatábra, diagram készítése. (Pl. a XVI. századi világkereskedelelem kódése.) – Vizuális rendezés (táblázatok, ábrák) készítése. (Pl. az angol polgárháború szakaszairól.) <p><i>Tájékozódás időben és térben:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – A történelmi tér változásainak leolvasása térképekről. (Pl. a harmincéves háború egyes szakaszai történetének nyomon követése.) 	<p>a napközéppontú világmép jellemzői. A Föld, a Naprendszer és a Kozmosz fejlődéséről alkotott csillagászati elképzelések.</p> <p>Kepler törvényei, Newton.</p> <p><i>Filozófia:</i> Descartes, Bacon, Locke.</p>
<p>Értelmez kulcsfogalmak</p>	<p>Történelmi idő, változás és folyamatosság, ok és következmény, történelmi forrás, interpretáció, jelentőség.</p>	

<p>Tartalmi kulcsfogalmak</p>	<p>Társadalom, társadalmi csoport, identitás, társadalmi mobilitás, felemelkedés, lesüllyedés, elitréteg, népesedés, népességrobbanás, népességfogyás, migráció, életmód, város, gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer, termelés, termelési egység, er forrás, gazdasági szereplő, gazdasági kapcsolat, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, gazdasági válság, adó, politika, állam, államforma, államszervezet, hatalmi ág, egyeduralom, monarchia, köztársaság, parlamentarizmus, közigazgatás, birodalom, szuverenitás, centrum, periféria, vallás, monoteizmus, vallásüldözés.</p>
<p>Fogalmak, adatok</p>	<p><i>Fogalmak:</i> újkor, felfedezés, ültetvény, eredeti t kefelhalmozás, bekerítések, gyarmat, gyarmatosítás, t ke, kapitalizmus, világkerkedelem, hitel, bankár, abszolutizmus, katolicizmus, reformáció, protestáns, manufaktúra, vetésforgó, anglikán, puritán, independens, presbiteriánus, protektorátus, leveller, Jognyilatkozat, alkotmányos monarchia, parlament, merkantilizmus, racionalizmus, empirizmus, felvilágosodás, társadalmi szerződés, állam.</p> <p><i>Személyek:</i> V. Károly, Luther, Kálvin, Kopernikusz, Galilei, II. Fülöp, VIII. Henrik, I. Erzsébet, I. Jakab, I. Károly, Cromwell, XIV. Lajos, Richelieu, Wallenstein, I. (Nagy) Péter, II. Frigyes, John Locke, Descartes, Newton.</p> <p><i>Topográfia:</i> Németalföld, London, Párizs, Versailles, Lepantó, Itália, Westfália, Marston Moor, Preston, Fehérhegy, Narva, Szentpétervár.</p> <p><i>Kronológia:</i> 1492 (Amerika felfedezése), 1517 (Luther fellépése, a reformáció kezdete), 1588 (Nagy Armada veresége), 1618–48 (a harmincéves háború), 1620 (a fehérhegyi csata), 1640-1689 (Angol Polgári Forradalom), 1642–49 (az angol polgárháború), 1689 (a Jognyilatkozat kiadása), 1701-1714 (Spanyol örökösödési háború), 1700-1721 (Északi háború).</p>

Tematikai egység	Magyarország a kora újkorban		Órakeret 9 óra
Elzetes tudás	A mohácsi csata, a végvári harcok hse, a hadvezér Zrínyi Miklós, kuruc mondák és történetek.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	<p>A politikai, majd a késbbi vallási megosztottság is hozzájárult az ország három részre szakadásához, ezért lényeges felismerni a közösségi és egyéni érdekek összehangolásának és a társadalmi összefogásnak a szükségességét küls támadás esetén.</p> <p>A hazai polgárság és parasztság mvelésében máig hatóan a reformáció a bibliafordítás és a magyar nyelv hitélet, míg a katolikus vallás a megújulása révén jutott jelentős szerephez. Az uralkodói önkény nyomán létrejöv nemzeti összefogás mozgósító erejének és a kölcsönös engedményeken alapuló megállapodás hosszú távú jelentőségének értékelése a Rákóczi-szabadságharc kapcsán.</p> <p>A sorsfordító történelmi események nem kizárólag egy kiváltó okra vezethetők vissza, és következményeik döntően befolyásolhatják egy adott állam/közösség fejlődésének lehetőségeit.</p> <p>A kiemelkedő történelmi személyek közösségformáló és társadalom-átalakító szerepének felismerése. A részekre szakadt ország helyzetének megértése a két nagyhatalom ütköz zónájában, annak belátása, hogy a török kiűzését a hatalmi er egyensúly felbomlása tette lehetővé. A másfél évszázados török uralom rövid és hosszú távú következményeinek átlátása.</p>		
Témák	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	
<p>Összetartó és elválasztó erők a három országrészben. (Pl. törökök elleni védekezés, gazdaság, vallás).</p> <p>A rendi és vallási törekvések összekapcsolódása a Bocskai-féle szabadságharcban.</p> <p>Bethlen Gábor kül- és belpolitikája.</p> <p>A török kiűzésének kérdései és Zrínyi Miklós.</p> <p>A spanyol örökösödési háború és a Rákóczi szabadságharc.</p> <p>Az udvar és a rendek viszonyának alakulása.</p>	<p><i>Ismeretszerzés, tanulás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Ismeretszerzés szaktudományi munkákból. (Pl. Erdély aranykoráról). – Az internet kritikus felhasználása történelmi ismeretek szerzésére. (Pl. a magyarországi oszmán – török építészeti emlékekről.) <p><i>Kritikai gondolkodás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Különböző történelmi elbeszélések összehasonlítása a narráció módja alapján. (Pl. a Rákóczi-szabadságharc katonai eseményeinek taglalása Rákóczi Ferenc) 	<p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> A reformáció kulturális hatása; Pázmány Péter; Zrínyi Miklós: Szigeti veszedelem, kuruc költészet, Mikes Kelemen.</p> <p><i>Ének-zene:</i> Szegénylegény katonanékek. (Pl. Csínom Palkó).</p> <p><i>Földrajz:</i> a természeti környezet változása a török korban.</p> <p><i>Matematika:</i> képzeletben történő mozgató (pl. átdarabolás elképzelése; testháló összehajtásának, szétvágásoknak az elképzelése; testek különféle síkmetszeteinek elképzelése).</p>	

	<p><i>emlékiratai és más egykorú elbeszélések alapján.)</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Feltevések megfogalmazása egyes történelmi jelenségek háttérér l, feltételeir l, okairól. <i>(Pl. E. Dervarics Kálmán és Bethlen Miklós leírása Zrínyi Miklós haláláról.)</i> <p><i>Kommunikáció:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Vizuális rendez k (táblázatok, ábrák) készítése. <i>(Pl. kép alapján Buda vár alaprajzának elkészítése.)</i> – Mások érvelésének összefoglalása és figyelembevétele. A véleménykülönbségek tisztázása, a saját álláspont gazdagítása, továbbfejlesztése. <i>(Pl. a Rákóczi-szabadságharc folytatásának vagy lezárásának alternatívája.)</i> – Esszé írása történelmi témákról. <i>(Pl. a török uralom hatása Magyarország fejl désére címmel.)</i> 	
<p>Értelmez kulcsfogalmak</p>	<p>Változás és folyamatosság, ok és következmény, tény és bizonyíték, interpretáció, történelmi néz pont.</p>	
<p>Tartalmi kulcsfogalmak</p>	<p>Társadalom, társadalmi csoport, identitás, társadalmi mobilitás, felemelkedés, lesüllyedés, népesedés, népességfogyás, migráció, életmód, város, gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer, termelés, er forrás, gazdasági szerepl , gazdasági kapcsolat, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, adó, politika, állam, államforma, államszervezet, hatalmi ág, egyeduralom, monarchia, parlamentarizmus, közigazgatás, birodalom, szuverenitás, centrum, periféria,</p>	

	vallás, vallásüldözés.
Fogalmak, adatok	<p><i>Fogalmak:</i> örökös jobbágyság, hódoltság, vilajet, pasa, szpáhi, janicsár, defterdár, rend, rendi dualizmus, abszolutizmus, hajdú, merkantilizmus, vitézl rend, unitárius, kuruc, labanc, rendi konföderáció, trónfosztás, pátens, helytartótanács, Ratio Educationis.</p> <p><i>Személyek:</i> II. Lajos, I. Ferdinánd, I. Szulejmán, Zrínyi Miklós, Bocskai István, Bethlen Gábor, Zrínyi Miklós (a költ és hadvezér), Montecuccoli, I. Lipót, Thököly Imre, Savoyai Jen , Bercsényi Miklós, Károlyi Sándor, II. Rákóczi Ferenc.</p> <p><i>Topográfia:</i> Mohács, Buda, Hódoltság, Királyi Magyarország, Erdély, Álmosd, Kassa, Bécs, Erdély, Gyulafehérvár, Eszék, Szentgotthárd, Vasvár, Szalánkemén, Nagyharsány, Zenta, Karlóca, Isztambul, Sárospatak, Ónod, Nagyszombat, Trencsén, Szatmár.</p> <p><i>Kronológia:</i> 1526 (a mohácsi csata, a kett s királyválasztás), 1591–1606 (a tizenöt éves háború, a bécsi béke), 1604-1606 Bocskai-szabadságharc, 1606 (bécsi béke, zsitvatoroki béke, 1664 (Zrínyi Miklós téli hadjárata, a vasvári béke), 1686 (Buda visszafoglalása), 1687 (a nagyharsányi csata), 1691 (a szalánkeméni csata), 1697 (a zentai csata), 1699 (a karlócai béke), 1703–11 (a Rákóczi-szabadságharc), 1707 (az ónodi országgy lés), 1710 (a trencsényi csata), 1711 (a szatmári béke).</p>

Tematikai egység	Felvilágosodás, forradalmak és a polgárosodás kora		Órakeret 7 óra
Elzetes tudás	A felvilágosodás eszméi; az észak-amerikai gyarmatok függetlenségi harca; a francia forradalom vívmányai; a terror; Napóleon; az ipari forradalom találmányai.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	<p>A felvilágosodás állította középpontba a világmindenség ésszel felfogható megértését, a tudományos megismerés elsbrend ségét, a folyamatos haladás, fejl és utópisztikus eszményét. Az alapvet nek nevezett emberi jogok, amelyek mind a mai napig a nyugati demokráciák jogrendjének alapját jelentik. A korszak eszméi (egyenl ség, szabadság, testvériség) nem egyszer egymást kizáró módon valósulnak meg. A korszak tette az uralkodók és hatalmon lev k feladatává a közjó szolgálatát, amely széls séges formájában a népboldogítás zsarnoki, terrorisztikus eszközeinek alkalmazását is eredményezte.</p> <p>A tanuló belátja, hogy a hatalommegosztás és a képviseleti elv általánossá válása a polgári államokban a demokratikus jogok gyakorlásának kiterjesztését eredményezte. Megérti, hogy a korszakban a társadalmi és gazdasági átalakulás egymást er sítve bontakozik ki. Felismeri, hogy az ipari forradalom, amely új energiaforrások hasznosítása mellett új technikai eszközök alkalmazásával és a termelési formák átalakításával létrehozta az ipari társadalmat, a népesség számszer gyarapodását, urbanizációt és az ipari munkásság létszámának növekedését eredményezte. Ismeri a korszakban kialakult politikai ideológiák –liberalizmus, nacionalizmus, konzervativizmus, szocializmus – jellemz it, és átlátja, hogy ezek átalakult formában ma is léteznek.</p>		
Témák	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	
<p>A f bb irányzatok (pl. alkotmányos monarchisták, girondiak), valamint képvisel ik társadalmi és politikai elképzeléseinek összehasonlítása.</p> <p>A jakobinus diktatúra.</p> <p>A napóleoni háborúk fordulópontjai. (Pl. Moszkva, Lipcse, a háborúk hatása Európára).</p> <p>A nagyhatalmi együttm ködés céljai és rendszere a bécsi kongresszus nyomán.</p>	<p><i>Ismeretszerzés, tanulás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Különböz emberi magatartástípusok, élethelyzetek megfigyelése, következtetések levonása. (Pl. a tömegek bekerülése a politizálásba.) – Információk önálló rendszerezése és értelmezése. (Pl. az ipari forradalom találmányai és jelent ségük.) 	<p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> a felvilágosodás és a romantika, a francia Enciklopédia, Voltaire: Candide.</p> <p><i>Vizuális kultúra:</i> klasszicizmus és romantika.</p> <p><i>Ének-zene:</i> Marseillaise.</p> <p><i>Fizika:</i> h er gépek, a teljesítmény mértékegysége</p>	

<p>Az ipari forradalom eredményeinek kibontakozása és egymásra hatása. (Pl. városiasodás, demográfiai robbanás.)</p>	<p><i>Kritikai gondolkodás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Feltevések megfogalmazása egyes társadalmi-történelmi jelenségek okairól. (Pl. a forradalmi terror és szükségessége.) – Történelmi személyiségek jellemzése, feltevések megfogalmazása viselkedésük mozgatórugóiról. (Pl. Robespierre, Napóleon.) <p><i>Kommunikáció:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Elsődleges történelmi források elemzése, összefüggések felderítése. (Pl. a jakobinus alkotmány elemzése, elmélet és gyakorlat összehasonlítása.) – Folyamatábra, diagram készítése. (Pl. a hatalommegosztás elvének ábrája.) – Beszámoló, kiadvány tartása népszerű tudományos irodalomból. (Pl. a szabadság és illuminátusok témájában.) – Vizuális rendezés (táblázatok, ábrák) készítése. (Pl. a francia politikai irányzatai.) – Események, történetek dramatikus megjelenítése. (Pl. Robespierre elítélése.) – Esszé írása történelmi, filozófiai kérdésekről. (Pl. a „Mi viszi el a 	<p>(watt).</p> <p><i>Erkölcstan; etika:</i> Állampolgárság és nemzeti érzés. A szabadság rendje: jogok és kötelességek. Magánérdek és közjó. Részvétel a közéletben. A társadalmi igazságosság kérdése.</p> <p><i>Földrajz:</i> urbanizációs folyamatok és hatásaik.</p> <p><i>Filozófia:</i> a felvilágosodás filozófusai (pl. Diderot, Voltaire, Rousseau), a német idealizmus (pl. Kant, Hegel), Marx.</p> <p><i>Biológia-egészségtan:</i> védő oltások (az immunológia tudományának kezdetei).</p> <p><i>Mozgókép-kultúra és médiaismeret:</i> a modern nyilvánosság kialakulása.</p>
--	---	---

	<p><i>világot? Forradalom vagy szerves fejl dés” témájában.)</i></p> <p><i>Tájékozódás id ben és térben:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Események id rendbe állítása. <i>(Pl. az 1820-as és 1830-as évek forradalmi.)</i> – A történelmi tér változásainak leolvasása különböz térképekr l. <i>(Pl. az európai államhatárok változása a napóleoni háborúk hatására.)</i> 	
Értelmez kulcsfogalmak	Ok és következmény, történelmi forrás, tény és bizonyíték, interpretáció, jelent ség.	
Tartalmi kulcsfogalmak	Társadalom, társadalmi csoport, identitás, társadalmi mobilitás, felemelkedés, lesüllyedés, elit réteg, népesedés, népességrobbanás, népességfogyás, migráció, életmód, város, nemzet, gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer, termelés, er forrás, gazdasági szerepl , gazdasági kapcsolat, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, gazdasági válság, adó, politika, állam, államforma, államszervezet, hatalmi ág, egyeduralom, monarchia, köztársaság, parlamentarizmus, közigazgatás, birodalom, szuverenitás, centrum, periféria, emberi jog, állampolgári jog, vallás, vallásüldözés, vallásszabadság.	
Fogalmak, adatok	<p><i>Fogalmak:</i> felvilágosodás, a hatalmi ágak megosztása, társadalmi szerz dés, népszuverenitás, szabad verseny, felvilágosult abszolutizmus, alkotmány, forradalom, jakobinus, girondista, alkotmányos monarchista, parlamenti rendszer, reakció, terror, koalíció, blokád, nacionalizmus, nemzet, liberalizmus, konzervativizmus, szocializmus, Szent Szövetség, szabadk m vesség, ipari forradalom, t kés, demográfia, urbanizáció.</p> <p><i>Személyek:</i> XVI. Lajos, Danton, Robespierre, Saint - Just, Brissot, Napóleon, Kutuzov, Metternich, Watt.</p> <p><i>Topográfia:</i> Párizs, Lengyelország, Belgium, Görögország, Varsó, Moszkva, Lipcse, Borogyino, Jéna, Auerstadt, Waterloo, Bécs.</p> <p><i>Kronológia:</i> 1789. július 14. (a Bastille ostroma, a francia forradalom kitörése), 1792-1793 (a girondi köztársaság), 1793–1794 (a jakobinus diktatúra), 1804–1814/15 (Napóleon császársága), 1806 (tengeri blokád Anglia ellen), 1806 (a jénai és az auerstadti csata), 1812 (a borogyinói ütközet), 1815 (a waterloo - i csata), 1821-1829 (a görög szabadságharc), 1830 (a belgiumi felkelés), 1848 (forradalmak Európában).</p>	

Tematikai egység	Az újjáépítés kora Magyarországon		Órakeret 4 óra
Elzeter tudás	Magyarország újjáépítése a Habsburg Birodalom keretei között. Nemzetiségi viszonyok.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	<p>A hosszú, békés időszak, az ország újjáépítése együtt járt más népek, nemzetiségek befogadásával/betelepülésével/betelepítésével, gazdasági, kereskedelmi, kulturális fejlődést és egy soknemzetiségű államot eredményezett, amely később nemzetiségi ellentétek és konfliktusok alapjául szolgált. A modernizációs kényszer nyomán – a népboldogítás zarnoki eszközeinek alkalmazása révén is – alakul ki közéletünkben a ma is meglévő „magyar gondolat” és „szabad gondolat” szembenállása. A tanulók felismerik, hogy az uralkodó és a rendek egymásra utaltsága, a központi és a helyi hatalom egyensúlya jelentett garanciát a békés építő munkára, amely kedvezően érintette a mezőgazdaság helyzetét, de bizonyos értelemben gátját jelentette a hazai ipari termelés kibontakozásának. Tudatosul benne, hogy Magyarország a Habsburg Birodalom részét képezte, megérti a birodalmiságból fakadó problémák lényegét, és reális képet alkot Magyarország birodalmon belüli helyzetéről.</p> <p>Az önkormányzatiság (vármegyerendszer) szerepének megértése a függetlenség bizonyos elemeinek a megértésében. Tudja, hogy a korszakban jelentősen megváltozott Magyarország etnikai képe, és hogy ennek napjainkig ható következményei lettek.</p>		
Témák	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	
<p>Az udvar és a rendek viszonyának alakulása.</p> <p>Az állami oktatáspolitikai főbb intézkedései.</p>	<p><i>Ismeretszerzés, tanulás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Ismeretszerzés statisztikai táblázatokból, grafikonokból, diagramokból. (Pl. a társadalmi rétegek aránya.) – A tanultak felhasználása új feladathelyzetben. (Pl. a felvilágosodás hatása a korszak uralkodói intézkedéseiben.) – Egy történelmi oknyomozás megtervezése. (Pl. II. József halálának és nevezetes tollvonásának körülményei.) 	<p><i>Földrajz:</i> Magyarország természeti adottságai.</p> <p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> Nyelvújítás: Kazinczy Ferenc. A magyar felvilágosodás irodalma: Bessenyei György, Csokonai Vitéz Mihály.</p> <p><i>Ének-zene:</i> a barokk zene (pl. J. S. Bach, Händel), a klasszikus zene (pl. Haydn).</p> <p><i>Vizuális kultúra:</i> barokk stílusú kastélyok, templomok, illuzionisztikus freskók, fogadalmi szobrok és táblaképek Magyarországon.</p> <p><i>Informatika:</i></p>	

	<p><i>Kritikai gondolkodás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Feltevések megfogalmazása a történelmi személyiségek cselekedeteinek, viselkedésének mozgatórugóiról. (Pl. II. József politikai életpályájának elemzése.) <p><i>Kommunikáció:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Önállóan gyjtött képekb l összeállítás, tabló készítése. (Pl. iskolai élet a korszakban.) – Vizuális rendez k (táblázatok, ábrák) készítése (Pl. egy nemesi vármegye közigazgatási feladatait szemléltet ábra készítése.) <p><i>Tájékozódás térben és id ben:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – A történelmi tér változásainak leolvasása különböz térképekr l. (Pl. a középfokú oktatási intézmények számának változása a 18. század folyamán.) Egyszer térképvázlatok rajzolása különböz információforrások alapján. (Pl. a magyarországi iskolák felekezeti megoszlása.) 	<p>könyvtártípusok, könyvtártörténet.</p>
<p>Értelmez kulcsfogalmak</p>	<p>Ok és következmény, tény és bizonyíték, interpretáció, történelmi néz pont.</p>	

<p>Tartalmi kulcsfogalmak</p>	<p>Társadalom, társadalmi csoport, identitás, társadalmi mobilitás, felemelkedés, lesüllyedés, népesedés, népességrobbanás, migráció, életmód, város, nemzetiség, gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer, termelés, er forrás, gazdasági szerepl , gazdasági kapcsolat, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, gazdasági válság, adó, politika, állam, államforma, államszervezet, hatalmi ág, egyeduralom, monarchia, parlamentarizmus, közigazgatás, birodalom, szuverenitás, centrum, periféria, vallás.</p>
<p>Fogalmak, adatok</p>	<p>Fogalmak: Pragmatica Sanctio, Helytartótanács, fels tábla, alsó tábla, állandó hadsereg, államnyelv, kett s vámrendszer, úrbéri rendelet, Ratio Educationis, oktatáspolitikai, türelmi rendelet, vallási türelem, nyelvrendelet. Személyek: III. Károly, Mária Terézia, II. József. Topográfia: Határ rvidék, Bácska, Bánát, Erdély, Pozsony, Szilézia. Kronológia: 1723 (Pragmatica Sanctio), 1740–80 (Mária Terézia), 1731 (Carolina Resolutio), 1777 (Ratio Educationis), 1780–1790 (II. József).</p>

Tematikai egység	Reformkor, forradalom és szabadságharc Magyarországon	Órakeret 12 óra
Elzeter tudás	A magyar reformkor képviselői, március 15. mint iskolai ünnepély, a forradalom és szabadságharc kiemelkedő személyiségei.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	<p>A korszakot a nemzeti és a liberális eszme megteremtése, valamint az európai centrumhoz való fölzárkózás kényszere határozza meg. Ezek nyomán megfogalmazódik a jobbágyi és rendi viszonyok meghaladásának, az érdekegyeztetés, a közteherviselés, valamint a nemzeti nyelv és kultúra megteremtésének szükségessége, amelyek a polgári viszonyok és a nemzeti önállóság megteremtését célozzák. E célok megvalósítása állítja középpontba azokat a nagyformátumú politikusokat, akik túllépve egyéni érdekeiken, egymást kiegészítve a közösség hosszú távú érdekeit szolgáló reformprogramok mellé állítják a közvéleményt. A közös cél eredményezi a forradalom és szabadságharc idején létrejövő nemzeti egységet és összefogást, amely számos politikai, társadalmi és katonai eredménnyel jár, és csak két nagyhatalom külső katonai agressziója képes leverni. Megérti a tanuló, hogy a fejlődésben – Nyugat-Európa mintaadó államaihoz képest – lemaradt magyar társadalmat és gazdaságot célzó, reformkori modernizációs szándékok elvezettek a polgári Magyarország megteremtéséhez. A reformkorban megjelenő magyar polgári nemzeti eszme és jelentőségének megismerése. Belátja, hogy a reformkor jelentős személyiségei irányt szabtak a történelmi eseményeknek. A magyar és az egyetemes történelem összefüggéseinek átlátása. Március 15. eseményeinek megismerése nemzeti ünnepünk méltó megünneplése céljából. A reformkor nagy alakjainak példáján keresztül pozitív nemzettudat kialakítása.</p>	
Témák	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<p>A rendi országgyűlés és a megyerendszer működése.</p> <p>A gazdasági átalakulás jellemzése és elemzése.</p> <p>A magyar társadalom rétegződése és életformái.</p> <p>A nemzeti érzés megteremtése a magyarság</p>	<p><i>Ismeretszerzés, tanulás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Különböző emberi magatartástípusok, élethelyzetek megfigyelése, következtetések levonása. (<i>Pl. a nemesi életszemlélet megismerése Pulszky Ferenc műve alapján.</i>) – Egy történelmi oknyomozás megtervezése. (<i>Pl. Körösi Csoma Sándor munkássága és halála.</i>) 	<p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> A felvilágosodás és a reformkor irodalma. Nemzeti dráma, nemzeti színházas kezdetek.</p> <p><i>Dráma és tánc:</i> a XIX. századi magyar színház és dráma néhány alkotása: Katona József: Bánk bán, Vörösmarty Mihály: Csongor és Tünde.</p> <p><i>Vizuális kultúra:</i> klasszicizmus és romantika.</p> <p><i>Ének-zene:</i> Himnusz, Szózat, Erkel Ferenc: Hunyadi László – a nemzeti opera</p>

<p>és a nemzetiségek körében.</p> <p>A német, az olasz és ausztriai mozgalmak hatása a magyar szabadságharcra.</p> <p>Nemzetiségi törekvések a Habsburg birodalomban</p> <p>Ausztria és Magyarország közjogi viszonyának alakulása.</p> <p>Nagyhatalmi elképzelések Közép-Európa szerepér 1.</p>	<p><i>Kritikai gondolkodás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Híres emberek, történelmi személyiségek jellemzése, feltevések megfogalmazása viselkedésük mozgatórugóiról. (Pl. <i>Széchenyi István.</i>) – Különböz szövegek, hanganyagok, filmek stb. vizsgálata a történelmi hitelesség szempontjából. (Pl. <i>Jan Kollár Szlavia lánya elbeszél költeménye.</i>) <p><i>Kommunikáció:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Els dleges történelmi források elemzése, összefüggések felderítése. (Pl. <i>Széchenyi programja a Stádium 12 pontja alapján.</i>) – Folyamatábra, diagram készítése. (Pl. <i>a reformkori rendi országgy és felépítése és a törvényhozás menete.</i>) – Események, történetek, jelenségek dramatikus megjelenítése. (Pl. <i>Széchenyi egy évi jövedelmének felajánlása a Magyar Tudományos Akadémia létrehozására.</i>) <p><i>Tájékozódás id ben és térben:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Az európai történelem és a magyar történelem kölcsönhatásainak elemzése. (Pl. <i>az 1848-as forradalmak</i> 	<p>születése, Liszt Ferenc.</p> <p><i>Földrajz:</i> Magyarország természeti adottságai, folyamszabályozás.</p>
--	--	--

	<p><i>kölcsönhatásai.)</i></p> <p>– Események id rendbe állítása. (<i>Pl. a német, olasz és osztrák mozgalmak eseményei.</i>)</p>	
Értelmez kulcsfogalmak	Történelmi id , ok és következmény, történelmi forrás, jelent ség, történelmi néz pont.	
Tartalmi kulcsfogalmak	Társadalom, társadalmi csoport, identitás, társadalmi mobilitás, felemelkedés, lesüllyedés, népesedés, népességrobbanás, migráció, életmód, város, nemzet, nemzetiség, gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer, termelés, er forrás, gazdasági szerepl , gazdasági kapcsolat, gazdasági teljesítmény, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, gazdasági válság, adó, politika, állam, államforma, államszervezet, hatalmi ág, egyeduralom, monarchia, parlamentarizmus, közigazgatás, birodalom, szuverenitás, centrum, periféria.	
Fogalmak, adatok	<p><i>Fogalmak:</i> reform, polgári átalakulás, liberális nemesség, államnyelv, önkéntes örökváltság, kötelez örökváltság, közteherviselés, érdekegyesítés, véd vám, áprilisi törvények, felel s kormány, népképviselő, cenzusos választójog, jobbágyfelszabadítás, Függetlenségi nyilatkozat.</p> <p><i>Személyek:</i> Széchenyi István, Wesselényi Miklós, Kölcsey Ferenc, Deák Ferenc, Kossuth Lajos, Eötvös József, Metternich, Batthyány Lajos, Jellasics, Ferenc József, Windischgrätz.</p> <p><i>Topográfia:</i> Pest-Buda, Vaskapu, Debrecen.</p> <p><i>Kronológia:</i> 1830 (Széchenyi István: Hitel cím m vének megjelenése, a reformkor kezdete), 1832-36 (rendi országgy lés), 1844 (a magyar nyelv államnyelvvé nyilvánítása), 1848. március 15. (forradalom Pesten), 1848. április 11. (az áprilisi törvények), 1849. április 14. (a függetlenség kimondása), 1849. augusztus 13. (a világhosi fegyverletétel).</p>	

Tematikai egység	A nemzetállamok és a birodalmi politika kora	Órakeret 6 óra
Elzetes tudás	Az egységes Olaszország és Németország létrejötte. Polgárháború az Amerikai Egyesült Államokban. Birodalmak versenye a világ újrafelosztásáért, élet a gyarmatokon.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	<p>A nacionalista eszme terjedése, az ipari forradalom termékeinek piacigénye együttesen segítik el a nemzetállamok létrejöttét, mely állami keretként hatékonyan képes egy nép érdekeit megjeleníteni, megvédeni. A különböző nemzetállamok megteremtésének igénye, a tés termelés állandó b vítésének kényszere magában hordozza a nemzetek közötti versengés kiélezését, amely többek között a gyarmatosítás új szakaszának megjelenését eredményezi.</p> <p>A tanuló felismeri, hogy az ipari forradalom újabb szakaszának eredményei (új iparágak, találmányok stb.) számos árnyoldallal (környezetkárosítás, társadalmi egyenlenségek növekedése) járnak. A XIX. század első felében kialakult új eszmék hatására jelentősen átalakult a világ fejlődése a század második felében. Megérti azokat a régi fejlődési kereteket szétfeszítő törekvéseket, amelyek szükségszerűen vezettek el egy olyan mértékű hatalmi versengéshez, amely beletorkollott az első világháborúba.</p>	
Témák	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<p>A szövetségi rendszerek kialakulásának okai az első világháború előtt.</p> <p>Gyarmatok és gyarmattartók a századfordulón.</p> <p>Az ipari forradalom legfontosabb találmányainak és felfedezéinek bemutatása (pl. Benz, Edison, a robbanómotor, telefon).</p> <p>A tudományos és technikai fejlődés hatása a társadalomra, a gondolkodásra, az életmódra és a környezetre.</p>	<p><i>Ismeretszerzés, tanulás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Ismeretszerzés statisztikai táblázatokból, grafikonokból, diagramokból. (Pl. az antant és a központi hatalmak szövetségi rendszerét alkotó államok gazdasági potenciáljai.) – Önálló információgyűjtés különböző médiumokból. (Pl. az ipari forradalom második szakaszának felfedezései.) <p><i>Kritikai gondolkodás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Különbségek felismerése és a változások nyomán követése egy-egy 	<p><i>Földrajz:</i> kontinensek földrajza, Európa országai, Balkán, a városfejlődés szakaszai.</p> <p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> Stendhal, Balzac, Victor Hugo, Puskin, Zola, Dosztojevszkij, Verlaine, Rimbaud, Baudelaire, Keats.</p> <p><i>Vizuális kultúra:</i> eklektika, szecesszió és az izmusok meghatározó alkotói és művei.</p> <p><i>Ének-zene:</i> Verdi, Puccini, Wagner, Debussy. <i>Fizika:</i> tudósok, feltalálók: Faraday, Helmholtz.</p> <p><i>Kémia:</i> Meyer, Mengyelejev, Curie házaspár.</p> <p><i>Biológia-egészségtan:</i></p>

	<p>történelmi jelenség kapcsán. (Pl. gyarmatosító hatalmak céljai.)</p> <ul style="list-style-type: none"> – Híres emberek, történelmi személyek jellemzése, feltevések megfogalmazása a történelmi személyiségek cselekedeteinek, viselkedésének mozgatórugóiról. (Pl. Alfred Dreyfus pere.) – Önálló vélemény megfogalmazása történelmi eseményekről, szereplőkről, jelenségekről, filozófiai kérdésekről. (Pl. a gyarmatosítás ideológiája.) <p><i>Kommunikáció:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Esszé írása történelmi – társadalmi témákról. (Pl. a technikai fejlődés hatása a környezetre és az életmódra.) – Mások érvelésének összefoglalása és figyelembe vétele. A véleménykülönbségek tisztázása, a saját álláspont gazdagítása, továbbfejlesztése. (Pl. az ipari forradalom egyes területeinek egymásra hatása.) <p><i>Tájékozódás térben és időben:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Történelmi időszakok összehasonlítása a változások mennyisége és gyorsasága szempontjából. 	<p>Pasteur, Darwin: evolúcióelmélet.</p> <p><i>Testnevelés és sport:</i> újkori olimpiák.</p>
--	---	---

	<p>(Pl. az angol gyarmatosítás szakaszai és térbeli kiterjedése.)</p> <p>– Események, jelenségek, tárgyak, személyek id rendbe állítása. (Pl. Az USA XIX. század második felében lezajló technikai fejlődésének bemutatása.)</p>	
Értelmez kulcsfogalmak	Változás és folyamatosság, ok és következmény, tény és bizonyíték, interpretáció.	
Tartalmi kulcsfogalmak	Társadalom, társadalmi csoport, identitás, társadalmi mobilitás, felemelkedés, lesüllyedés, népesedés, népességrobbanás, migráció, életmód, város, nemzet, nemzetiség, gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer, termelés, erőforrás, gazdasági szereplő, gazdasági kapcsolat, gazdasági teljesítmény, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, gazdasági válság, adó, politika, állam, államforma, államszervezet, hatalmi ág, egyeduralom, monarchia, köztársaság, parlamentarizmus, demokrácia, közigazgatás, birodalom, szuverenitás, centrum, periféria, vallás, vallásüldözés.	
Fogalmak, adatok	<p><i>Fogalmak:</i> ipari forradalom, monopólium, futószalagos termelés, centrum, periféria, részvénytársaság, nemzetállam, szabad verseny, gyarmatbirodalom, középosztály, tömegkultúra, városiasodás, egyenlőtlen fejlődés, nagyhatalom, hármas szövetség, központi hatalmak, keleti kérdés.</p> <p><i>Személyek:</i> Bismarck, II. Vilmos, Viktória királyné, Disraeli, Edison, II. Miklós.</p> <p><i>Topográfia:</i> Olaszország, Német Császárság, Anglia, Franciaország, Marokkó, Oroszország, Japán, Szezi-csatorna, Balkán, Panama-csatorna.</p> <p><i>Kronológia:</i> 1871 (a Német Császárság létrejötte), 1873 (a három császár szövetsége), 1879 (a kettős szövetség), 1882 (a hármas szövetség megalakulása), 1893 (a francia-orosz katonai szövetség), 1904 (az entente cordiale), 1904-1905 (az orosz-japán háború), 1905 (az első marokkói válság), 19011 (a második marokkói válság), 1912-1913 (a balkáni háborúk), 1907 (a hármas antant létrejötte).</p>	

Tematikai egység	A kiegyezéshez vezető út és a dualizmus kora Magyarországon	Órakeret 9 óra
Elzetes tudás	Megtorlás, önkényuralom és kiegyezés. Magyarország fejlődése a dualizmus korában, a Monarchia együtt élő népei, a nemzetiségek helyzete.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	<p>A szabadságharc erőszakos leverése nem járt együtt az összes vívmány megsemmisítésével, hiszen azok egy részére (pl. jobbágyfelszabadítás) az új hatalomnak is szüksége van saját helyzete stabilizálásához.</p> <p>A kompromisszumos megoldás a maga elnyei mellett óhatatlanul önbecsapásként is működhet, ha az engedmények helyett a felek a teljes gyzelmet hirdetik. Az új polgári világ kiépülése Magyarországon számos vonatkozásban értékteremtéssel és értékvesztéssel járt, így az európai élmeznyhöz való felzárkózási kísérlete az eredmények mellett számos – akár máig ható - társadalmi, gazdasági és szellemi, ideológiai ellentmondást is magában hordozott.</p> <p>A tanuló megérti, hogy a kiegyezés reális kompromisszum volt, amely megfelelt a kor erőviszonyainak. A kiegyezés hosszú távú hatásának érzékelése Magyarország fejlődésére. Belátja, hogy Magyarországon a dualizmus korában következett be a – máig meglévő – szakadás az elit- és a tömegkultúra között. Felismeri, hogy a dualizmus korában a magyar sajtó a modernizálódó magyar állam negyedik hatalmi ágává alakult.</p>	
Témák	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<p>A kiegyezés alternatívái, a kiegyezéshez fordították</p> <p>(pl. dunai konföderáció, Kasszandra levél).</p> <p>A polgári állam kiépülése Magyarországon</p> <p>(pl. közigazgatás, közegészségügy, iskolahálózat).</p> <p>Magyar nemzetiségi politika és nemzetiségi törekvések.</p> <p>A környezet átalakításának</p>	<p><i>Ismeretszerzés, tanulás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Ismeretszerzés különböző írásos forrásokból, statisztikai táblázatokból. (Pl. a dualizmuskori gyáripar.) – Egy történelmi önknyomozás megtervezése. (Pl. a tiszaszlári per.) <p><i>Kritikai gondolkodás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Erkölcsi kérdéseket felvető élethelyzetek felismerése, bemutatása. (Pl. az aradi vértanúk búcsúlevelei alapján.) – Különböző történelmi elbeszélések összehasonlítása a 	<p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> Arany János: A walesi bárdok, a századforduló irodalmi élete. (Pl. a Nyugat).</p> <p><i>Vizuális kultúra:</i> a szecesszió és eklektika jellemzői.</p> <p><i>Ének-zene:</i> Liszt Ferenc, az operett születése, Bartók Béla, Kodály Zoltán.</p> <p><i>Földrajz:</i> folyamszabályozás, természetkárosítás, árvizek kiváltó okai.</p> <p><i>Fizika:</i> az elektrifikáció, a transzformátor, a villamos mozdony, a karburátor.</p>

<p>következményei</p> <p><i>(pl. vasútépítés, városfejl és, iparosítás).</i></p> <p>A tömegkultúra néhány jelensége Magyarországon</p> <p><i>(pl. divat, szórakozás, sport, sajtó).</i></p>	<p>narráció módja alapján.</p> <p><i>(Pl. a kiegyezés mérlege Eötvös József és Kossuth Lajos írásai alapján.)</i></p> <p><i>Kommunikáció:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Folyamatábra, diagram készítése. <i>(Pl. a dualizmus pártviszonyai.)</i> – Vizuális rendez k (táblázatok, ábrák) készítése. <i>(Pl. a dualista állam.)</i> – Beszámoló, kisel adás tartása történelmi forrásszövegek alapján. <i>(Pl. dualizmuskori színházkultúra.)</i> – Események, történetek, jelenségek mozgásos, táncos, dramatikus megjelenítése. <i>(Pl. jelenetek egy pesti kávéház mindennapjaiból.)</i> <p><i>Tájékozódás id ben és térben:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Az európai történelem és a magyar történelem kölcsönhatásainak elemzése. <i>(Pl. a kiegyezés létrejöttét el segít külpolitikai tényez k számbavétele.)</i> <p>A történelmi tér változásainak leolvasása különböz térképekr l.</p> <p><i>(Pl. a magyarországi vasúthálózat fejl dése.)</i></p>	<p><i>Testnevelés és sport:</i></p> <p>Magyar olimpiai részvétel – Hajós Alfréd, magyar sikersportágak.</p> <p><i>(Pl. úszás, vívás.)</i></p>

Értelmez kulcsfogalmak	Változás és folyamatosság, ok és következmény, történelmi forrás, tény és bizonyíték, jelentőség.
Tartalmi kulcsfogalmak	Társadalom, társadalmi csoport, identitás, társadalmi mobilitás, felemelkedés, lesüllyedés, elit réteg, középréteg, alsó réteg, korfa, népesedés, népességrobbanás, migráció, életmód, város, nemzet, nemzetiség, gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer, termelés, erőforrás, gazdasági szereplő, gazdasági kapcsolat, gazdasági teljesítmény, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, gazdasági válság, adó, politika, állam, államforma, államszervezet, önkényuralom, hatalmi ág, egyeduralom, monarchia, parlamentarizmus, közigazgatás, birodalom, szuverenitás, centrum, periféria, vallás.
Fogalmak, adatok	<i>Fogalmak:</i> emigráció, húsvéti cikk, kiegyezés, dualista monarchia, gazdasági kiegyezés, Dunai Konföderáció, nemzetiségi törvény, horvát-magyar kiegyezés, asszimiláció, zsidó emancipáció, állami anyakönyvezés, polgári házasság, polgárosodás, népoktatás, millennium. <i>Személyek:</i> Ferenc József, Andrássy Gyula, Tisza Kálmán, Wekerle Sándor, Jászi Oszkár, Kandó Kálmán, Puskás Tivadar, Baross Gábor. <i>Topográfia:</i> Osztrák-Magyar Monarchia, Budapest, Bécs, Fiume. <i>Kronológia:</i> 1865 (Deák Ferenc húsvéti cikke), 1867 (a kiegyezés, Ferenc József megkoronázása), 1868 (a nemzetiségi törvény, a horvát-magyar kiegyezés), 1875–90 (Tisza Kálmán miniszterelnöksége), 1873 (Budapest létrejötte), 1896 (a millennium).
Ismétlés, számonkérés	10 óra

A fejlesztés várt eredményei a 11. osztály végén

Az újkori egyetemes és magyar történelmi jelenségek, események rendszerezésével a jelenben zajló folyamatok elzárnyeléseinek felismerése, a nemzeti öntudat és aktív állampolgárságra nevelés.

A múltat és a történelmet formáló, alapvető folyamatok, ok-okozati összefüggések felismerése és egyszerű, átélhető erkölcsi tanulságok (pl. társadalmi kirekesztés) azonosítása, ezeknek jelenre vonatkoztatása, megítélése.

Az újkorban élt emberek, közösségek sokoldalú élet-, gondolkodás- és szokásmódjainak azonosítása, a hasonlóságok és különbségek árnyalt felismerése, több szempontú értékelése.

A civilizációk története jellegzetes sémájának alkalmazása újkori egyetemes történelemre.

A történelem értelmezését segítők kulcsfogalmak és egyéb egyedi fogalmak rendszeres és szakszerű alkalmazása révén, többoldalú történelmi tájékozódás és árnyalt gondolkodás.

Ismerje fel a tanuló, hogy az utókor, a történelmi emlékezet a nagy történelmi személyiségek tevékenységét többféle módon és szempont szerint értékeli, egyben legyen képes saját értékítélete megfogalmazásakor a közösség hosszú távú nézőpontját alkalmazni.

Ismerje a XIX. század kisebb korszakainak megnevezését, illetve egy-egy korszak főbb jelenségeit, jellemzőit, szereplőit, összefüggéseit.

Ismerje a magyar történelem főbb csomópontjait a Dualizmus korszakáig bezárólag.

Legyen képes a bonyolult történelmi folyamat meghatározó összefüggéseit, szereplőit beazonosítani, valamint legyen képes egy-egy korszak főbb kérdéseinek problémaközpontú bemutatására, elemzésére.

Ismerje az újkorban meghatározó egyetemes és magyar történelem eseményeit, évszámait, történelmi helyszíneit. Legyen képes összefüggéseket találni a térben és időben eltér

történelmi események között, különös tekintettel azokra, melyek a magyarságot közvetlenül vagy közvetetten érintik.

Tudja, hogy az újkortól kezdődően lényegesen átalakul Európa társadalma és gazdasága (polgárosodás, iparosodás) és ezzel párhuzamosan új eszmeáramlatok, politikai mozgalmak, pártok jelennek meg. Ismerje fel, hogy az USA milyen körülmények között vált a mai világ vezető hatalmává és mutasson rá az ebből fakadó ellentmondásokra.

Legyen képes ismereteket meríteni különböző ismeretforrásokból, történelmi, társadalomtudományi, filozófiai és etikai kézikönyvekből, atlaszokból, szaktudományi munkákból, legyen képes ezek segítségével történelmi oknyomozás megszervezésére. Jusson el az előadás önálló jegyzetelése szintjére.

Legyen képes különböző történelmi elbeszéléseket (pl. emlékiratok) összehasonlítani a narráció módja alapján.

Legyen képes történelmi-társadalmi adatokat, modelleket és elbeszéléseket elemezni a bizonyosság, a lehetőség és a valószínűség szempontjából. Legyen képes összehasonlítani társadalmi-történelmi jelenségeket strukturális és funkcionális szempontok alapján. Legyen képes értékrendek összehasonlítására, saját értékek tisztázására. Értékelje a társadalmi-történelmi jelenségeket az értékrendek alapján.

Legyen képes a történelmi időben történő tájékozódás eddig elsajátított összetevőinek és jelentőségének a bemutatására példákkal. Legyen képes a különböző időszakok történelmi térképeinek összehasonlítása során a változások (pl. területi változások, népsűrűség, vallási megosztottság stb.) hátterének feltárására.

12. évfolyam

Éves óraszám: 93

Tematikai egység	Az első világháború és következményei	Órakeret 10 óra
Elsőzetes tudás	A tudomány és technika fejlődésének új szakasza. Nagyhatalmi konfliktusok és a szövetségi rendszerek kialakulása. A keleti kérdés. A dualista monarchia válsága.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	<p>A korábban kialakult nagyhatalmi egyensúly felbomlása, a gyarmatokért való versengés, a létrejövő katonai szövetségek, a fegyverkezési verseny és a megoldatlan balkáni helyzet együttesen vezetett a háborúhoz. Az új hadászati eszközök és módszerek alkalmazása elhúzódó harcokkal és óriási ember- és anyagi veszteséggel jártak, és minden állampolgárt érintettek. A későbbi győztesek olyan – sok tekintetben irracionális, megalázó – békeszerződéseket kényszerítettek rá a legyőzöttekre, melyekkel igazolni lehetett a háborús társadalmi áldozatvállalás értelmét, ugyanakkor magukban hordozták egy újabb fegyveres konfliktus kényszerét.</p> <p>A tanuló megérti az első világháború kirobbanásához vezető okokat, és látja azok komplex jellegét. Felismeri a háború sajátos, az emberi történelemben ez idáig nem létező új vonásait. Tisztában van a háború emberiségre gyakorolt romboló morális hatásaival. Reálisan értékeli a történelmi tényeket, figyelembe véve a háborút lezáró békerendszert. Felismeri a békerendszer keltette új ellentmondásokat, különös tekintettel a kelet-közép-európai régióra. Ismeri és érti a trianoni országvesztés lényegét, máig tartó hatásainak mozgatórugóit. Különbséget tesz nemzeti önvédelem és önfeladás között, ismeri a politikai kalandorság jellemzőit és következményeit.</p>	
Témák	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<p>A hátszág szerepe a háborúban.</p> <p>Nagyhatalmi érdekek és ellentétek a béketárgyalásokon.</p> <p>Magyarország az első világháborúban.</p> <p>A Károlyi-kormány bel- és külpolitikai mozgástere és intézkedései.</p>	<p><i>Ismeretszerzés, tanulás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Ismeretszerzés statisztikai táblázatokból, diagramokból. (Pl. háborús veszteségek.) – Önálló információgyűjtés adott témához különböző médiumokból. (Pl. háborúra buzdító plakátok.) – Információgyűjtése múzeumokban. 	<p><i>Földrajz:</i> Európa domborzata és vízrajza.</p> <p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> Móricz Zsigmond: Barbárok, Ady Endre, Babits Mihály háborús versei.</p> <p><i>Kémia:</i> hadászatban hasznosítható vegyi anyagok.</p> <p><i>Mozgókép-kultúra és médiaismeret:</i></p>

<p>A tanácskormány uralomra kerülése, politikája, bukásának okai.</p> <p>Trianon társadalmi és bel- és külpolitikai következményei. Új államok Közép-Európában.</p> <p>A határon túli magyarság sorsa.</p>	<p><i>(Pl. a korszak helytörténeti vonatkozásai.)</i></p> <p><i>Kritikai gondolkodás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Különböz szövegek, képek, plakátok, karikatúrák vizsgálata a történelmi hitelesség szempontjából. <i>(Pl. Ferenc József korának karikatúrái.)</i> – Tanult ismeretek problémaközpontú elrendezése. <i>(Pl. a gy ztes nagyhatalmak békecéljainak és békeelveinek megvalósulása.)</i> <p><i>Kommunikáció:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Esszé írása történelmi-társadalmi témákról. <i>(Pl. a trianoni békediktátum hatásai.)</i> – Mások érvelésének összefoglalása és figyelembe vétele. A véleménykülönbségek tisztázása. <i>(Pl. Magyarország részvétele a világháborúban.)</i> – Történetek dramatikus megjelenítése. <i>(Pl. a magyar delegáció részvétele a béketárgyalásokon.)</i> <p><i>Tájékozódás térben és id ben:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Kronológiai adatok rendezése. 	<p>tömegkommunikáció, médiumok hatása a mindennapi életre.</p>
--	---	--

	<p>(Pl. a tanácsköztársaság hadieseményeinek id rendje.) Néhány kiemelt esemény, jelenség topográfiai adatainak elhelyezése vaktérképen. (Pl. a békeszerz dések területi vonatkozásai.)</p>	
Értelmez kulcsfogalmak	Történelmi id , ok és következmény, történelmi forrás, tény és bizonyíték, interpretáció, jelent ség, történelmi néz pont.	
Tartalmi kulcsfogalmak	Társadalom, társadalmi csoport, identitás, társadalmi mobilitás, felemelkedés, lesüllyedés, népesedés, migráció, életmód, város, nemzet, nemzetiség, gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer, termelés, er forrás, gazdasági szerepl , gazdasági kapcsolat, gazdasági teljesítmény, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, gazdasági válság, adó, politika, állam, államforma, államszervezet, hatalmi ág, demokrácia, monarchia, köztársaság, parlamentarizmus, közigazgatás, birodalom, szuverenitás, centrum, periféria, vallás, monoteizmus, vallásüldözés.	
Fogalmak, adatok	<p><i>Fogalmak:</i> hátország, antant, jóvátétel, Népszövetség, revízió, irredentizmus, reváns, kommunizmus, szirózsás forradalom, Kommunisták Magyarországi Pártja (KMP), demarkációs vonal, konvenció, Vix-jegyzék, proletárdiktatúra, direktórium, vörös rség, ellenforradalom, forradalmi törvényszék, vörösterror, diktátum, Vasgárda, usztasa.</p> <p><i>Személyek:</i> Lenin, Wilson, Clemenceau, Tisza István, Károlyi Mihály, Kun Béla, Szamuely Tibor, Jozef Pilsudsky, I. Sándor, Thomas Masaryk, Horthy Miklós.</p> <p><i>Topográfia:</i> Szentpétervár, Szerb - Horvát - Szlovén Királyság, Csehszlovákia, balti államok, Lengyelország, Románia, Bulgária, trianoni Magyarország.</p> <p><i>Kronológia:</i> 1914–18 (az els világháború), 1914. július 28. (az Osztrák-Magyar Monarchia hadat üzen Szerbiának, a világháború kirobbanása), 1918. október 31. (Károlyi Mihály kinevezése miniszterelnökké, az szirózsás forradalom), 1918. november 3. (a padovai fegyverszünet), 1918. november 13. (a belgrádi konvenció) (1919 (a békekonferencia kezdete, a versailles-i béke), 1919. március 21. – augusztus 1. (a proletárdiktatúra id szaka), 1920. június 4.(a trianoni béke aláírása).</p>	

Tematikai egység	Európa és a világ a két világháború között		Órakeret 11 óra
Elzetes tudás	A gazdasági világválság és következményei az Egyesült Államokban és Európában, diktatúrák és diktátorok földrészünkön.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	<p>A világháború Európa hatalmi pozícióvesztését, az USA centrális helyzetbe kerülését, a bolsevizmus hatalomra jutását, a tömegdemokráciák kialakulását, valamint a korábban egységesül világpiac felbomlását eredményezte. A politikai jogok kiterjesztése több országban a szociális demagógia felerősödésével járt, így utat nyitott a szélsőséges elemek hatalomra kerülésének, akik diktatórikus rendszereket vezettek be. E rendszerekben faji vagy osztályalapon, a munkaképzés eszköztárát alkalmazva embercsoportokat bélyegeznek meg, telepítenek ki, vagy likvidálnak, és a társadalmat „fenyeget veszélyre” való tekintettel mindenkinek korlátozzák szabadságjogait.</p> <p>A tanuló érti, hogy az USA-ban az 1920-as évek nagy gazdasági fejlődést hoztak, amelyet az évtized végi nagy válság követ. Felismeri, hogy a háborús pusztítás, vereség és gazdasági válságok egyik következménye a szélsőségek térnyerése. A diktatúrák működési mechanizmusának megismerése.</p>		
Témák	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	
<p>A világgazdaság átrendeződése a háború után.</p> <p>A gyarmati világ szétesésének kezdetei. (pl. India, Közel-Kelet).</p> <p>Az olasz fasizmus jellemzői.</p> <p>Tekintélyuralmi rendszerek bemutatása Közép-Európában és a Balkánon.</p> <p>Az USA gazdasági fellendülése és nemzetközi szerepe.</p> <p>A válság kezelésének módjai egy adott országban (pl. USA, Nagy-Britannia).</p> <p>A totális állam kiépítése Németországban.</p> <p>A bolsevizmus ideológiája.</p>	<p><i>Ismeretszerzés, tanulás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Ismeretszerzés különböző statisztikai táblázatokból, grafikonokból, diagramokból. (Pl. a német választások eredményei 1928–33 között; munkanélküliség alakulása az Egyesült Államokban 1929–1937.) – Különböző emberi magatartástípusok, élethelyzetek megfigyelése, következtetések levonása. (Pl. a GULAG élete Szolzsenyicin: Ivan Gyenyiszovics egy napja című műve alapján.) 	<p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> az avantgárd (pl. Apollinaire), Borges, Bulgakov, Faulkner, Thomas Mann, Orwell, Szolzsenyicin.</p> <p><i>Vizuális kultúra:</i> A technikai képalkotás: fényképezés, film jelentősége.</p> <p>Az avantgárd: Picasso: Guernica. Fényképek értelmezése.</p> <p><i>Ének-zene:</i> az avantgárd zene, a dzsessz.</p> <p><i>Biológia-egészségtan:</i> vitaminok, penicillin – antibiotikumok, védőoltások.</p> <p><i>Mozgókép-kultúra és médiaismeret:</i> A média kifejezőeszközei és ezek hatásmechanizmusa. A korszak stílusirányzatai.</p> <p><i>Testnevelés és sport:</i></p>	

<p>A bolsevik propaganda főbb jellemzői.</p> <p>A sztálini gazdaságpolitika.</p>	<p><i>Kritikai gondolkodás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Feltevések megfogalmazása egyes társadalmi-történelmi jelenségek okairól. (Pl. az antiszemitizmus okai.) – Különböző szövegek, hanganyagok stb. vizsgálata a hitelesség szempontjából. (Pl. különböző propagandafilmek elemzése.) – Híres emberek, történelmi személyiségek jellemzése, feltevések megfogalmazása a történelmi személyiségek cselekedeteinek, viselkedésének mozgatórugóiról. (Pl. Gandhi és a polgári engedetlenségi mozgalom.) <p><i>Kommunikáció:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Folyamatábra, diagram készítése. (Pl. a világgazdasági válság jelenségei.) <p><i>Tájékozódás időben és térben:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – A történelmi tér változásainak leolvasása különböző térképekről. (Pl. Köztes-Európa nemzetiségi térképének összevetése az első világháború előtti és utáni államhatárokkal.) 	<p>olimpiatörténet – a berlini olimpia (1936).</p>
<p>Értelmez kulcsfogalmak</p>	<p>Változás és folyamatosság, ok és következmény, interpretáció, történelmi nézőpont.</p>	

<p>Tartalmi kulcsfogalmak</p>	<p>Társadalom, társadalmi csoport, identitás, társadalmi mobilitás, felemelkedés, lesüllyedés, népesedés, népességrobbanás, migráció, életmód, város, nemzet, nemzetiség, gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer, termelés, er forrás, gazdasági szerepl , gazdasági kapcsolat, gazdasági teljesítmény, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, gazdasági válság, adó, politika, állam, államforma, államszervezet, hatalmi ág, egyeduralom, monarchia, demokrácia, parlamentarizmus, diktatúra, közigazgatás, birodalom, szuverenitás, centrum, periféria, vallás, vallásüldözés.</p>
<p>Fogalmak, adatok</p>	<p><i>Fogalmak:</i> tömegpárt, fasizmus, korporatív állam, kisantant, Westminsteri Statútum, Dawes-terv, pártállam, államosítás, kollektivizálás, tervutasításos rendszer, Sztahanov-mozgalom, GULAG, személyi kultusz, koncepciók, túlzott túltermelési válság, New Deal, totális diktatúra, propaganda, nemzetiszocializmus, fajelmélet, Führer, SS, SA, Gestapo, Berlin-Róma tengely, antikomintern paktum, Anschluss, domínium, tekintélyelv állam, autoriter rendszer.</p> <p><i>Személyek:</i> Mussolini, Hindenburg, Sztálin, Roosevel, Keynes, Hitler, Goebbels, Gandhi, Pilsudski, Sándor király, Dollfuss.</p> <p><i>Topográfia:</i> Köztes-Európa, Szovjetunió, Brit Nemzetközösség, Berlin, weimari köztársaság, Moszkva, Saar-vidék, Rajna-vidék, Szudéta-vidék.</p> <p><i>Kronológia:</i> 1922 (fasiszta hatalomátvétel Olaszországban, a Szovjetunió létrehozása), 1924 (a Dawes-terv), 1925 (a locarnói egyezmény), 1929–1933 (a világgazdasági válság), 1933 (Hitler hatalomra kerülése), 1936 (Berlin-Róma tengely, Antikomintern Paktum), 1938 (Anschluss, a müncheni konferencia).</p>

Tematikai egység	Magyarország a két világháború között		Órakeret 7 óra
Elzáró tudás	Politikusportrék a két világháború közötti Magyarországon. Trianon és következményei – a nemzeti összetartozás napja.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	<p>A trianoni országvesztés társadalmi, szellemi és gazdasági rövidtávú hatásainak és hosszú távú következményeinek nemzeti tragédiaként való tudatosítása. A reménytelen bel- és külpolitikai helyzetből való kilábalás eredményeinek felismerése, a szellemi honvédelem és nemzetépítés szükségességének elfogadása, valamint a területi revíziós igények szükségességének etnikai indoklása a korszakra vonatkozóan. Szélsőségektől mentes értékelés az adott történelmi időszakról, eseményeiről és személyiségeiről.</p> <p>A tanuló érti, hogy a két világháború közötti magyar fejlődés legfontosabb mozgatórugója a trianoni békeszerződés és annak hatásaira való reflektálás volt. Tisztában van a külpolitikai alternatívákkal és tudja azok mozgatórugóit.</p>		
Témák	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	
<p>Politikai életpályák bemutatása és elemzése. <i>(Pl. Bethlen István, Teleki Pál.)</i></p> <p>Gazdasági válság és radikalizálódás a belpolitikában. <i>(Pl. Gömbös és kísérlete.)</i></p> <p>A klebelsbergi kultúrpolitika kibontakozása és főbb jellemzői. <i>(Pl. kultúrfölény, valláserkölcsi nevelés.)</i></p> <p>Tudomány és művészet főbb képviselői a két világháború közötti Magyarországon. <i>(Pl. Szekfő Gyula, Szent-</i></p>	<p><i>Ismeretszerzés, tanulás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Ismeretszerzés statisztikai táblázatokból, grafikonokból, diagramokból. <i>(Pl. magyar gazdaság a két világháború között, az oktatásfejlesztés eredményei.)</i> – Különböző emberi magatartástípusok, élethelyzetek megfigyelése, következtetések levonása. <i>(Pl. új nemzedékek; zene, képművészet, tudomány, stb..)</i> <p><i>Kritikai gondolkodás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Feltevések megfogalmazása a történelmi személyiségek cselekedeteinek mozgatórugóiról. <i>(Pl. Horthy Miklós politikai életpályája.)</i> 	<p><i>Földrajz:</i> Magyarország és Közép-Európa természeti adottságai.</p> <p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> a Nyugat, mint folyóirat és mint mozgalom; József Attila; a népi írók; a határon túli irodalom.</p> <p><i>Mozgókép-kultúra és médiaismeret:</i> tömegkommunikáció, médiumok hatása a mindennapi életre, a magyar hangosfilmgyártás kezdetei.</p> <p><i>Biológia-egészségtan:</i> Szent-Györgyi Albert.</p> <p><i>Vizuális kultúra:</i> avantgárd – Kassák Lajos.</p>	

Györgyi Albert, Bartók Béla,
Kodály Zoltán.)

- Történelmi – társadalmi adatok, modellek és elbeszélések elemzése a bizonyosság, a lehetőség és a valószínűség szempontjából.
(Pl. a magyar külpolitika mozgásteret, alternatívái.)
- Különböző hanganyagok, filmek vizsgálata a történelmi hitelesség szempontjából.
(Pl. a korabeli játékfilmekből kirajzolódó társadalomkép összevetése a történelmi valósággal).

Kommunikáció:

- Önállóan gyűjtött képekkel összeállítás, táblák készítése.
(Pl. a korszak helytörténelmi vonatkozásai.)
- Beszélgetés egy társadalmi, történelmi témáról. Saját vélemény érthető megfogalmazása.
(Pl. az antiszemitizmus témában.)

Tájékozódás térben és időben:

- A világtörténet, az európai történelem, a magyar történelem eltérő időbeli ritmusának és kölcsönhatásainak elemzése.
(Pl. a német befolyás erősödése és hatásai.)
Néhány kiemelt esemény, jelenség topográfiai helyének elhelyezése

	vaktérképen. (Pl. a revíziós politika eredményei 1938–39.)	
Értelmez kulcsfogalmak	Ok és következmény, tény és bizonyíték, interpretáció, történelmi néz pont.	
Tartalmi kulcsfogalmak	Társadalom, társadalmi csoport, identitás, társadalmi mobilitás, felemelkedés, lesüllyedés, elitréteg, középréteg, alsó réteg, népesedés, népességrobbanás, migráció, életmód, város, nemzet, nemzetiség, gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer, termelés, er forrás, gazdasági szerepl , gazdasági kapcsolat, gazdasági teljesítmény, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, gazdasági válság, adó, politika, állam, államforma, államszervezet, monarchia, parlamentarizmus, közigazgatás, szuverenitás, centrum, periféria, vallás, vallásüldözés.	
Fogalmak, adatok	<p><i>Fogalmak:</i> konszolidáció, numerus clausus, földreform, népszövetségi kölcson, peng , zsidótörvény, revízió, irredentizmus, kultúrfölény, Magyar Nemzeti Bank, társadalombiztosítás, agrárrolló, nyilas mozgalom, gy ri program, els bécsi döntés.</p> <p><i>Személyek:</i> Teleki Pál, Bethlen István, Klebelsberg Kunó, Gömbös Gyula, Darányi Kálmán, Imrédy Béla, Szálasi Ferenc, Szent-Györgyi Albert, Bartók Béla, Kodály Zoltán, Szekf Gyula.</p> <p><i>Topográfia:</i> Felvidék, Kárpátalja.</p> <p><i>Kronológia:</i> 1920-1921 (Teleki Pál els miniszterelnöksége), 1920 (a numerus clausus, földreform) 1921–31 (Bethlen István miniszterelnöksége, a konszolidáció id szaka), 1927 (a peng bevezetése), 1938. november 2. (az els bécsi döntés).</p>	

Tematikai egység	A második világháború		Órakeret 9 óra
Elzeter tudás	A második világháború jellemzői és következményei. Magyarország a második világháborúban. A holokauszt Európában és Magyarországon.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	<p>Nagyhatalmak titkos vagy nyílt megegyezésének elítélése hatalmi övezetek létrehozásáról, kisebb államok felosztásáról, országhatárok területi megváltoztatásáról vagy népcsoportok kitelepítéséről, kiirtásáról. A politikai antiszemitizmus megnyilvánulásai megismerésének és mozgatórugóinak feltárása, veszélyeinek azonosítása, a diszkrimináció elítélése, az ún. fajelmélet és szörnyű következményeinek (pl. elkülönítés, deportálás, megsemmisítés) elutasítása.</p> <p>A tanuló megérti, miként került a háború során Magyarország kényszerpályára és ez milyen következményekkel járt az ország sorsát illetően. Tudja, hogy mennyi áldozattal, pusztítással járt a második világháború, és hogy a holokauszt az emberiség, valamint az egész magyarországi tragédiája. Megismer olyan történelmi szituációkat, amelyek a háborús viszonyok közötti népek, népcsoportok vagy személyek megmentését eredményezték.</p>		
Témák	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	
<p>A szövetséges hatalmak együttműködésének elemzése.</p> <p>Háborúellenes katonai és polgári erőfeszítések.</p> <p>Magyarország a náci birodalom árnyékában (Pl. gazdasági és politikai kényszerek, kitörési kísérletek).</p> <p>A területi revízió lépései.</p> <p>Kállay Miklós miniszterelnöksége.</p> <p>Háborúellenes törekvések (Pl. Magyar Történelmi Emlékbizottság, szárszói találkozók).</p> <p>Az antiszemitizmus és a zsidókérdés Magyarországon.</p>	<p><i>Ismeretszerzés, tanulás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Ismeretszerzés szaktudományi munkákból. (Pl. konferenciák, találkozók, szerződések.) – Ismeretszerzés különböző írásos forrásokból. (Pl. az első és második zsidótörvény.) – Emberi magatartástípusok, élethelyzetek megfigyelése, következtetések levonása. (Pl. kollaboránsok, ellenállók, embermentők a második világháborúban.) 	<p><i>Fizika:</i> nukleáris energia, atombomba.</p> <p><i>Etika:</i> az intolerancia, a gyűlölet, a kirekesztés, a rasszizmus.</p> <p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> Radnóti Miklós, Semprun: A nagy utazás, Kertész Imre: Sorstalanság.</p> <p><i>Vizuális kultúra:</i> A technikai képalkotás: fényképezés, a film jelentősége. <i>Fényképek értelmezése.</i> (Pl. Capa: A normandiai partraszállás fényképei.)</p>	

Kritikai gondolkodás:

- Híres emberek jellemzése
(*Pl. Churchill, a brit elszántság jelképe.*)
- Értékrendek összehasonlítása, saját értékek tisztázása.
(*Pl. Szálasi Ferenc és Teleki Pál történelemszemléletének összevetése.*)
- Történelmi-társadalmi jelenségek értékelése a saját értékrend alapján.
(*Pl. a holokauszt Magyarországon.*)
- Filmek a történelmi hitelességének vizsgálata.
(*Pl. Jób lázadása.*)
- Kérdések megfogalmazása a forrás megbízhatóságára vonatkozóan.
(*Pl. Horthy Miklós emlékiratai kapcsán.*)

Kommunikáció:

Események dramatikus megjelenítése.
(*Pl. Churchill és Sztálin vitája a második front megnyitásának helyszínér l.*)

Tájékozódás id ben és térben:

- A történelmi tér változásainak leolvasása térképekr l.
(*Pl. a területi revízió lépései*)
- Kronológiai adatok rendezése.

<p>Értelmez kulcsfogalmak</p>	<p>Változás és folyamatosság, ok és következmény, történelmi forrás, interpretáció, történelmi nézőpont.</p>
<p>Tartalmi kulcsfogalmak</p>	<p>Társadalom, társadalmi csoport, identitás, társadalmi mobilitás, népesedés, népességfogyás, migráció, életmód, gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer, termelés, erőforrás, gazdasági szereplő, gazdasági kapcsolat, gazdasági teljesítmény, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, gazdasági válság, adó, politika, állam, államforma, államszervezet, parlamentarizmus, diktatúra, közigazgatás, birodalom, szuverenitás, emberi jog, állampolgári jog, vallás, vallásüldözés.</p>
<p>Fogalmak, adatok</p>	<p><i>Fogalmak:</i> háromhatalmi egyezmény, tengelyhatalmak, koncentrációs tábor, megsemmisítő tábor, népirtás, emberirtás, holokauszt, partizán, antifasiszta koalíció, fegyveres semlegesség, második bécsi döntés, „hintapolitika”, gettó, deportálás, munkaszolgálat, hadifogság, kiugrási kísérlet, Atlanti Charta, befolyási övezetek</p> <p><i>Személyek:</i> Churchill, Roosevelt, Sztálin, Truman, Attlee, De Gaulle, Bárdossy László, Kállay Miklós, Szálasi Ferenc, Wallenberg, Jány Gusztáv.</p> <p><i>Topográfia:</i> Leningrád, Új-Foundland, Casablanca, Québec, Kairó, Teherán, Moszkva, Jalta, Potsdam, Auschwitz, Hiroshima, Normandia, Kárpátalja, Erdély, Délvidék, Don-kanyar, Voronyezs,</p> <p><i>Kronológia:</i> 1941. augusztus 12. (Új-Foundland); 1943. január 14. (Casablanca); 1943. augusztus 14. (Québec), 1943. szeptember 22-26 (Kairó); 1943. szeptember 28-december 1 (Teherán). 1944. június 6. (megkezdődik a szövetségesek normandiai partraszállása), 1944. október 9. (Moszkva). 1945. február 4-11. (a jaltai konferencia), 1945. május 9. (az európai háború befejezése), 1945. július 7-augusztus 2. (Potsdam) 1945. szeptember 2. (Japán fegyverletételével véget ér a második világháború), 1940. augusztus 30. (a második bécsi döntés), 1941. április (magyar támadás Jugoszlávia ellen), 1942–1944 tavasza (Kállay Miklós miniszterelnöksége), 1943. január (a doni katasztrófa), 1944. március 19. (a németek megszállják Magyarországot), 1944. október 15. (Horthy Miklós sikertelen kiugrási kísérlete, nyilas hatalomátvétel).</p>

Tematikai egység	Hidegháborús konfliktusok és a kétpólusú világ kiépülése		Órakeret 4 óra
Elzetes tudás	A második világháború eseményei, a sztálinizmus jellemzői, az Amerikai Egyesült Államok politikai és gazdasági viszonyai, a gyarmatok helyzete a két világháború között.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A gyarmati függési viszonyok átalakulása, az európai kettéosztottság emberi, társadalmi, gazdasági következményeinek beazonosítása. A diktatórikus rendszerek szabadságot korlátozó és versenyképtelen vonásainak felismerése, elítélése. A demokrácia mint a közös döntés intézményrendszerének az emberi jogokat leginkább biztosító formája. A tanuló értelmezi a háború utáni helyzetet és a megosztott világ kialakulásának folyamatát. Hiteles kép alakul ki benne a két tömbben élők különböző helyzetéről, mindennapjaikról. Ismeri az egykori gyarmati lét hatását a függetlenné vált államok fejlődésére.		
Témák	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	
<p>Nyugat-Európa újjáépítése és a közös európai intézmények kialakulásának kezdetei.</p> <p>A gyarmati rendszer felbomlása – a „harmadik világ” kialakulása.</p> <p>Gandhi erszakmentes mozgalma.</p> <p>A német kérdés.</p>	<p><i>Ismeretszerzés, tanulás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Ismeretszerzés különböző írásos forrásokból, vizuális rendezők készítése. (Pl. hidegháborús elméletek) – A tanultak felhasználása új feladathelyzetekben. (Pl. megszállási övezetek Németországban.) <p><i>Kommunikáció:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Beszélgetés egy társadalmi, történelmi témáról. Saját vélemény megfogalmazása. (Pl. a berlini fal kérdésköre.) <p><i>Tájékozódás térben és időben:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Tanult helyek megkeresése a térképen. (Pl. a „harmadik világ” államai.) 	<p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> Orwell, Szolzsenyicin, Hrabal, Camus, Garcia Marquez.</p> <p><i>Kémia:</i> hidrogénbomba, nukleáris fegyverek.</p> <p><i>Vizuális kultúra:</i> a posztmodern, intermedialis művészet.</p> <p><i>Testnevelés és sport:</i> Olimpiatörténet.</p>	

<p>Értelmez kulcsfogalmak</p>	<p>Történelmi idők, ok és következmény, történelmi forrás, tény és bizonyíték, interpretáció, történelmi nézőpont.</p>
<p>Tartalmi kulcsfogalmak</p>	<p>Társadalom, társadalmi csoport, identitás, társadalmi mobilitás, népesedés, népességrobbanás, migráció, életmód, város, nemzet, nemzetiség, gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer, termelés, erőforrás, gazdasági szereplő, gazdasági kapcsolat, gazdasági teljesítmény, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, piacgazdaság, gazdasági válság, adó, politika, állam, államforma, államszervezet, parlamentarizmus, emberi jog, állampolgári jog, diktatúra, birodalom, szuverenitás, centrum, periféria, népképviselő, demokrácia, diktatúra, vallás, vallásüldözés.</p>
<p>Fogalmak, adatok</p>	<p>Fogalmak: neokolonializmus, bandungi értekezlet, fultoni beszéd, Truman-elv, Marshall-segély, Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ), szuperhatalom, vasfüggöny, hidegháború, fegyverkezési verseny, kétpólusú világ, NATO, Varsói Szerződés, KGST, Európai Gazdasági Közösség (Közös Piac), berlini fal, harmadik világ, el nem kötelezettek mozgalma. Személyek: Gandhi, Nehru, Mao Ce-tung, Truman, Adenauer, Hruscsov, Kennedy, Brezsnyev. Topográfia: Bandung, NSZK, NDK, Ceylon, Pakisztán, India. Kronológia: 1945 (az ENSZ létrejötte), 1947 (a Truman-elv, a Kominform állásfoglalása, a párizsi béke, India függetlensége), 1949 (az NSZK, az NDK, a NATO, a KGST, a Kínai Népköztársaság létrejötte, a szovjet atombomba), 1961 (a berlini fal építése).</p>

Tematikai egység	Magyarország a világháborús vereségtől a forradalom leveréséig		Órakeret 6 óra
Elszerezett tudás	Magyarország részvétele a második világháborúban. A háború vége és az ország szovjet megszállása.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Magyarország szovjet mintára történő szakos átalakításának, a kommunista diktatúrának elítélése. Annak felismerése, hogy az 1956-os forradalom és szabadságharc jelenlegi demokratikus rendünk talpköve. A szovjet megszállás és az ebből fakadó korlátozott állami szuverenitás következményeinek azonosítása. A totális kommunista diktatúra emberiség elleni bűneinek megismerése, elítélése. A tanuló megérti, hogy Magyarországnak 1956-ban a rendkívül kedvezőtlen nemzetközi helyzetben, az erőegyensúlyra épülő politikai viszonyrendszerben nem sikerült kiszakadnia a szovjet tömbből. Látja a magyar és az egyetemes történelem összefüggéseit. Átlátja, hogy nehéz történelmi helyzetben az egyes emberek nézeteit, döntéseit és cselekedeteit élethelyzetük miként befolyásolja. Október 23-i nemzeti ünnepünk eseményeinek megismerése a méltó megünneplés céljából.		
Témák	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	
<p>A nemzetközi helyzet hatása a magyar belpolitika alakulására 1945 és 1948 között. (Pl. SZEB intézkedései, németek kitelepítése.)</p> <p>Az elnyomás formái és „gépezete”.</p> <p>A magyar forradalom nemzetközi jelentősége és összefüggései. (Pl. szuezi válság szerepe, a magyar kérdés az ENSZ-ben.)</p>	<p><i>Ismeretszerzés, tanulás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Ismeretszerzés személyes beszélgetésekben és megfigyelésben. (Pl. kitelepítettek vagy az 1956-os események résztvevőinek visszaemlékezéseiből.) – A tanultak felhasználása új helyzetekben. (Pl. Magyarország szovjetizálása.) – Egy történelmi oknyomozás megtervezése. (Pl. Tóth Ilona ügye.) <p><i>Kritikai gondolkodás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Feltételezések megfogalmazása híres emberek viselkedésének mozgatórugóiról. (Pl. Nagy Imre/Kádár János 1956-os szerepvállalása.) 	<p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> Illyés Gyula: Egy mondat a zsarnokságról.</p> <p><i>Mozgóképkultúra és médiaismeret:</i> Dokumentumfilmek, híradók elemzése.</p> <p><i>Testnevelés és sport:</i> Olimpiatörténet, magyar részvétel és sikerek a korszak olimpiáin.</p>	

	<ul style="list-style-type: none"> – Érvek gyjtése feltevések mellett és ellen, az érvek kritikai értékelése. (<i>Pl. koncepciók pererei.</i>) – Többféle módon értelmezhet szövegek jelentésrétegeinek feltárása. (<i>Pl. a Rákosi-korszak viccei, történelemhamisítás a korszakban.</i>) <p><i>Kommunikáció:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Beszélgetés egy történelmi témáról. (<i>Pl. nagyhatalmi reakciók: a Nyugat magatartása 1956-ban.</i>) – Folyamatábra, diagram készítése. (<i>Pl. az 1945. és 1947. évi választások eredményei.</i>) <p><i>Tájékozódás időben és térben:</i></p> <p>A világtörténet, az európai és a magyar történelem kölcsönhatásainak elemzése. (<i>Pl. az 1956-os forradalom és nemzetközi környezete, a „magyar kérdés” az ENSZ el tt.</i>)</p>	
<p>Értelmez kulcsfogalmak</p>	<p>Ok és következmény, történelmi forrás, tény és bizonyíték, interpretáció, történelmi nézőpont.</p>	
<p>Tartalmi kulcsfogalmak</p>	<p>Társadalom, társadalmi csoport, identitás, társadalmi mobilitás, felemelkedés, lesüllyedés, elit réteg, középréteg, alsó réteg, népesedés, népességrobbanás, migráció, életmód, város, nemzet, nemzetiség, gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer, termelés, erőforrás, gazdasági szereplő, gazdasági kapcsolat, gazdasági teljesítmény, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, adó, politika, állam, államforma, köztársaság, államszervezet, parlamentarizmus, közigazgatás, szuverenitás, népképviselő, demokrácia, diktatúra, emberi jog, állampolgári jog, vallás,</p>	

	vallásüldözés, vallásszabadság.
Fogalmak, adatok	<p><i>Fogalmak:</i> ENSZ BT, szuezi válság, Szövetséges Ellen rz Bizottság, Független Kisgazdapárt, Nemzeti Parasztpárt, Magyar Kommunista Párt, Szociáldemokrata Párt, háborús b nös, népbíróság, kitelepítés, lakosságcsere, Magyar Dolgozók Pártja (MDP), földosztás, internálás, osztályharc, ÁVH, Pet fi Kör, MEFESZ, intervenció, Magyar Szocialista Munkáspárt (MSZMP).</p> <p><i>Személyek:</i> Vorosilov, Mindszenty József, Tildy Zoltán, Nagy Ferenc, Kovács Béla, Kéthly Anna, Rákosi Mátyás, Márton Áron, Kádár János, Nagy Imre, Rajk László, Bibó István.</p> <p><i>Topográfia:</i> Magyar Népköztársaság, Recsk, Hortobágy, Sztálinváros (Dunaújváros), Poznan, Szezi-csatorna, Lengyelország, Jugoszlávia.</p> <p><i>Kronológia:</i> 1947. február 10. (a párizsi béke), 1948 (a Magyar Dolgozók Pártjának megalakulása, a nyílt kommunista diktatúra kezdete), 1949 (az új alkotmány, a Rajk-per) 1953–55 (Nagy Imre els miniszterelnöksége), 1956. október 23. (a forradalom kirobbanása), 1956. október 28. (a forradalom gy zelme), 1956. november 4. (általános szovjet támadás indul Magyarország ellen).</p>

Tematikai egység	A két világrendszer versengése, a szovjet tömb felbomlása		Órakeret 4 óra
Elzáró tudás	A kétpólusú világ kialakulása a második világháborút követő években. A szovjet tömb és a nyugati integráció legfontosabb jellemzői. A hidegháborús szembenállás. A gyarmati rendszer felbomlása.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A két világrendszer harcának, versengésének fontosabb állomásainak beazonosítása, a kommunista társadalmi-gazdasági berendezkedés fejlődéséértelenségének felismertetése. A modern technológia, a globalizációs folyamatok, a szabadság ideológiájának és a kommunikációs rendszerek szerepének azonosítása a szovjet típusú rendszerek bukásában. Érti a tanuló a két világrendszer közötti versengés legfontosabb mozgatórugóit. Átlátja és képes saját szavaival megfogalmazni, hogy melyek voltak a leglényegesebb különbségek a két szembenálló tömb országai között a politikai rendszer működése, a gazdaság, a társadalom és az életmód terén. Érti, hogy milyen tényezők vezettek a kétpólusú világrend megszűnéséhez.		
Témák	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	
<p>A német kérdés.</p> <p>A balkáni konfliktusok, Jugoszlávia felbomlása.</p> <p>Nemzeti, etnikai, vallási kisebbségek helyzete néhány országban. (Pl. Románia, Magyarország, Ukrajna.)</p>	<p><i>Ismeretszerzés, tanulás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Különböző élethelyzetek megfigyelése. (Pl. <i>mindennapi élet a vasfüggöny két oldalán.</i>) <p><i>Kritikai gondolkodás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Elbeszélések, filmek vizsgálata a hitelesség szempontjából. (Pl. <i>A mások élete [2006].</i>) <p><i>Kommunikáció:</i></p> <p>Képi és egyéb információk elemzése. (Pl. <i>Berlin kettéosztottsága.</i>)</p> <p><i>Tájékozódás térben és időben:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Kronológiai adatok rendezése. (Pl. <i>a balkáni konfliktusok kronológiája.</i>) 	<p><i>Mozgóképkultúra és médiaismeret:</i> tömegkommunikáció, a média és a mindennapi élet.</p> <p><i>Informatika:</i> Neumann János és a modern számítógépek. Az internet.</p> <p><i>Biológia-egészségtan:</i> a DNS és a géntechnológia.</p> <p><i>Fizika:</i> az űrkutatás.</p> <p><i>Ének-zene:</i> A beat és a rock. Szórakoztató zenei műfajok.</p>	

	– Egyszer térképvázlatok készítése. (Pl. <i>etnikai választóvonalak Jugoszláviában.</i>)	
Értelmez kulcsfogalmak	Történelmi idők, ok és következmény, történelmi források, tény és bizonyíték, interpretáció, történelmi nézőpont.	
Tartalmi kulcsfogalmak	Társadalom, társadalmi csoport, identitás, társadalmi mobilitás, népesedés, népességrobbanás, migráció, életmód, város, nemzet, nemzetiség, gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer, termelés, erőforrás, gazdasági szereplő, gazdasági kapcsolat, gazdasági teljesítmény, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, piacgazdaság, gazdasági válság, adó, politika, állam, államforma, államszervezet, parlamentarizmus, emberi jog, állampolgári jog, diktatúra, birodalom, szuverenitás, centrum, periféria, népképviselő, demokrácia, diktatúra, vallás, vallásüldözés.	
Fogalmak, adatok	<p><i>Fogalmak:</i> Bundestag, vasfüggöny, hidegháború, kétpólusú világ, NATO, Varsói Szerződés, KGST, Európai Gazdasági Közösség (Közös Piac), berlini fal, enyhülési politika, daytoni megállapodás.</p> <p><i>Személyek:</i> Brezsnyev, Willy Brandt, Kohl, II. János Pál, Tito, Milosevic.</p> <p><i>Topográfia:</i> Románia, Magyarország, Ukrajna, Németország, Berlin, Jugoszlávia, Szlovénia, Horvátország, Bosznia-Hercegovina, Dayton, Koszovó.</p> <p><i>Kronológia:</i> 1989 (a kelet-közép-európai rendszerváltások, a berlini fal lebontása), 1991 (a Szovjetunió szétesése, a délszláv válság), 1995 (daytoni megállapodás).</p>	

Tematikai egység	A Kádár-korszak jellemz i		Órakeret 3 óra
El zetes tudás	A szovjet megszállás és a kommunista diktatúra jellemz i. Az 1956-os forradalom és szabadságharc kiemelked személyiségei és céljai. A határon túli magyarság sorsa. Október 23. mint iskolai ünnepély.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az 1956-ot követ kegyetlen megtorlás adatainak megismerése, a törvénytelen bírósági tárgyalások, ítéletek jellemz inek felismertetése, elítélése. A totális diktatúrát elfedni szándékozó demokratikusnak látszó „kellékek” beazonosítása, a rendszer lényegi reformálhatatlanságának felismerése. A hatalom által a társadalomra kényszerített kompromisszum jellemz inek, eredményének és kártékonyságának tudatosítása, értékelése. A rendszer bukása okainak, körülményeinek sokoldalú elemzése. A Kádár-rendszer jellegének és mozgásterének megismerése. A szocialista id szak Magyarország további történelmére és jelenére gyakorolt hatásainak átlátása. Megérti a tanuló, hogy Kádár János személyisége és a nevével fémjelzett korszak miért osztja meg ma is a közvéleményt. Képes sokoldalúan elemezni a Kádár-rendszer válságának és bukásának okait, körülményeit, felismeri a rendszer lényegi reformálhatatlanságát. A békés rendszerváltás menetének ismerete, jelent ségének és árnyoldalainak tudatosulása.		
Témák	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	
A kádári társadalom- és kultúrpolitika alakulása (pl. „gulyás- vagy fridzsiderkommunizmus”, három T).	<p><i>Ismeretszerzés, tanulás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Ismeretszerzés statisztikai táblázatokból, diagramokból. (Pl. a földterületük nagyságának változása 1956–1980 között.) – Ismeretszerzés írásos forrásokból. (Pl. a gazdasági mechanizmus reformja.) – Emberi magatartástípusok, élethelyzetek megfigyelése, következtetések levonása. (Pl. a Kádár-korszak besúgóí; ellenzéke.) 	<p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> Németh László, Nagy László, Süt András, Weöres Sándor, Ottlik Géza, Örkény István.</p> <p><i>Mozgóképkultúra és médiaismeret:</i> dokumentumfilmek, híradók elemzése; stílusirányzatok: budapesti iskola.</p> <p><i>Testnevelés és sport:</i> Olimpiatörténet, magyar részvétel és sikerek a korszak olimpiáin.</p>	

Kritikai gondolkodás:

- Feltevések megfogalmazása egyes társadalmi-történelmi jelenségek háttérér l. *(Pl. a magyar társadalom megbékélése a kádári hatalommal.)*
- Tételmondat meghatározása, szövegtömörítés. *(Pl. a rendszerváltó pártok programjai.)*
- Többféleképpen értelmezhet szövegek jelentésrétegeinek feltárása. *(Pl. a Kádár-korszak viccei.)*

Kommunikáció:

- Folyamatábra, diagram készítése. *(Pl. a parlamenti patkó az 1990-es választás után.)*
- Beszámoló, kisel adás tartása. *(Pl. ifjúsági szubkultúrák a Kádár-korszakban címmel.)*

Tájékozódás id ben és térben:

A világtörténet, az európai és a magyar történelem kölcsönhatásainak elemzése. *(Pl. összehasonlító kronológiai táblázat készítése.)*

<p>Értelmez kulcsfogalmak</p>	<p>Ok és következmény, történelmi forrás, tény és bizonyíték, interpretáció, történelmi néz pont.</p>
<p>Tartalmi kulcsfogalmak</p>	<p>Társadalom, társadalmi csoport, identitás, társadalmi mobilitás, felemelkedés, lesüllyedés, elit réteg, középréteg, alsó réteg, népesedés, népességrobbanás, migráció, életmód, város, nemzet, nemzetiség, gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer, termelés, er források, gazdasági szereplők, gazdasági kapcsolatok, gazdasági teljesítmény, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, adó, politika, állam, államforma, köztársaság, államszervezet, parlamentarizmus, közigazgatás, szuverenitás, népképviselő, demokrácia, diktatúra, emberi jog, állampolgári jog, vallás, vallásüldözés, vallásszabadság.</p>
<p>Fogalmak, adatok</p>	<p><i>Fogalmak:</i> Magyar Szocialista Munkáspárt (MSZMP), amnesztia, új gazdasági mechanizmus, háztáji, második gazdaság, „három T”, KISZ, ellenzéki mozgalmak, szamizdat, lakiteleki találkozó, Ellenzéki Kerekasztal, reformszocializmus, MDF, SZDSZ, FIDESZ, MSZMP, FKgP, KDMP, MSZP, többpártrendszer, pluralizmus, jogállam, Nemzeti Kerekasztal.</p> <p><i>Személyek:</i> Kádár János, Nagy Imre, Aczél György, Pozsgay Imre, T. K. László, Antall József, Göncz Árpád.</p> <p><i>Topográfia:</i> Magyar Népköztársaság.</p> <p><i>Kronológia:</i> 1958 (Nagy Imre kivégzése), 1963 (a kádári konszolidáció lezárulta), 1968 (az új gazdasági mechanizmus érvénybe lépése), 1989. június 16. (Nagy Imre és társainak újratemetése), 1989. október 23. (a harmadik Magyar Köztársaság kikiáltása), 1990 (szabad országgyűlési és önkormányzati választások), 1991 (a szovjet csapatok kivonása Magyarországról).</p>

Tematikai egység	Az egységesül Európa, a globalizáció kiteljesedése	Órakeret 5 óra
Elzetes tudás	Az Európai Unió létrejötte és az európai polgárok alapvet jogai. A vasfüggöny lebontása és következményei a keleti blokk országaiban. Globális problémák: urbanizáció, környezetszennyezés, terrorizmus, migráció, klímaváltozás.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A globalizációs folyamatok, kihívások és az egységesül Európa el nyeinek és hátrányainak sokoldalú feldolgozása, megítélése. F morális célok (demokrácia, antirasszizmus, háborúellenesség) esetenkénti ellentmondásainak a felismerése. A demokratikus értékek ismeretében a történelmi-társadalmi kérdések, folyamatok árnyalt megítélése. A tanulók megismerik a globalizáció f mozgatórugóit, és tisztában vannak a világ fejl désére gyakorolt hatásaival. Kialakul bennük a környezettudatos magatartás, értik a felel s állampolgári magatartás lényegét és az ehhez kapcsolódó egyéni feladatokat, valamint felismerik a társadalom egészének érdekeit. Tisztában vannak az EU szerepével, és reális kép alakul ki bennük Magyarország szerepér l és lehet ségeir l az integráción belül.	
Témák	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<p>A „Hatok” Közös Piacától az Európai Unióig (1957-1992), az integráció f bb állomásai.</p> <p>Együttm ködés és eltér érdekek az unióban.</p> <p>Az Európai Unió helye a világgazdaságban.</p> <p>A demográfiai válság társadalmi és gazdasági okai.</p> <p>A környezettudatos magatartás kulturális, gazdasági és politikai feltételei.</p>	<p><i>Ismeretszerzés, tanulás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Az internet felhasználása történelmi ismeretek szerzésére. <i>(Pl. atomfegyverrel rendelkező országok az ezredforduló után.)</i> – Vizuális rendez k (táblázatok, ábrák, vázlatok) készítése. <i>(Pl. a mai hatalmi viszonyokat bemutató ábra.)</i> <p><i>Kritikai gondolkodás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Adatok, modellek, elbeszélések elemzése a bizonyosság, a lehet ség és a valószínűség szempontjából. <i>(Pl. globális világ fejl désének határai.)</i> – Erkölcsi kérdéseket felvet helyzetek felismerése, bemutatása. 	<p><i>Földrajz:</i> az EU kialakulása, jellemzői, tagállamai; globális világgazdaság napjainkban, globális környezeti problémák; népesség, népesedés, urbanizáció; fejlődés és fejlett országok gazdaságának jellemzői; Kína.</p> <p><i>Informatika:</i> Információk gyjtése az internetről. Bemutatók, dokumentumok készítése. Információs társadalom. Információkeresés, információ-felhasználás.</p> <p><i>Etika; filozófia:</i> korunk erkölcsi kihívásai.</p> <p><i>Ének-zene:</i> világzene.</p>

	<p><i>(Pl. klónozás)</i></p> <p><i>Kommunikáció:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Tabló készítése önállóan gy jtött képekb l. <i>(Pl. globális környezeti problémák.)</i> – Beszélgetés (vita) társadalmi, történelmi témákról. <i>(Pl. Brazília, Oroszország, India, Kína) megnövekedett szerepe.)</i> <p><i>Tájékozódás térben és id ben:</i></p> <p>A világtörténet, az európai történelem, a magyar történelem eltér id beli ritmusának és kölcsönhatásainak elemzése. <i>(Pl. centrumok és perifériák napjainkban.)</i></p>	
Értelmez kulcsfogalmak	Történelmi id , változás és folyamatosság, tény és bizonyíték, történelmi néz pont.	
Tartalmi kulcsfogalmak	Társadalom, társadalmi csoport, identitás, társadalmi mobilitás, felemelkedés, lesüllyedés, elit réteg, középréteg, alsó réteg, népesedés, népességrobbanás, migráció, életmód, város, nemzet, nemzetiség, gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer, termelés, er forrás, gazdasági szerepl , gazdasági kapcsolat, gazdasági teljesítmény, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, gazdasági válság, adó, centrum, periféria, politika, állam, államforma, államszervezet, parlamentarizmus, közigazgatás, önkormányzat, szuverenitás, népképviselő, demokrácia, diktatúra, vallás, vallásüldözés.	
Fogalmak, adatok	<p><i>Fogalmak:</i> globalizáció, terrorizmus, adósságspirál, fogyasztói társadalom, globális felmelegedés, ökológiai katasztrófa, fenntarthatóság, környezetvédelem, fiatalodó és öreged társadalom, migráció, foglalkozási szerkezet, agglomeráció, diszkrimináció, szegregáció, integráció.</p> <p><i>Személyek:</i>-----</p> <p><i>Topográfia:</i> az EU tagállamai.</p>	

	<i>Kronológia:</i> 1992 (a maastrichti szerződés aláírása), 2001 (terrortámadás az USA ellen), 2004 (tíz új tagállam).
--	--

Tematikai egység	A demokratikus viszonyok megteremtése és kiépítése Magyarországon	Órakeret 7 óra
Elzetes tudás	A Kádár-korszak legfontosabb politikai, gazdasági, társadalmi és kulturális jellemzői. A szocialista rendszer válságának okai. A magyar rendszerváltozás fordulópontjai és szereplői.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	<p>A demokratikus rendszer megteremtésének ellentmondásai (pl. forradalomszerű átalakulások társadalmi egyeztetés nélkül) az átalakulás jelentőségének értékelése, az ezt tagadó álláspontok kritikája. Annak belátása, hogy a rendszerváltozásnak nyertesei és vesztesei egyaránt voltak, nem mindig a társadalmi igazságosságnak megfelelően. A közösségi és egyéni érdekek ütközésének, kiegyenlítési törekvéseinek a felismerése a társadalomban. Magunk és mások kétféle mércével mérésének elutasítása.</p> <p>A tanulók tisztában vannak azzal, hogy melyek a rendszerváltozás előtti és az azt követő időszak politikai és gazdasági rendszere közötti legfontosabb különbségek. Reális kép alakul ki bennük Magyarországnak szerepéről és lehetőségeiről az európai integráción belül. Megértik a kisebbségi lét problémáit a Magyarországon élő etnikai és kulturális kisebbségek, illetve a határokon túl élő magyar kisebbség szempontjából egyaránt.</p>	
Témák	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<p>Magyarország a kilencvenes években. (Pl. jogalkotás, társadalmi változások - vesztesek és győztesek).</p> <p>A szociális piacgazdaság jellemzői.</p> <p>A magyar alkotmányosság elemei (Pl. a konstruktív bizalmatlanság intézménye, népszavazás) és intézményei</p>	<p><i>Ismeretszerzés, tanulás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Ismeretszerzés statisztikai táblázatokból, grafikonokból, diagramokból. (Pl. Magyarország demográfiai helyzete.) – Magatartástípusok, élethelyzetek megfigyelése, következtetések levonása. (Pl. kisebbségek határon innen és túl.) – Az internet felhasználása történelmi ismeretek 	<p><i>Informatika:</i> információkeresés, információ-felhasználás.</p> <p><i>Matematika:</i> diagramok, táblázatok, grafikonok – adatleolvasás, készítés, értelmezés, statisztikai fogalmak ismerete.</p> <p><i>Etika; filozófia: korunk erkölcsi kihívásai.</i></p>

<p><i>(pl. alkotmánybíróság, ombudsmani intézmény).</i></p> <p>A magyar társadalom szerkezetváltozásai az elmúlt fél évszázadban.</p> <p>Magyarország gazdasága és beilleszkedése az európai, illetve világgazdaságba.</p>	<p>szerezésére. <i>(Pl. Magyarország és az Európai Unió kapcsolata.)</i></p> <p><i>Kritikai gondolkodás:</i></p> <p>Különbségek felismerése, a változások nyomon követése egy-egy történelmi jelenség kapcsán. <i>(Pl. Magyarország államberendezkedésének változásai a XX. század folyamán.)</i></p> <p><i>Kommunikáció:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Beszélgetés (vita) egy társadalmi, történelmi témáról. Saját vélemény megfogalmazása. <i>(Pl. cigányság romák integrációja.)</i> – Események, történetek, jelenségek dramatikus megjelenítése. <i>(Pl. hajléktalansors, munkanélküliség, a mélyszegénység problémái.)</i> <p><i>Tájékozódás térben és időben:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Az adott téma tanulmányozásához leginkább megfelelő térkép kiválasztása különféle atlaszokból. <i>(Pl. Magyarország népesedési viszonyainak, az életkörülmények változásainak bemutatása.)</i> 	
<p>Értelmez kulcsfogalmak</p>	<p>Történelmi idő, változás és folyamatosság, tények és bizonyítékok, történelmi nézőpont.</p>	

<p>Tartalmi kulcsfogalmak</p>	<p>Társadalom, társadalmi csoport, identitás, társadalmi mobilitás, felemelkedés, lesüllyedés, elit réteg, középréteg, alsó réteg, népesedés, népességrobbanás, migráció, életmód, város, nemzet, nemzetiség, gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer, termelés, er forrás, gazdasági szerepl , gazdasági kapcsolat, gazdasági teljesítmény, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, gazdasági válság, adó, centrum, periféria, politika, állam, államforma, államszervezet, parlamentarizmus, közigazgatás, önkormányzat, szuverenitás, népképviselő, demokrácia, diktatúra, vallás, vallásüldözés.</p>
<p>Fogalmak, adatok</p>	<p><i>Fogalmak:</i> migráció, foglalkozási szerkezet, agglomeráció, diszkrimináció, szegregáció, integráció. <i>Személyek:</i> Horn Gyula, Orbán Viktor, Mádl Ferenc. <i>Topográfia:</i> a határon túli magyarok lakta területek. <i>Kronológia:</i> 1999 (Magyarország a NATO tagjává válik), 2004 Magyarország csatlakozása az Európai Unióhoz).</p>
<p>Ismétlés, számonkérés</p>	<p>7 óra</p>

Tematikai egység	Rendszerez ismétlés	Órakeret 20 óra
El zetes tudás	A középiskolai történelem, társadalom és állampolgári ismeretanyag.	
A tematikai egység nevelési- fejlesztési céljai	Az érettségi témakörök rendszerez ismétlése során felkészülés az érettségi vizsgára.	

A fejlesztés várt eredményei a 12. osztály végén

A modernkori egyetemes és magyar történelmi jelenségek, események rendszerezésével a jelenben zajló folyamatok elzárnyelésének felismerése, a nemzeti öntudat és aktív állampolgárságra nevelés.

A múltat és a történelmet formáló, alapvető folyamatok, ok-okozati összefüggések felismerése (pl. a globalizáció felerősödése és a lokális közösségek megerősödése) és egyszerre, átélhető erkölcsi tanulságok (pl. társadalmi kirekesztés) azonosítása, ezeknek jelenre vonatkoztatása, megítélése.

A modernkorban élt emberek, közösségek sokoldalú élet-, gondolkodás- és szokásmódjainak azonosítása, a hasonlóságok és különbségek árnyalt felismerése, több szempontú értékelése.

A civilizációk története jellegzetes sémájának alkalmazása a modernkori egyetemes történelemre.

Ismerje a XX. század kisebb korszakainak megnevezését, illetve egy-egy korszak főbb jelenségeit, jellemzőit, szereplőit, összefüggéseit.

Ismerje a XX. századi magyar történelem főbb csomópontjainak történetét az Osztrák-Magyar Monarchia válságkorszakától a trianoni országvesztésig, illetve a második világháborús pusztításon át a kommunista diktatúra létrejöttéig, valamint az 1956-os forradalomtól a demokratikus jogállam megteremtéséig. Legyen képes a bonyolult történelmi folyamat meghatározó összefüggéseit, szereplőit beazonosítani, valamint legyen képes egy-egy korszak főbb kérdéseinek problémaközpontú bemutatására, elemzésére.

Ismerje a modernkorban meghatározó egyetemes és magyar történelem eseményeit, évszámait, történelmi helyszíneit. Legyen képes összefüggéseket találni a térben és időben eltérő történelmi események között, különös tekintettel azokra, melyek a magyarságot közvetlenül vagy közvetetten érintik.

Ismerje fel, hogy az USA milyen körülmények között vált a mai világ vezető hatalmává és mutasson rá az ebből fakadó ellentmondásokra.

Tudja a trianoni országvesztés súlyos körülményeit és máig tartó hatását, következményeit értékelni és legyen képes a határon túli magyarság sorskérdéseit felismerni.

Tudja a demokratikus és diktatórikus államberendezkedések közötti különbségeket, legyen képes a demokratikus berendezkedés működési nehézségeit és a jogállamiságot veszélyeztetet jelenségeket felismerni és azokat elemezni.

Ismerje fel a tanuló a hazánkat és a világot fenyegető globális veszélyeket, pl. betegségeket, elszegényesedést, munkanélküliséget, élelmiszerválságot, tömeges migrációt.

Ismerje az alapvető állampolgári jogokat és kötelezettségeket, Magyarország politikai rendszerének legfontosabb intézményeit, értse a választási rendszer működését.

Legyen képes az internetet kritikus és tudatos használatára történelmi, filozófia- és etikatörténeti ismeretek megszerzése érdekében.

Legyen képes a különböző szövegek, hanganyagok, filmek stb. vizsgálatára és megítélésére a történelmi hitelesség szempontjából.

Legyen képes történelmi-társadalmi témákat vizuálisan ábrázolni, esszét írni (filozófiai kérdésekről is), ennek kapcsán kérdéseket világosan megfogalmazni.

Legyen képes a nemzet, a kisebbség fogalmának és a helyi társadalom fogalmának kritikus használatára, tudjon érvelni a társadalmi felelősségvállalás, illetve a szolidaritás fontossága mellett.